

I Armanestiak, Balkanetako nomadak

Ez zuten herrialderik behar, besteen mugak oztopo bihurtu diren arte

ARGIA

2006ko urriaren 22a | LXIX. urtea | 2.059 zenbakia | 3,50 euro

“Gizon askok uste du
eskubidea duela emakumea
indarrez menperatzeko”

Iñigo Lamarca, EAEko Arartekoa

INFORMAZIOA

Erremintak

Ingeniaritza linguistikoan dugun ikerketa + garapena + oinarritzko erremintak sortzen eta hobetzen dihardu. OINARRITZKO KAPSULA deituriko sistema teknologikoan biltzen dira.

- Analizatzaile morfologikoa
- Euskararako lematizatzailea
- Espainolerako lematizatzailea
- Kwin: MS Word artxiboetako bilatzailea
- Testu alineatuak ikusteko prototipoa
- Itzulpenak baieztatze prototipoa
- Konkordantziak ikusteko prototipoa
- Batua/bizkaiera itzulpen laguntzailea

Ikerketa

- SARETEK, Zientzia, Teknologia eta Berrikuntzaren Euskal Sarean integratuta gaude.
- Oinarritzko ikerketako proiektuak egiten ditugu Eusko Jaurlaritzaren Zientzia eta Teknologia Plangintzetan (SAIOTEK). Adibide gisa:
 - Lengoaia naturalaren prozesamendua
 - Lengoaia naturalaren prozesamendua informazioaren gestioari aplikatuz
 - Lengoaia naturalaren prozesamendua ezagutzaren gestioari aplikatuz
- Ikerketa aplikatua egiten dugu Eusko Jaurlaritzaren Zientzia eta Teknologia Plangintzetan (INTEK). Adibidez:
 - Itzulpen-laguntzaileak hizkuntza tekniketara oinarrituz
 - Itzulpen laguntzaileak
 - itzulpen-memorietara oinarrituz

Soluzioak

Web/CD-ROM/papera formatuetan soluzioak ondoko alorretan

- Berriak eta agendak
- Aldizkari eta egunkariak
- Liburutegi eta dokumentazio-zentroak
- Formazio eta autoformazioa
- Jolas interaktiboak
- Denda birtualak
- Bezzeroentzako gune pribatuak
- Komunikazio korporatiboa

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

arako taldeak
reminta hauek
Oren batzuk:

Adur Software Productions, S. Koop (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

orbitzuak

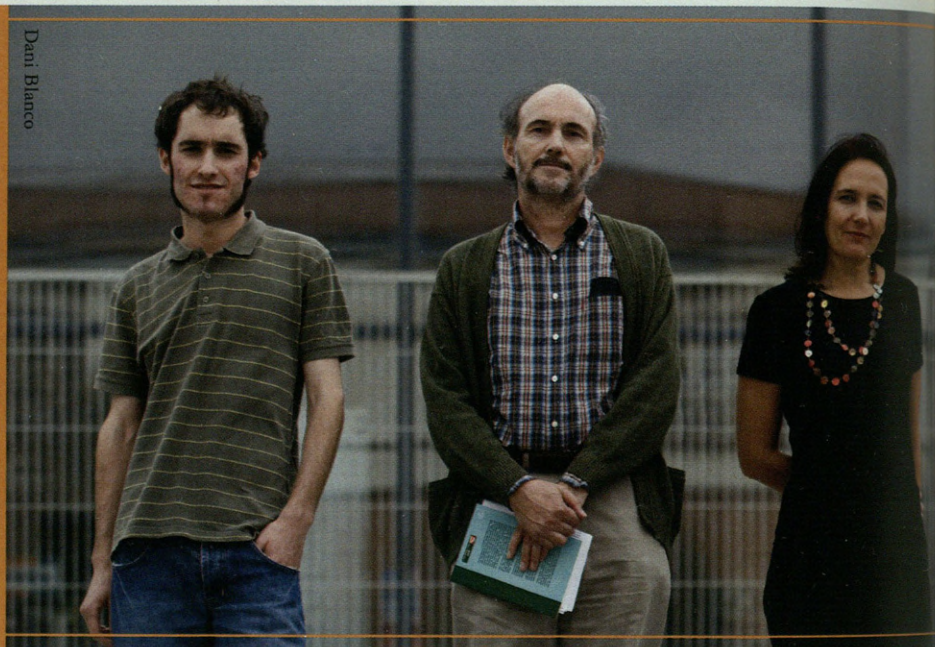
Abolkularitza
zarritako soluzioen
guneraketa jarraia
omunikazio zuzena
sperientzia

Indibidualismoaren onura eta kalteak

Mahaikideak
Andoni Eizagirre
Jon Sudupe
Sagrario Yarnoz

Iritzia
Xabier Aierdi
Nekane Jurado
Agurtzane Ormatza

Dani Blanco

Zer ekarri dio indibidualismoak norbanakoari?

Euskal Herria auzolanagatik, talde izaeragatik nabarmendu izan da. Mitoa al da?

Geroz eta jende gehiago bizi da bakarka. Bakartuago ere bai?

Zein eragin izan dute teknologia berriek giza harremanetan?

Nola lortu norberaren autonomiaren eta besteeiiko harremanen arteko oreka?

Pertsonaia

- 12 **Begoña Aranguren: "Isilaldi luzea da nire otoitza".** Miel A. Elustondo.

Gaiak

- 18 **Kirolaz Badakit: Ez geratu bankiloan.** Estitxu Eizagirre.
19 **Moon cup. Hilekoaren kopatxoa.** Jon Torner.

Iritziak

- 21 **Asisko Urmeneta.** Gora Pro Nobis.
23 **Luparekin. Joseba Barandiaran.** Zertan asalatu.
24 **Aitor Zabaleta.** Afrikako argiak.
Edu Zelaieta. Ramontxo.
25 **Pako Sodupe.** Euskaldunok Euskal Herrian.
Joxe Mari Ostolaza. Ez dira nahasi behar.
26 **Agenda 22.** Andoni Egaña.

Erdiko kaiera

- 29 **Txalo konpainia: Arteaz artez.** Ainara Gurrutxaga.
33 **Argitalpenak.** Iker Barandiaran eta Pilar Iparragirre.
36 **Ezpalak.** Katixa Garate.
38 **Denbora-pasak.**
40 **Ihesi: Infernuak borda dotorearen itxura du Baztanen.** Ainhoa Oiartzabal.
44 **Makina bat kontu.** Jabier Agirre, Joxerra Aizpurua, Jakoba Errekondo eta Nagore Irazustabarrena.

Termometroa

- 50 **Xamar: "Herri honek beti jakin du bere hizkuntza zuela oinarri".** Miel A. Elustondo.
52 **Eguzki energiaren munduko eremu handiena Nafarroan.** Daniel Udaltz.
54 **Itxaropen epeleko bigarren aukera Lularentzat.** Pello Zubiria.
56 **Bero-beroan.** Xabier Letona, Onintza Irureta eta Juan Mari Arregi.

6 | Armanestiak

Grezia, Mazedonia eta Albaniako mugetan harrapatutak

Tradizioz betetako herria da armanestiena, milaka urte dituen herria.

Balkanetan bizi dira, baina lur finkorik gabe, nomadak baitira. Egun, hainbat estaturen artean bizitzea egokitu zaie, baina beraien erroak mantentzen dituzte. Nomada hauen errealitatera gerturatu gara.

22 | Inazio Mujika

Ttakun (h)errenka

28 | Bertso berriak

Jexux Mari Irazu

58 | Azkena

Iñaki Mendiguren

47 | Iñigo Lamarca

Herriarregandik hurbil egoten saiatzen den Ararteko erakundeko buruarengana jo dugu: Arartekoa alegia. Erakundea nahiz pertsona, izen bera. Giza eskubideetan oinarritutako balioak sendotzeko gizarteko zeharkako elementuak sortzea eta zubigintza egitea beharrezkotzat jotzen ditu.

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendariaren albokoa: Pello Zubiria. Erredakzio-burua: Estitxu Eizagirre. Erredakzioa: Urko Apaolaza, Mikel Asurmendi, Katixa Garate, Mikel Garcia, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi. Argazkilaria: Dani Blanco. Produktzioa: ANTZA, S.A.L. Sareko Argia: Eli Pombio, Jon Torner, Naiara Irureta.

Kudeatzailea: Berdaitz Goia. Salmenta Burua: Bego Zuza. Harpidetza: Urtzi Azpiroz. Publizitatea: Igor Garmendia, Urko Vivar. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Sustapena: Esti Parada. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde, Aloña Sorluze. Bezeroen harrera: Olatz Korta.

Argitalpenak: Arantza Egaña. Zerbitzuak: Joxe Mari Irazusta.

HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxa: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. Bizkaia: P.K. 140. 48.100 Mungia. POSTA ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Harpidetza: harpide@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 127 euro. Ipar Euskal Herria: 155 euro. Espainia: 127 euro. Beste atzerriak: 160 euro. Airez: 252 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaina Taldeko partaidea da.

Azala: Antza. Azaleko argazkia: Dani Blanco.

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

kutxa

• ASTERO GAIA •

Balkanetako nomaden azken bidaiia

Montenegro estatutik gabeko herrien eredu bilakatu da independentzia lortu ondoren eta, Balkanetako mapa aldakorrean, Kosovo izango da hurrengoa ziurrenik. Baina nola zehaztu ibiltaria den herri baten esparrua? Armanestiek ez zuten herrialderik behar, besteen mugak oztopo bihurtu ziren arte. Egun, milaka urte dituen herri ezezagun hau, Grezia, Mazedonia eta Albaniako mugetan harrapaturik dago.

ARGAZKIAK ETA TESTUA
KARLOS ZURUTUZA

THEDE KAHL

PRIMUVEARA, VEARA, TOAMNA ETA YARNA

esaten omen dira urtaroak armanestien hizkuntzaz. Izenok eskuartearen dudak aldizkarian aurkitu ditut, ume batek marraztutako lur planetaren eguzki inguruko dantzan. Haurrak Amerika bereizi du, gutxi gorabehera, baina ez besterik. Egia esan, bete betean asmatu du munduaren irudikapen erraz honekin. Seguru aski bere herri txikia kokatzeko gai da, Mazedoniako hegoaldean, baina mundu "globala" handiegia da xehetasunei erreparatzeko.

Aldizkaria Nicola Babovskik luzatu dit, Bitolako Armanestien Elkarteko presidentek. Lehenengo alea da, hiltzeaz dagoen hizkuntza berpizteko ekimen ausart batena. Zortea lagun, beste bat aterako dute bi hilabetera.

Mazedoniako bigarren hiria da Bitola, Grezia eta Albaniako mugetatik oso hurbil. Bere kokapen estrategikoa dela eta hamaika jabe izan du historian zehar. Horregatik, ez da lan erraza armanestien hizkuntza bereiz-

tea, kalean entzuten diren greziar, albaniar, mazedoniar edota turkiar hotsen artean.

Bestalde, Sirak Sokak kale nagusiko hainbat etxetan Daviden izarra ikus daiteke balkoietako forja herdoilduan. Nicolak dioenez, agure bat mintzo da oraindik Gaztelatik kanporatutako judutarren gaztelania zaharraz.

– Itsua da eta burua galdua du. Skopjen (Mazedoniako hiriburuan) gehiago aukituko dituzu – dio Nicolak.

Zorionez, Mazedoniako armanesti hizkuntzaren egoera ez da judu itsuarena bezain larria. Umeentzako haurtzako ikasgaia da eskolan eta Mazedoniako Gobernuak zertxobait laguntzen du kultura eta hizkuntza mantentzen, irratso, prentsa, edo bestelako esparrue-

tan. Bitolan armanestiera entzuteko bertakoen etxeetara joan beharra dago, edo St. Constantin eta St. Elena-ren elizara. Kale nagusitik ehun metro eskasera dago baina zaila da aurkitzea, harresi batek babestua baitago. Armanestiak kristau ortodoxoak dira eta meza euren hizkuntzaz entzuten dute kandelaz soilik argitutako tenplu honetan. Suaren dardarapeko santuen ikono eta ofizio ortodoxoaren kantuek, berebiziko xarma edo "espiritualtasuna" ematen diote eliza txiki honi.

Primuveara hitz ederrak agerian uzten du armanestieraren jatorri latindarra. Paraboliketik harrapatutako Italiako telebista saioak erraz ulertzen dituzte armanestiek, are errazago Errumaniatik datozenak. Hemengo armanestiei "mazedo-errumaniarrak" ere deitu ohi zaie, hain dira antzekoak bi hizkuntzak.

– Batzuen ustez, erromatar legionarioen ondorengoak gara, Erroma eta Konstantinopla arteko bidean sakabanatutakoak. Hirioak lotzen zituen galtzada sare honek *Via Egnatia* zuen izena, eta Europako garrantzitsuen izan zen mende askoz –, azaldu du Nicolak.

Hiriak hiri, armanestiak mendi eta bailarek lotuta egon dira beti, urtaroez eta artaldeengoseak markatutako bidea jarraituz.

– Grezia, Mazedonia eta Albania hegazkinitik ikustean erraz bereiz daitezke armanestien herriak –dio Nicolak–. Bailaran ez, mendi tontorrean herri bat ikustean, ziur egon gutakoa dela. Baita artalde gehienak ere. Nire aitona hemengo Pellister mendietatik Greziako lautadetara jaisten zen bere ardi eta ahuntzekin, negu hotzetik ihesi. Egungo muga, aldiz, ezin da inola ere igaro.

Ez da harritzekoa, artzaintza ibiltarian mende jardun duenak muga berriak gogoko ez izatea. Balkanetako nomada hauentzat mapa gehiegi aldrebestu da azken ehun urteetan, abereen ohiko mendi-ibilbideak nazioarteko bide zeharkaezin bihurtu diren arte.

Baina armanestien oztopo bakarra ez da azken mendean sortutako herrialdeena izan. Jugoslavia ohiaren gobernu komunistak nomada asko sedentario bihurtarazi zuen, kolektibizazio prozesuen bidez. Garai bateko jabeak "gobernuko artaldearen arduradun" bilakatu ziren: soldatapeko langile hutsak.

– Artzainak bakarrik ez; merkatari, baita oso zinemagile trebeak ere izan gara! –esan du harro Nicolak.

Antza denez, Balkandar penintsulako zinemaren aitzindariak armanestiak izan ziren. Manaki anaiek, Despina, beren 114 urteko amona atera zuten lehendabiziko filmaketan, Mazedonia Turkiar inperioaren beste eskualde bat baino ez zenean.

– Ba al dakizu Von Karajan orkestra zuzendaria eta Gica Hagi futbolaria armanestiek direla? –galdetu dit bat-batean–. Egia

"Arraza eta herriak aldatu badira ere, armanestiek antzinako bizimoduari eutsi diote; lurra aldatzen da, baina ez er gutxi".

Virginia Woolf.
Bidaia Handian Zehar, 1906

esan, denetarik egon da gurean, nekazariak izan ezik. Gure arbasoek uko egin zioten beti lurra lantzeari. Antropologoek ere, "herri ez nekazari" en zerrenda batean paratu gaituzte, eta arrazoi osoz. Agian lurrarekiko lotura finkoaren falta izan daiteke egun gure herrialdearen jabe ez izatearen arrazoia.

Nolanahi, adierazgarria da oso "nazio" edo "etnia" kontzeptuak ez existitzea armanestieraz. *Fara Armaneasca* dute haien ordezkoa, hau da, Armanesti Tribua: Balkanetako beste "tribu" engandik bereizteko hainbat mendez balio izan duen esamoldea.

Albania: hautsak estalitako nomadak

Sveti Naum-en eliza Albaniako mugatik oso gertu dago. Bi herrialdeen arteko Ohrid lakua-ren gainean bista zoragarriak ditu, eta mazedoniarrek diotenez, meza entzuteko oso toki aproposa da "Albania basatira" igaro aurretik. Egia esan, bizantziar harribitxi hau albaniarra izan zen, 1925ean Tiranako Gobernu ustelak Belgradi saldu zion arte. Anekdota bat baino ez, frontera malguak, aldakorak izan baitira hemen beti.

Albaniako hegoaldean makina bat armanesti bizi da, mazedoniar eta greziar jatorriko beste gutxiengoekin batera, baina oso zaila da jakitea zenbat. Tiranak ez du interesik bere gutxiengoen zentsurik bideratzeko, bai, ordea, Mazedonian edo Montenegron bizi diren albaniarren. Greziak eta Mazedoniak politika bera jarraitzen dute bere mugetatik kanpo gelditu diren herrikideen kopuruekin. Talde etnikoen zifrak interes geopolitikoen arabera putzen dira. Baina ez da horrela gertatzen armanestiekin, ez baitago Armanestia izeneko herrialderik.

Voskopoja herria 1.000 metrora dago eta 1.000 lagun eskas bizi dira bertan. Haietako batzuk herriko plazan elkartu dira, eskuan garagardo bana, bandera albaniarra duen kiosko txikiaren inguruan. Beste batzuk, Korça hiri nagusitik datorren autobusaren zain daude, gehienak senideren batek bidalitakoa jasotzeko. Zama handiren baten esperoan, adineko alargun batek astoa ekarri du. Fardel astuna ikusita, korrika hasi da animalia bat-batean. Eta atzetik doa jabea, oihuka, hauts eta asto-arrantza arteko madarikazio-tan. Zine areto edo antzekorik ezean, gaurko korrikaldia izango da asteko gertakizun entretenigarriena Voskopojan.

Sinesgaitza da, baina herri hau Balkanetako hiri handiena izan zen apenas bi mende lehenago. Moscopole izena zuen garai hartan, eta Venezia eta Konstantinopla arteko mer-

Goian, armanestien eliza txikia Bitolako (Mazedonia) erdigunean. Azpian, Voskopojako (Albania) herriko plazan jendea autobusaren zain. Lerro hauen ezkerrean dagoena eguneroko irudia da Mazedoniako Maloviste herrian.

Erromako legioen balkandar ondorengoak

VALAKOAK Balkandar Penintsulan bizi diren eta hizkuntza erromaniko batez hitz egiten duten herrien izena da. Erromatarrengandik jaso zuten euren hizkuntza eta ezagunekin Danubio iparrean dauden errumaniarrak dira, "dacoerrumaniarrak" izenez ere ezagunak. Gainontzeko hiru taldeak –Istro-errumaniarrak, armanesti edo aromuniak eta meglen-errumaniarrak– desagertzeko zorian daude.

Istro-errumaniarrak Kroaziako Istria penintsulan bizi dira, Zejane eta Susnieviča herrietan nagusiki. 1.000 bat hiztun dira eta euren mintzairak kroazieraren eragin nabarmena du. Nolanahi, errumanierarekin antza handiena duena da.

Armanesti edo aromunioek 400.000ko talde bat osatzen dute. Albania, Mazedonia eta Grezian daude nagusiki, baina Bulgarian, Serbian, baita Montenegron ere talde txikiagoak aurki daitezke. Valako hauek artzaintza ibiltaria ogibide izan ohi dute, eta mendeetan zeharreko kontaktuen ondorioz ugariak dira turkiar, albaniar eta greziar hizkai euren hizkuntzan.

Meglen-errumaniarrak, Greziako Thessaloniki iparreko Moglena bailaran eta Mazedoniako Gevgelija herri ingu-

ruan bizi dira. 15.000 laguneko talde hau armanestiekin nahastu ohi da maiz, baina artzainak ez, nekazariak dira jatorriz. Euretako batzuk Islama onartu zuten eta Turkiara kanporatu zituen Greziak 1920ko hamarkadan.

kataritza gune nagusia izan zen mende askotan. 50.000 biztanle paseak ei ziren sasoi onetan, garaiko Atenas edo Belgraden baino gehiago. Hiri honetako milaka eraikinen artean, 24 eliza, erietxea, liburutegia, unibertsitatea, eta Balkanetako lehenengo inprenta zeuden. Gauza jakina da hainbat idazlek euren lanak argitaratu zituztela bertan, grezieraz, edo alfabeto greziarrean idatzitako armanestieraz. Baina gero gainbehera luzea etorri zen: turkiarrek hiru aldiz arpilatu zuten XVIII. mendean, italiarrek I. Mundu Gerran eta alemaniarrek Bigarrenean. Azkenik, Enver Hoxharen 50 urteko diktadura iritsi zen: armanestien artaldeak "kolektibizatu" eta mendiak porlanezko bunkerrez josi zituen honek, batez ere mugan dauden armanestien eskualdeetan.

Vasilek hogeiko hamarkadako bere argazki bat erakusten du beti, gaztetxo zenekoa. Eskuineko eskuan *kerabe* izeneko armanestien akuilua darama; ezkerraldean bere zakurra, artzain-zakurra, noski.

– Bi mila ardi nituen urte haietan. Gero komunistek boterea hartu eta artalde osoa kendu zidaten. Animaliarik gabe ez neukan mugitzeko arrazoirik eta Voskopojan gelditu nintzen.

Antzinako oroigarri dira ere herrian gelditzen diren bost elizak. Besteak desagertu edo ardi eta behientzako ukuilu bilakatu dira: Ehunka urte dituzten freskoek dekoratutako luxuzko kortak.

Baina Moscopoleren gainbeheraren azken pasarte duela hamar urte gertatu zen: udako

oporraldian zeuden hiru gaztek, St. Mihail elizako 23 santuen begiak urratu zituzten laban batez, balkandar zoritxarreko ohitura bati eutsiz.

– Inori ez dio axola hemen. Albaniarrok arazo gehiegi dugu gauza hauetaz kezkatzeko –dio Simon Vrushok.

Eskolako irakasle eta idazle honek urteak eman ditu Moscopoleko ondare kulturala berreskuratu nahian. Frantziako GKE batekin jarri da harremanetan berriki eta, dirudienez, freskoen zaharberritzeari ekingo diote.

– Tiranak ez du gure kontrako jarrerarik baina ez digu laguntzarik ematen gure kultura sustatzeko. Albanian ez dago telebista, irratsaio edo hezkuntza ofizialik armanestieraz. Nire ikasleekin armanestieraz hitz egiten saiatzen naiz baina ingelesa edo greziera nahiago dute. Denek emigratu nahi dute. Eta ez nire ikasleek bakarrik, albaniar orok!

Grezia: ahaztu hizkuntza eta eutsi folkloreari!

Orain hamar urte, Sotiris Bletsas izeneko arkitecto bat epaitu zuten. Kargua: Informazio faltsua banatzea. 15 hilabeteko espetxe zigorra jasan zuen atenastar honek, armanesti jaialdi batean "legez kanpoko" mapa bat banatzeagatik. Dokumentua, Europar Batasuneko EBLUL-ek (hizkuntza gutxiak babesteko erakundeak) egina zen, eta Greziako gutxiengoak adierazten ziren bertan. Orban gorriek armanestiak ordezkatzen zituzten, Grezia iparreko Epiro eta Pindo mendikateetan, hain zuzen.

Armanestiar ezkontza Aminci u herrian, Grezian. Ikusgarriak izaten dira ospakizun hauek. Bi egun irauten dute eta ehunka gonbidatu gerturatzten dira, armanestien jantzi koloretsuez jantzirik.

Mikonos, Creta edota Santorini izenak, besteak beste, Mediterraneoko turismo gune handien sinbolo gisa datozkigu burura, baina mila-ka irlek ezin dute Greziaren balkandar izaera ezkutatu. Ezin ahaztu Balkanetako “legezko” mapan, Albania, Mazedonia, Bulgaria eta Turkia dituela mugakide.

Armanestiak ez dira etorri berriak mugako mendi edo mendiko muga hauetan. Baina nola biziraun du egundaino latinarekin antza handia duen hizkuntza honek? Mendi garaiek inposatutako isolamenduak izango du zerikusirik, ez baita lan erraza gaur ere, Aminci u (Metsovo) herrira iristea.

Atenasetik abiatzekotan, tren ez aldatu behar da goizeko ordu txikietan Kalanbakara iristeko. Handik, autobusak Greziako erre pidez altuena zeharkatu behar du, Katara mendi-igarobidearen 1.705 metroak gainditzeko. Beti ere elurrak itxita ez dagoenean.

Turkiar familia ugari pasatzen da egunero hango zerbitzugunetik, bidaia luzeak eskatutako atsedena hartzeko. Ia ehun urte pasa dira turkiarrak hemengo jabeak zirenetik, baina antzinako *Via Egnatian* zehar doaz berriz ere, Europa aberatsera lan bila oraingoan.

Askok ez diote erreparatu ere egingo magal aldapatsuan behera dagoen Aminci u herriari, baina bisitak benetan merezi du, are gehiago armanestiar ezkontza bat ospatzen ari bada. Bi egun irauten dute eta ehunka gonbidatu bertaratzen dira herriko plazara armanestien jantzi koloretsuez jantzirik,

ezkontzak dituen erritu anitzei laguntzeko: senargaiaren bizar-mozte “publikoa”, emaztegaiaren gurasoei ezkontzeko mandatu egitea, edota emaztearen kulunkatzea herriko plazan, besteak beste, dantza eginez, kantuz eta algaraz, ardo lagun dutela. Irudiok zuri beltzean ikusiko bagenitu, Manaki anaiek orain ehun bat urte jasotakoak zirela pentsa genezake, hain dira zorrotzak hemengo armanestiak euren tradizioekin.

Hurrengo egunean paseotxo bat eman dugu herrian, jaialdiaren aje gogorra baretu nahian. Kafe turkiar bat hartu ostean (bertakoek “greziarra” dela badiote ere), kale estu eta aldapatsuetatik jaitsi eta herriko plazako liburudendan sartu gara. Baina alferrik eskatuko dugu armanestiei buruzko liburu, aldizkari, edo bestelakorik. Ez dago, ez Aminciun ezta Grezia osoan ere. Turismo bulegoak emandako lau orriko liburuxkarekin konformatu beharko dugu: elurtutako paisaia bat, St. Nikolaiaren monasterioa, gertuko teleferikoa... Den-dena inper tsonala oso, eta grezieraz soilik azaldua. Herriko museo ere ageri da, non eskualdeko lanabes, alfonbra eta bestelako objektu tradizionalak ikusgai dauden. Azalpen urri eta elebakarrak dira museokoak ere, armanesti hitza irmoki saihesten dutenak.

– Ez gara gutxiengo bat, greziar peto-petoak baizik! –dio museo ko zuzendaria den Yannis Vlaikos-ek. Berrogei bat urte izango ditu, eta Aminciuko Armanestien Elkarteko presidentea ere bada.

Grezia da, hain justu, armanesti gehien dituen herrialdea, baita aberatsena ere. Baina Euroguneko herrialde honek ez du gutxiengorik onartzen bere mugen barruan, ez behintzat Europako mendebaldean egiten den bezala. Kultura edo hizkuntza desberdina ez, erlijioa da Atenasentzat bereizgarri nagusia. Gauzak honela, ipar ekialdean bizi diren turkiar, Rom ijito eta bulgariar mintzaira duten Pomak-ek gutxiengo bakarra osatzen dute: musulmanak. Gutxiengo honen eskubideak ukatzeaz gain, Atenasek eurentzako ghettoak sortu ditu. Pomakek, esaterako, nortasun agiri berezi bat dute, eta atzerriarrek bisitatu ezin zituzten gunetan bizi ziren orain 10 urte baino ez. Biziguneok armadaren kontrolpean daude oraindik eta pomakek baimen berezia behar dute hauetatik 30 kilometrora joan ahal izateko.

Alferrikakoak izan dira Bruselak eta beste hainbat nazioarteko erakundek bideratutako salaketak, Greziak gutxiengoak behar bezala onar ditzan. Alferrikakoak ere hamaika armanesti elkarterekin egindako saiakerak folklorea ez ezik, hizkuntza ere plazara dezaten. Inork ez du "bigarren mailako" greziarra izan nahi mintzaira arrotza erabiltzeagatik, eta are gutxiago "musulmantzat" hartua izatea. Atenaseko propagandak bete-betean asmatu du,

jatorri "ez-greziarra" duen edonor bere buruaz lotsarazteko.

– Nire emaztea eta biok armanestieraz hitz egiten genuen hasieran, baina orain grezieraz mintzo gara beti. Gure bi alabei ez diegu inoiz armanestieraz egin, ezta beharrik ere! Armanestion arbasoak heleniarrak ziren jatorriz, baina erromatarrek euren hizkuntza inposatu eta greziera galarazi zieten –horixe dio Vlaikos-ek, uste osoz.

Vlaikos-en argudioak Balkanetan nagoela gogorarazi dit berriro ere. Europako eskualde honetan, atzo eta orain bi mila urte gertatutakoak balio bera du. Alexandro Mazedoniarraren balentria edo Atenaseko politikari baten azken ustelkeri eskandalua, naturaltasun osoz nahasten dira tabernako solasaldian. Tabernatik kanpo, Greziako herri nagusi orok "Konstantinopoulós" izena duen seinale bana du, ekialderantz, orain bost mende galdutako hiribururainoko distantzia azaltzen duena. Haraino iristen ziren armanestiak euren bidaletan, Balkanetako mendikate garaienak zeharkatu ostean.

Baina mendiz mendi zebiltzala, beheko bizi-lagunek kanoien laguntzaz ekin zioten mugak marrazteari. Artaldean arrasto luzeak aldiz, ez ziren inoiz irauteko egin; belarrak *primuuearan* behin eta berriaz ezkutatzeko baizik. ■

Jaso astero Argia etxean

Abantaila ugari izateaz gain, Harpidedunen Guneko kide ere izango zara

Urtebeteko harpidetza
2006ko prezioak
127€ Hego Euskal Herrian
155€ Ipar Euskal Herrian

harpidetza eskaera

Izen deiturak:

Helbidea: Posta kodea: Herria:

Herrialdea: Jaioteguna:

N.A./I.F.K.: Tel./Faxa: e-posta:

Ordainketa mota: ☐ Bankuz

☐ Talotiez

☐ Transferentziaz KOMUNIKAZIO BIZIAGOA S.A.L-ren kontura (ARGIA): 3035 0036 14 0360048647

Bankuz ordaintzekoek betetzeko soilik

Banku edo aurrezki kutxa:

Titularra: N.A./I.F.K.:

Titularraren helbidea: Titularraren telefonoa:

Entitate: Sukurtsala: K.D.: Kontu zenbakia:

Data: Sinadura:

aukeratu zure ongi etorri oparia

"Garxiot" komikia

"Lauburua" mahai-jolasa

"Txoriak txori" lamina

%25eko beherapena
ikasle bazara*

Bete zure datuak eta bidali helbide honetara: 142 PK. - 20.160 Lasarte-Oria

Begoña
Aranguren

• PERTSONAIA •

«Isilaldi luzea da nire otoitza»

Moja ez, misiolari sekularra. Begoña Arangurenek bere bidea egin du bizitzan. Egiten segitzen du, hurkoa eta Jainkoa lagun harturik. Horiek ditu konpromiso behinenak azalean eta mamian.

Bi ardatz horien inguruan txirikordatu du bizitza, era askotara: misio-urteak Ekuadorren, Barakaldoko ikastolako andereño bakarra sasoi batean, euskara liberatua Bilbo aldean... Amaren hutsuneak, aitaren absentiak eta amamaren presentziak markatutako bizitza aberatsa.

MIEL A. ELUSTONDO

Argazkiak: Dani Blanco

Nortasun agiria

Begoña Aranguren Fernandez de Larrinoa (Gasteiz, 1933). Lau hilabete eta erdi zituela hil zitzaion ama. Amama Paularen magalean hazi zen Begoña, Berrizko Ereña base-rrian, aita Gerra osteko erbestaldian zen bitartean. Aita itzuli eta urte batzuetara haren ardura hartu zuen hamasei urteko Bego gazteak, Barakaldon. 1953an misiolari joan zen Riosera (Ekuador). Atzera aitaz arduratzeko etorri zen handik hamaika urtera, Ekuadorren oso urte onak egina-
gatik ere. Barakaldoko ikastolako andereño izan zen, ihes egin behar izan zuen beste baten orde. Eskolak eman zituen, aita zaindu, batxilergoa ikasi... Gero, maisutza. Euskara zereginetarako liberatu zuen hezkuntza ordezkari-
tzak, harik eta bere aholku eta orientabideei teorikoegi iri-
tzi eta eskolara itzuli zen arte. 1999an erretiratu zen eta %100 misiolari sekular da harrezkero. Betiko legez.

Misiolari sekularra zara, nahiz eta moja zinen ueste-
tan etorri naizen.

Sekularrak gara, bizimodu jakin batera gure bizitza kontsokratu dugunak. Sekular garen aldetik, zer-
gak eta gainerako denak pagatu behar ditugu. Geure diruaren jabe gara. Bestalde, lekaime edo mojek dituzten hiru boto-
ak dauzkagu, baina beste modu batera bizi ditugu.

Zuen ondoko atean jo dut.
"Mojak?", galdetu dut. Eta

ez zuten mojen berririk.

Ez. Geure izenez ezagutzen gaituzte, ezagu-
tzekotan.

Non hasten da Bego Aranguren misiolari sekula-
rraren historia?

Gasteizen jaio nintzen 1933an.

Jaio berritan hil zitzaizun ama.

Gazterik, hogeita hiru urte zituela. Nik, lau hila-
bete eta erdi. Eta aitak ni bere amarekin biziko
nintzela erabaki zuen. Eta Berrizera ni. Han bizi
izan nintzen hamasei urte arte.

Aitagandik aparte.

Aitak urte piloa egin zituen erbesteratuta, Fran-
tzian, Akizen. 1937an joan eta berrogeita ez dakit
zenbatgarrenean etorri zen. Lehenengo, ni ere
harekin joan nintzen, baina segidan ekarri nin-
duen amamarenera. Nik hamabi bat urte nituela
itzuli zen eta Barakaldoko Labe Garaietan egin
zuen lan, garajeetako arduradun. Eta hamasei

urte nituela, Berriztik Barakal-
dora etorri nintzen, aitarekin
bizitzera.

Gerrako haurrak zenbait ome-
naldi ari dira jasotzen aurten.

Baina ni ez naiz Gerrako hau-
rra. Aitarekin joan eta hilabe-
teak egingo nituen erbestean.
Ez besterik.

Berrizen, beraz, amamarenean.
Ereña baserrian. Orain asko ez
dela bota dute baserria, auto-
bia-edo zabaltzeko.

Baserrian hazi zinen.

Aitak Ereñara eraman nindue-
nean aitaita, amama eta nire
aitaren anaia gazteena bizi
ziren han. Amamak eta ez
zuten baserri handia orduko

denboran. Lehenago bai, gerra aurretik eduki
zuten baserri handia. Baserri handi bat zeukaten
alokatuta baina Errepublikara garaian, 1931n edo,
Espainian —eta hemen ere bai—, hauteskunde
libreak izan zirenean, eztabaida izan zuten botoa
zela eta ez zela, eta atera egin zituzten baserri-
tik. Eta beste batera joan ziren, Ereñara. Udalarena
zen, terreno handirik ere ez zuen.

Baserria, mendian?

Hiru kilometro daude Ereñatik elizara eta eskola-
ra eta lau buelta egiten genituen egunero, joan,
etorri bazkaltzen eta berririo joan. Erdaraz zen
eskola. Leringoa zen maistra, nafarra. Oso erdal-
duna. Eraztuna sartzen zigun euskaraz egiten
genuenean eta adi egoten ginen nori pasatuko.
Beste batek euskara egiten bazuen, berehala ema-
ten zenion. Eraztuna zeukan azkena, berriz, jan
barik uzten zuen. Irakasten ona zen, beti maite
izan ninduen, baina hori ez zuen barkatzen.
Akordatzan naiz *Cara al sol*, eta *Por Dios, por la patria y el rey* eta horiek kantatzen genituela eta
azkenean biba batzuk eman behar zirela. Biba
horiek, eskolan lehenengo zegoenak ematen
zituen eta ni, distraita nintzen oso, eta biba
horiek ez nituen behin ere zuzen ikasi, eta mais-
tra haserretzen zen. Azkeneko postura bidaltzen
ninduen. Eta etxera joaten nintzen hori konta-
tzen eta amamak esaten zidan: "Azkena horrega-
tik izateak ez du ardurarik, zu trankil".

Haren arrazoia!

Askok zekien, asko. Ez dakit nondik zetorkion
jakituria. Bulda ere ez zuen pagatzen. "Nahiago
dut diru hori pobre bati eman", esaten zuen.

Hamabi bat urte zeneuzkala etorri zen aita erbeste-
tik. Zu, aldiz, Berrizen egon zinen beste lau
urtean...

Ama

"Txikitan ez nuen sentitu amaren hutsunerik. Baina nagusitan, krisi handi-handi bat izan nuen hura zela eta. 48 urte nituenean edo konturatu nintzen. Batxilergoan, frantsesezko eskolak eman zizkidan neska batek. Ama biribila zeukala esaten nion neskari. Egun batean, txarto pasatzen ari nintzen garai batean, konturatu nintzen: 'Honen amaren inbidia sentitzen dut! Hau ezin da horre izan!'. Gero, eskolan, egun batean, ezkonberri batek esan zuen: 'Gaur bai ondo, amaren etxera noa. Bazkaria egin beharrik ez!'. Eta, berriro, sentimendu berbera. Eta esan nuen: 'Hau amaren arazoa da!'. Neure kontura konpondu nuela uste dut, liburuak irakurrita eta negar eginda batez ere. Gogoratzen naiz nola adoleszentzian esaten nion neure buruari: 'Jende denak izan du ama edukitzeko eskubidea, nik ez beste denak!'. Baina, gero, onartu egin nuen. Kezka neukan amak utzi egin ninduela, baina konturatu nintzen berari gehiago kostatu zitzaiola ni uztea, niri bera uztea baino. Ez zuela bere borondatez egin. Eta horrek osatu ninduen".

"Hurkoa eta Jaungoikoa".

Jaungoikoa bizitza guztian ikusten dut, pertsona guztiengan. Ez da elizkoia izan behar jaungoikoaren seme izateko. Horrela ikasi dut. Beharbada amamak erakutsi zidan.

Ez daukat dudarik, kontatu dituzunak kontatuta. Zelan hartu zuen aitak?

Oso txarto. Harreman onik ez neukan aitarekin. Hainbeste urtean berarekin bizi barik! Zailago zen berarekin. Gero, misioetara joan nintzen Ekuadorrera eta handik etorrita, aitarekin gelditu nintzen. Azken hamahiru urtean berarekin bizi izan nintzen eta orduan berreskuratu nuen aita.

Misiolari sekularrari zegozkion konpromisoak hartu zenituen.

Jakinaren gainean etorri nintzen Berriztik Bilbora. Banuen hemengo berri, Berrizko katekisten bidez eta. Aholkuak eman zizkidaten. Urte eta erdiko formazioa egin nuen Gasteizen.

Zergatik ez moja joan?

Mojak ez ziren nire estilokoak. Misiolariak irekia-goak eta beste modu batekoak zirela irudituz zitzaidan. Eta nik misioetara joan nahi nuen.

Zer giro zenuen Barakaldon?

Barakaldo eta Bilbo artean mugitzen nintzen, Accion Católica-n sartuta nengoen eta. Erdara hutsean zen dena. Akordatzan naiz Berriztik etorri eta lehenengo egunean, aitortzera joan nintzen, bekatuak itzultzen ibili nintzela. Eta hala eta guztiz ere, konfesio erdian esan nion abadeari: "Ezin dut erdaraz jarraitu", eta euskaraz hasi nintzen. Eta abadeak bazekien, edo behintzat, ez zidan esan beste modu batera egiteko.

Hamalau urte arte ikasi nuen. Gero, josten ikasten edo jardungo nuen.

Hamasei urte bete zenituenean, aitarekin?

Bai. Aita Barakaldon ari zen lanean eta aitarekin bizitzera etorri nintzen. Mekanikari eta txofer ona izan zen beti, eta garajeko arduradun zegoen Labe Garaietan. Lehenago, Mintegi tailerretan egin zuen lan, Bilbon.

Zer egin zenuen Barakaldon?

Aita zaintzea zen nire lana: etxeko lanak egitea. Baina akademia batera ere joan nintzen, gehiago ikasten; josten ere egiten nuen arratsalde batzuetan... Hogei urtetan misiolari joan nintzen arte.

Nola erabaki zuen Begoña Aranguren neska gazteak misiolari sekular izatea?

Beti izan dut Jaungoikoaren nahimen berezi bat. Orduan eta orain. Ez dut galdu. Hurkoak eta Jaungoikoak badaukate zer esana niretzat.

Errezoa

Ez naiz errezatzaile handia. Ordu erdi bat egiten dut goizean eta beste bat arratsaldean. Errezoa egin eta pertsona pilo bat ekartzen dut gogorra; gaixorik daudenak, lagunak, familia... mundu guztian beharri-zanean daudenak.

Eliza

Paradoxikoa momentu honetan. Egoera zaila. Momentu larri batean gaudela uste dut. Hierarkia baino gehiago da eliza.

Euskara

Maite dut.

Konpromisoa

Denok egin behar dugu zerbait bata bestearen alde eta gizarte hau hobetzeko.

Misiolari sekularra

Bizitzeko modua, beste batzuekin elkarturik helburu batzuen arabera.

Eliza pobrea

Derrigorrezko da eliza pobrea.

Barakaldo

Maite dut Barakaldo, Bigarren herria dut. Jende ezberdina bizi da bertan, eta Barakaldok denak onartzen daki.

Misioak

Zerbait on egiten nindoala pentsatzen nuen baina azkenean konturatu nintzen eurek egin zidatela on.

Amama Paula

Nire ispilurik onena, biderik egokiena

Mundua, misiolari joan zinenean eta gaur egun

Orduan baino gaizkiago ikusten dut mundua. Askoz ere gaizkiago.

Gasteizen zenuten gunea.

Urte eta erdiko formazioa egin eta Covadongara joan nintzen, destinatuta. Han urtebete eskas egin eta Riosera, Ekuadorrera joan nintzen.

"Destinua", esan duzu.

Neuk nahi nuelako joan nintzen. Garbi-garbi joan nintzen hemendik, hango gaixotasunen kontrako defentsa barik. Han, berriz, gaitz guztiak harrapatu nituen. Onddoak-eta. Hanka-ziak urratuta eduki nituen, odolez, luzaro batean. Eta baita amebak eta hesteetako parasitoak ere. Eskola ematen hasi nintzen. Hamar-hamaika urteko neskak nituen. Eskola bukatu eta eurekin hasi nintzen, talde batzuk eginda, bizitza azterketa egiten, Theilard de Cardin edo JOC-en egindakoak. Urtebete egin nuen horretan. Han nengoela, Guayaquiletik deitu zuten, behar zutela pertsona bat bizitza-azterketa egiten zekiena. Hiri handia zela banekien eta kostata joan nintzen. Sei hilabeterako joan nintzen, han zegoen beste bati erakusteko. Sei hilabete horretan guztiz Guayaquilekoa egin nintzen. Jende piloa ezagutu nuen eta hantxe geratu nintzen bederatzi urtez. Ekuadorren egin nituen hamaika urteetatik, Guayaquilen egin nituen bederatzi.

Sasoi onean zinen, onenean beharbada, adinari dagokionez. Zergatik etorri zinen?

Aitarengatik. Banekien aita adina ere bazuela eta etorri egin behar nuela, gelditu egin behar nintzela. Aita zaintzen etorri nintzen. Hogeita hamabost urterekin etorri nintzen Riosetik.

Baina Riosetik etorri eta Barakaldon bizi zinen, aitarekin. Eta zure baitako misiolari sekularra?

Langile artean egin nahi izan nuen lan, fabrika batean edo. Baina Francoren denbora zen eta bazegoen halako plan edo lege bat, eta zaila zen enpresa batean sartzea. Orduan, denda batean hastera pentsatu nuen, baina lanean jende asko ari zena. Langile giroa zelakoan nengoen. Eta Zubiri kortse-dendan hasi nintzen, Artekalen. Hogeita bat langile ginen bertan. Barakaldotik Bilbora etortzen nintzen eguneroko lanera, trenean, eta

nirekin batera beste jende asko. Esate baterako, Arantxa Santamaria, ikastoletako arduradun zegoen garai hartan. Euskaraz egiten zuen, eta nik ere bai. Arantxak esan zidan behin, Barakaldon andereño bat behar zela. "Ni ezin naiz andereño izan, ez daukat titulurik", esan nion. "Baina andereñoa behar da. Ez dago tituludunik eta hasi zaitez, mesedez", berak. Eta horrelaxe hasi nintzen Barakaldoko Alkartu ikastolan.

Arantxa Santamariak esanda.

Ni Barakaldora joateko arrazoiak ere esango dizut. Ez dakit urtea esaten, baina Basauritik ETako presoek ihes egin zuten urtea izan zen. Ihes egin zuenetako bat Josu Bilbao zen, Barakaldon zegoen andereñoaren senargaia. Josuk ihes, eta andereñoak ere ihes egin behar izan zuen. Haren orde zegoen joan nintzen ni ikastolara. Momentu berezi-berezia izan zen, jakina.

Etxeko euskara izango zenuen orduan, ala?

Riosetik etorri eta jarraian Derioko udako ikastaroetara joan nintzen. Nire euskara hornitzeko beharrez sentitzen nuen. Uda horretako ikastaroa egin nuen, Mikel Zarate, Karmelo Etxenagusia, Ander Manterola, Lontxo Zugazaga eta horiekin. Bati "Gogaikarri jauna" deitzen genion, aditza ematen zuen arratsaldeko hiruretan, eta aspergarria zen.

Barakaldoko Alkartun ginen.

Lehenengo ni bakarrik egon nintzen, andereño. Gero, beste bat ere hasi zen. Azkenean, jende asko. Gurasoek apustu ikaragarria egin zuten, ikaragarria! Eurek egiten zituzten lan denak, garbiketak, kobratu... Arriskatu ziren.

Eta hezkuntza-ikuskaritza eta?

Bazen Mercedes Causo bat, ikuskatzaile eta buruzagi zegoen Zapater baten emaztea. Zorrotza zen benetan. Bandera hau eta beste exijitzen zituen, honako liburuak, besteko tituluak... Tituluekin txarto ibiltzen ginen beti. Nik, adibidez, Marisa Gandiaren titulua neukan.

Guardia zibilen bisitaldiak?

Guardia zibilak ere etorri ziren inoiz ikastolara. Eta beste baten ere bai. Eurek pentsatzen zuten hura ez zela ikastola bakarrik, gehiago ere bazegoela han. Goiko pisuan gau-eskolak ematen zituzten eta dena zalantzan zegoen. Kontrolatuta. Guardia zibilak etortzen zirenean bai, ikaratzen nintzen. Ikuskatzailea etortzen zenean, ez. Kezka bai, ikastola itxiko ote zuten, baina besterik ez. Sentimendua beste bat zen: zenbat lagundu ziguten gurasoek, zenbat lagundu zigun herriak... Esker oneko sentimendua daukat barruan.

Hori al zen misiolari sekularren konpromisoa, ikastolan lan egitea?

Ez dakit hori ote zen konpromisoa. Kontzilioa pasatuta zegoen ordurako, eta kontzilioaz gero, kristoren iraulia eman genuen. Sekular bezala egin behar genuela lan konturatu ginen. Misiolari guztiak lan bila hasi ziren, lanean. Nik, Barakaldon egin nuen lan, ikastolan, huraxe zen nire lana. Gainera, euskalduna nintzen, nire oinarriak ere euskaldunak eta abertzaleak izan zirelako.

Zer moduz zure sentimendu horiekin, misiolari sekular artean?

Ondo. Uste dut misiolariok oso irekiak garela; ez daukagu presiorik. Bakoitzak egin behar du bere bidea, eta ni neurea egiten saiatzen naiz, ezin dut kontzientziaren aurka jokatu, ezin izan dut inoiz.

Zeure bidea egin duzu, hortaz.

Barakaldon eskolak ematen hasi nintzen egunean, batxiler ikasten hasi nintzen. Urte gutxitan atera nituen batxilergoko sei urteak eta UBI. Eta

Aita

"Inpresioa daukat Riosetik etorri eta aitarekin bizi izan nintzen urteetan berreskuratu egin nuela aita. Ezagutu egin nuen, maitatu. Akatsak ere ikusi dizkiot, eztabaidatu ere egin dut berarekin. Indar handia eman zidan, nahiz eta zailtasunak izan genituen haren izaerak eta nireak talka egiten zutelako eta urte piloan aldentuta bizi izan ginelako. Baina aitarekin bizi izandako urte horietako uste ona daukat. Izaera gogorrekoa zen. Ni ezberdina izan naiz. Independentea. Aitak ez du lortu ni menderatzea, baina nik ere bera den bezala izaten utzi diot".

erabaki nuen ezin nuela aita etxean zaindu, maisutza egin eta klaseak eman. Maisutza egitea erabaki nuen, pentsatuz ikasketa haiek irauten zuten hiru urtean aterako nuela bizimodua nola edo hala. Julian Olazabalaga apaizak, gotzaindegia liburu-dendan lana eskaini zidan, ordu batzuetan. Eta horrela egin nuen, lan eta ikasi. Maisutza bukatu eta uda hartan euskarazko eskolak eman nituen Lutxana-Barakaldon. Tartean Ortuellako jendea zegoen. Haiek ikastola sortu zuten Ortuellan eta hara joan nintzen lanera. Urtebete han eta Galdakaoko ikastolara. Han nengoela hasi zen euskara eskoletan sartzeko, aurre-autonomia garaia eta abar. Etxenike zen Hezkuntza sailburu eta han zen Karmen Alzueta ere. Karmen misiolari sekularra zen. Harekin hitz egin eta esan nion ikastolak izan behar zirela euskal eskola publikoa, hori neukan buruan. Eta eskola publikora pasatu nintzen, ahal bezain laster.

Euskara, ala euskaraz erakustera?

Euskaraz erakustera. Lehenengo eskola La Peñan eman nuen, Bilbon. Han nengoela, ordezkaritza-tik deitu zidaten, euskara koordinatzeko. Eta liberatu egin ninduten. Zazpi bat urtez egon nintzen, Enkarterriak, Bilbo eta Uribe-kosta... eta beste koordinatzen.

Umeek euskaraz ikasi eta ez dute hitz egiten...

Arazo gogorra da. Baina euskaldunen artean ere ikusten dut. Jende nagusia, euskaldunak, bata besteari erdaraz hitz egiten. Euskaraz umeak egiten diote. Baina umeak inguruan egiten dena egiten ikasten du. Erdara guztiz hedatuta dago. Ez dago euskararen beharrik. Umeak ere ez du behar hori

Amama

"Ereña baserrian, inguruan zebilen pobre askok lo egiten zuen. Egun batean, sukaldetako leihoan jo zuten. Nik: 'Amama, ez zabaldu atea'. Eta indar gehiago egitearren, negarrez hasi nintzen, beldur nintzen eta. Osabak esan zuen: 'Ama, ikusten duzu ume hau zelan dagoen negarrez?'. Eta amamak: 'Ume honek ikasi behar du horrelako gau batean ezin dela kristau bat kalean utzi!'. Eta nik: 'Amama, zuk zer dakizu kristaua den!'. 'Hik pentsatzen dun bakarrik direla Jaungoikoaren semeak bataiatuak. Gizon guztiak ditun Jaungoikoaren semeak!'. Askotan pentsatu dut amaren giroan hazi banintz desberdina izango nintzela. Nire amama hain zen zabala! Gero, oso gero, normaltzat hartu diren iritziak zituen. Gogoratzen naiz elizara joaten nintzela eta, noski, jertsea jantzita. Arratsaldean, katekesia geneukan elizan. Hiru kilometro baserritik elizara eta amamak: 'Utzi jertse hori, ez dun behar eta!'. 'Baina, amama, mahuka motzetan sartzen naizelako, abadeak atera egiten nau freganchina! esanda'. 'Jaungoikoari berdin-berdin dio mahuka motza ala mahuka luzeagaz joan, mantilagaz ala mantila barik. Horiek abadearen kontuak ditun!'"

sentitzen. Umeek gutxieneko esfortzuaren araberak jokatzeko dute.

Baina era horretara, liberazio, pentsamendu, material sortze eta gainerako esfortzuaren parte handi bat alfer-alferrik galtzen da.

Bai, parte handi bat bai, alferrik galtzen da... eta ez diot konponbidea ikusten. Bi motako gurasoak zeuden ikastolan: batzuk, oso euskaldunak, abertzaleak; ez zekiten euskaraz baina euskara nahi zuten eta maite zuten euskara. Eta horien

seme-alabei ere beste interes batekin eman diete euskara. Beste batzuk, erdaldunak. Modan ere jarri zen ikastola eta ez daukate euskararekiko loturarik, maitasunik, eta ez dute euskaraz egiten.

99an eskolan erretiroa harturik ere, misiolari sekularrak ez du erretirorik.

Horretatik ez zara inoiz jubilatzen.

Zertan ematen duzu denbora?

Itxura, harreman handiko pertsona naiz. Eta harremanek denbora eskatzen dute. *Elkarrin* egon naiz urte batzuetan eta *Lokarrin* nago orain. Andre talde batean ere banago. Beste talde bat bultzatzen ari gara, hainbat erlijiotako jende osatua. Ingelesa ere ikasten ari naiz, ze uste dut burua ere mugitu behar dudala. Eta aurten informatika ikasten hasi naiz. Otxarkoagan, kaputxi-noek duten Bizitegi zentroan, erreflexoterapia ere ematen jardun dut. Arazo psikologikoak dituen jendea hartzen dute han. Otoitza ere egin behar dut, goizez eta arratsalde, batez ere isilaldi luze bat. Otoitz isila da nirea.

Otoitz isila?

Zen ere ikasi dut eta hori gorputzarekin egiten da. Gorputzak badauka zerikusia otoitzean.

Gorputz eta arima jarduten duzu zuk...

Ez ditut bananduta ikusten. Dena da bat. ■

kulturagenda

Urriaren 15etik 30era

Urdaneta kalea, 9 | 20006 donostia

Literatura eta Musika emanaldiak. 19:30

Urriak 16

Ezkatat. Leire Bilbao eta musikariak

Urriak 17

Tabuak salda egiteko. Pako Aristi eta Mikel Markez

Urriak 18

Hitzak musikan. Itxaro Borda eta musikariak

Zientzia, teknika, kultura eta gizartea jardunaldiak

Urriak 25 eta 26. 18:00

Antzutasuna eta ugaltzeko arazoak

Erakusketak

Mugako nire lagunei

Ipar Euskal Herria karlistadetan 1833-1876

Ganbaran. Irailaren 13tik azaroaren 4ra

Gure artea lehiaketako hautatuak

Erakustaretoan, urriaren 19tik urtarrilaren 5era

arteleku

Kristobaldegia, 14 20014 Donostia

www.arteleku.net

+Soma. Instalazioa

Beatriz Churruca Echeverriaren lana

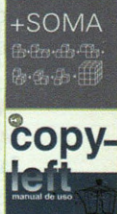
Abenduaren 22arte

Artelekuko ataria

Copyleft Gida. Aurkezpena

Urriak 19. 11:00

Tester. Aurkezpenak

Urriak 19

19:00. Rodríguez Fundazioa

20:00. José-Carlos Mariátegui

Urriak 20

19:00. Klub Zwei

20:00. RDZ (Iñaki Arzoz

eta Andoni Alonso, J.L. Marzo, Metabolik,

Ibón Sáez de Olazagoitia eta Kirmen Uribe).

21:00. Jai ekitaldi gastronomikoa.

Gora Japonen kontzertu txikia.

Ez geratu bankiloan

Kirolari buruzko galderekin euskaraz jolasteko prest? Hemen da ARGIAk egindako Kirolaz Badakit galdera-sorta eta CD-ROMa. Betiko Badakit-en taula erabilia, presta zaitez taldean edo bakarka kiroltasunez lehiatzeko.

ESTITXU EIZAGIRRE

JAKINTZAREN KOLOREAK

Txarteletako kolore bakoitzak kirol mota bateko galderak ordezkatzeko ditu:

- Taldekako kirolak.
- Banakako kirolak.
- Itsas kirolak.
- Neguko eta arrisku kirolak.
- Herri kirolak.
- Kirol errekorrak.

BENJAMINETATIK (7 urtez gorakoetatik) praktika-tu daiteke Kirolaz Badakit jolasa. Memoria, logika, hizkuntza eta sena dira lantzen dituen giharrak, eta aldagelako giroa indartzeko primerakoa da. Amets Arzallusek egindako 1.500 galdera hauekin, kirolaren –futbolaz haragoko bere zentzurik zabalenean– gaineko jakintza orokorrarekin eta bitxikeriekin gozatuko dute partaideek.

Trebeen "mamoneoa" hautsi eta denen partehartzea bultzatzeko, galdera bakoitzeko hiru erantzun ematen dira aukeran. Asko jakin edo zorte handia izatea dira, beraz, garaipenerako bi estrategiak.

Joko zelaia: Mahai-ingurua edo ordenagailua

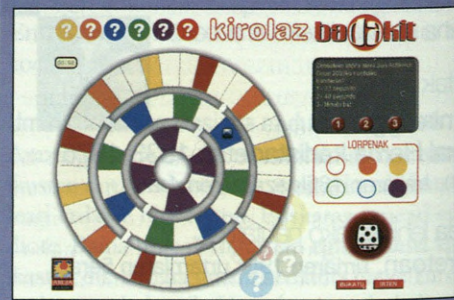
Jadanik betiko Badakit etxean dutenek galdera sorta honekin bazkalostetako jokoa berriro ahal

izango dute. Baina Kirolaz Badakit kit-ak, CD-ROMa ere badakar, makinei desafia botatzen ausartzen direnentzat. Ordenagailu guztientzat (bai PC eta baita Macintosh motakoentzat ere) da egokia.

Jaurti dadoa, eta onenak irabaz dezala! ■

Lehiaketa sarean

Urri bukaeratik aurrera, www.argia.com webgunean Kirolaz Badakit lehiaketa jarriko da martxan. Bertara sartuta, lehiaketa parte hartu ahal izango duzue. Lau minutu izango dituzue galderei ongi erantzunez koloretako sei fitxa eskuratzeko. Froga hau gaiztuzten dutenek abentura kirol bat probatzeko zozketan parte hartuko dute.

20 euro da Kirolaz Badakit-en prezioa, baina ARGIAko harpidedunek 17 euroan jasoko dute.

Erosteke, deitu 943371545 zenbakira edo idatzi:

denda@argia.com helbide elektronikora.

www.argia.com/denda gunean eta ohiko salmenta

tokietan ere aurki eskura izango duzu

Moon cup

Hilekoaren kopatxoa

Kalkulatu al duzue inoiz zenbat diru xahutzen duzuen tanpoi eta konpresatan? Eta hausnartu al duzue herrerrabili ezin daitezkeen produktu horiek eragiten duten kalte ekologikoaz? Hala bada, bilatu al duzue bestelako alternatibarik?

Jakin ezazue, bada, egon badaudela.

“Hilekoaren kopa” izeneko da horietako bat.

JON TORNER

NON ARRAIO BILATU EZ DAKIZUELAKO, zeudenik ere inork esan ez dizuelako edo, besterik gabe, erabiltzen dituzuen tanpoi eta konpresekin gustura zaudetelako, ziurrenik oso gutxi probatu dituzue bestelako produktuak. Merkatuak hainbat alternatiba eskaintzen ditu, baina erdi ezkutuan daude, norbaitek horien erabilera zabaltzerik nahi ez balu bezala. Ezagunena, agian, “Hilekoaren kopa” delakoa da. Kanpai itxurako latex edo silikonazko kopatxoa da. Bost zentimetro inguru dauzka eta tanpoien kasuan bezala, hilekoan zehar baginan sartu behar da. Kopa horrek, ordea, ez du odola xurgatzen. Jaso egiten du. Betetzen denean, hustu, garbitu eta berriro erabili ahal da. Zuzen erabiliz gero hamar urte iraun ditzake eta 30 euro inguru balio du. Merkatuan hainbat markatako kopatxoak daude. Wikipediak lau aipatzen ditu *Menstrual cup* artikuluan: The Mooncup (Ingalaterran fabrikatua), The DivaCup (Kanada), The Keeper (AEB) eta Lunette (Finlandia). Mooncup kopatxoa adibidez silikonazkoa da eta hilekoaren intentsitatearen arabera, 4-8 orduro hustu eta garbitu behar da –Wikipedian kopatxook hustu behar izan arte 10-12 ordu igaro daitezkeela irakurri dugu–. Bi motatakoak daude: B motakoak haurrik izan ez duten edo zesarea bidezko erditzea izan duten hogeita hamar urtez azpiko emakumeentzako dira eta A motakoak gainerakoentzat. Web gunean irakurri daitekeenez, pro-

duktu horrek hainbat abantaila eskaintzen ditu: ekonomikoak –behin erabiltzekoak diren produktuekin sei hilabetetan xahutzen dena baino gutxiago balio du–, ekologikoak –berrerabilgarria da, ez dago zakarrontzira bota beharrik, kartoi eta plastiko gutxiago erabiltzen da...–, osasunari dagozkionak –ez du irritaziorik sortzen, produktu kimikoekin kontaktuan jartzea saihesten du...– eta praktikoak –garbitu eta jartzea erraza da, ordezkioak eramatea ez da beharrezkoa, beste produktuek baino fluxu gehiago biltzen dute...–.

Ainhua Ugartek, 25 urteko gazteak, duela gutxi Mooncup kopatxoa erosi zuen Internetez, konpainia horren web gunean, lagun baten bidez haren berri izan ostean. Dioenez, baginan behar bezala sartzeko apur bat entseatu behar izan zuen, baina orain ezer ez balu bezala sentitzen da: “Tanpoien iragarkietan daramatzagunik ere ez dugula sumatzen esaten digute, baina ez da hala”. Gainera, “Hilekoaren kopak” ohiko produktuek baino gutxiago kutsatzen duela adierazi digu, tanpoiek eta konpresek kotoi, paper eta plastiko ugari xahutzen dutelako.

Pentsamoldea aldatu behar

Mendebaldeko herrietako emakumeen artean “Hilekoaren kopa” erabiltzea ez da ohikoa. Mooncup konpainiaren web gunean irakurri daitekeenez, litekeena da emakumeek produktu hori mesfidantzaz ikustea: “Ez al da deserosoa

Beste produktu batzuk

Aipatutakoez gain, bada ohiko tanpoi eta konpresentzako bestelako alternatibarik. Horietako bat Instead konpainiak merkaturatzen duen "Softcup" izeneko kopatxoa da. Diafragma antikonzeptiboaren itxura dauka eta aurrekoen antzera erabiltzen da, baina ez da berrerabilgarria. Ondorioz, alderdi ekonomiko eta ekologikoei dagokienez, ez du abantaila handirik eskaintzen. Bestalde, Andaluziako Berdeak alderdiaren web gunean irakurri daitekeen *Comprar en verde* artikuluan, Natracare markako konpresa eta tanpoien berri izan dugu. Gure poltsikoez ez dute desberdintasun

handirik nabaritu -20 konpresako kaxatxoak 3,75 euro balio ditu eta 16 tanpoiek 4,70 euro-, baina ingurumenak eta erabiltzen dituztenek bai, kotoizkoak baitira %100ean. Ez dute klororik, plastikorik eta erretxinarik erabiltzen.

✓ *Comprar en verde:*

www.losverdesdeandalucia.org/noticia.php?id=9648

✓ "Softcup": www.softcup.com

✓ Natracare: www.natracare.com

izango? Eta higienikoa al da?...". Galdera horiek hilekoari buruz dugun pentsamoldearen ondorio dira. Behin erabiltzeko produktuentzako alternatibarik ez digute erakutsi eta horrek gure pentsaera baldintzatu du. Iritzi horrekin bat dator Ugarte, eta adiskide batekin izandako elkar-riketa jarri digu adibidetzat: "Mooncup kopatxoa zer zen azaldu nion eta bere erantzuna hauxe izan zen: 'Ezin al duzu behin erabiltzekoak erabili, pertsona normalak bezala?'. Erabili eta botatzeko produktuak garbiagoak direla dirudi. Hori saldu digute, paperezko musuzapien kasuan bezala. Behin erabiltzeko produktuekin garbiago egongo zarela ematen du. Bada, zu garbiagoa egoteko inguru guztia zikintzen ari zara". Gainera, horren guztiaren atzean dagoen "negozio zikina" kritikatzan du Ugartek.

XX. mendean zehar hainbat konpainik produktu berritzaile horien erabilera sustatu zuen, baina azkar erretiratzen zituzten, osperik lortzen ez zutelako. Dena den, apurka-apurka gero eta ezagunagoak dira eta eskaintzen dituzten abantailak emakume ugari konbentzitu dituzte. "Hilekoaren kopak" hainbat establezimendutan -medikuntza alternatiboaren alorrean txerta daitezkeen horietan batez ere- daude salgai, Wikipediak hizpide dituen lau konpainia horien herrialdeetan bereziki, baina baita beste leku batzuetan ere. Euskal Herrian bertan,

badugu produktu horiek eskuratzeko aukera. Inguruan dituzuen "parafarmazia" direlakoe-tan galdetu eta ziur informaziorik eskuratu duzuela. Dena den, Ugartek egin bezala, Internetez ere eros daitezke. Aipatu konpainien web guneetan harremanetarako e-posta eta telefono zenbakiak dituzue. Eskatera egin eta hamar egunera jaso zuen berak Mooncup kopa.

"Taberna egokia lokalizatu behar da"

Wikipediak, bestalde, kopatxoan hiru desabantaila aipatzen ditu: baginan sartu behar denez, litekeena da emakume batzuentzat deserosoa izatea; modu egokian sartzeko praktika apur bat eskatzen du eta teknika okerra erabiliz gero, hura eramatea desatsegina izan daiteke; kopatxoa jarri aurretik eta kendu ondoren eskuak garbitu behar dira eta horretarako ura eta xaboia behar dira. Ugarteren hitzetan, odola kanpora ez irteteko kopatxoa ongi jarri behar da, baina oso erraza omen da tamaina hartzea. Arazoak hustu eta garbitzeko unean hel daitezke, zauden lekuaren arabera: "Dena den, komunean nagoela oso erraz atera eta husten dut. Gainera, konketa alboan izanik samurragoa da garbitzea. Herrian topatu ditut kopatxoa garbitzeko-eta komun egokiak dituzten tabernak. Hala ere, badaezpada, ur botilatxoa nirekin eramaten dut". ■

Interneten:

✓ *Menstrual Cup* artikulua (Wikipedia):

<http://en.wikipedia.org/wiki/Mooncup>

✓ The Mooncup: www.mooncup.co.uk

✓ The DivaCup: www.divacup.com

✓ The Keeper: www.thekeeperinc.com

✓ Lunette: www.lunette.fi

Irigoiñ Landetxea

Mediodia 22 ■ 31176 Muez (Nafarroa)

Tel.: 948 35 71 27 / 619 35 00 72

e-posta: info@irigoien.com ■ web orria: www.irigoien.com

Arisko Urmeneta

HAU BAI,
EGURRALDI XARMANTA!

2040

Mende honek baditu berrogei urte paseak, eta gu, Jon, Zulo Galaktikoan galtzeko hobeto gaude (harako poeta zaharraren "izarren hauts"

bihurtzeko, alegia), horrelako gazte-iraultzetan sartzeko baino. Ez dakit, Jon, ez nago oso operatibo. Beldur naiz, zu bezala, berandu ez ote nintzen iritsi burmuin barruko txiparen iraultzara, eta, garaiz berritu ezik, mende hasierako disko gogor haiek bezala hondatu zaidala esango nuke adorea-ren softwarea.

Ez, ni ez noa aurtan Durangoko Azokara. Mortimerren hitz gatz gabeko espontsorizatu horiek entzutera, zertarako? Doazela Mortimer bere beltzak eta Coca-Cola bera ilargiari txapela jartzera behingoz. Aurki beteko nuen berrogeita hamargarren urtea Durangora joaten hasi nintzenetik. Gogoratzen zara liburuak hartu eta estanetan txukun-txukun jartzen genituen garai haiekin? Mende hasiera zoriontsua! Eta krisia omen zen orduan ere... Liburuak nanotxipetan, bideojoko eta trama interaktiboekin saltzen hasi zirenez gero, dena galdu zen.

Irakurtzea ona dela esaten ziguten antzinako irakasleek eta antzinako kanpainen, nik duda egiten dut Mortimer txuloplanta honen azken *Zatikia* irakurtzeak on egingo dionik inori. Pailazo bat da Mortimer hori, eta pailazokeriak idazten dituzte bere beltzek. Haren zabor berria irakurri baino nahiago nire etxe ondoko parke birtualean paseotxo bat eman, biloba birtualak eskutik hartuta.

Euskal Idazleen Elkarte ofizialeko buruek garaipentzat saldu nahi digute Mortimerren nobela horretan Urli, Sandia eta Berendia euskal idazleen zatikiak sartu izana; Euskal Idazleen Elkarte alternatiboek ere ez dute gaizki ikusi kontua, gaizki ikusi dutena da idazleen aukeraketan garbi ageri den -eta egia esan, nabarmena den-, desoreka falta. Eta arrazoi osoz salatu

DANI BLANCO

Iñazio Mujika

Borda

Alonso

dute. Noiztik Berendiak du Urliaren eta Sandiaren maila bera. Eta non dago zuk eta nik ongi dakigun "Beste" hori, izena ere aipatu ezin daitekeen idazle hori? Euskal Idazle Benetakoeek, noski, beren benetakotasunen jatorri jainkotiarra aztertzen jarraitzen dute, eta ezin joango gatzazkie txikikeria hauekin molestatzera. Eta IV. Batzar Disidentekoeek,

berriz, ongi dakigu non duten herrena. Euskal Idazle Elkartugabeek, azkenik, horrela jarraitzen dugu: elkartu gabe.

Egoera honen guztiaren kontra egiteko nire sinadura eskatzen didazu, eta eman egingo dizut, baina ez eskatu aurtan Durangoko elizaren zimitorioan ager nadin garai heroikotetan bezala, paperezko liburuz kanpin-mahaiak hornitzera. Azoka Birtual Alternatiboan ere ez naiz konektatuko. Nekatu naiz. Konektatzen banaiz -bizio aitorrezina nirea-, Euskaltzaindiak atera berri duen errege godoen izen-zerrenda euskaraz nola idatzi behar dugun aurkeztuko duelako izango da. Baina kuku bat eta kito. Ez nago beste ezertarako.

Ez genuen mende hasierako lehen hamarkadan tren egokia hartu, alferrik da. Ez argitalletxekeok, ez idazleek, ez euskaltzaleek ez genion egosten ari zen eltzeari usainik hartu. Eta, gero, euskaldunon betiko gaitza hor dago: "Zenbat buru hainbat aburu" esaera zaharra hitzez hitz interpretatzen mutilak-neskak izan gara euskaldunok (bai lurrekoak eta bai izarrasporakoak ere, arraiok ez baditu)!

Hori bai, Euskal Telebistarentzat Mortimer ere ez da interesgarria. Goizaldeko ordu bietan emango dute haren saioa; aurretik, pilota, trikitia eta Goenkale.

Ez, Jon, aurtan ez nirekin kontatu. Gainera, ez digute omenalditxorik ere eskaini egundaino. Esker txarreko alaienok!

PS: Badaukazu Itxaroren iritziaren berri? ■

Euskal Idazle Benetakoeek, noski, beren

benetakotasunen jatorri jainkotiarra

aztertzen jarraitzen dute, eta ezin joango

gatzazkie txikikeria hauekin molestatzera.

Eta IV. Batzar Disidentekoeek,

berriz, ongi dakigu non duten herrena

Joseba Barandiaran

EKONOMIALARIA

Zertan asaldatu

A polok dio desideologizazioan jausi garela. Angel Zelaietak euskal prentsan polemika eta luma zorrotzak falta direla. Galarzak Mikeli esan dio epel ikusten nauela neure zutabeetan eta Jaimek, aldiz, eurek berezko bekatu bat balute bezala zuzendu natzaiola. Zenbaitek ez dute inoiz zertan asaldaturik topatzen —ezta topatuko ere—. Baina neuk tarteka sentitzen dut lotsatik haserrera eta haserretik harridurara eramaten nauen kontu asaldagarririk.

Postal honetan azken aldiko bi baino ez aipatzearren —De Juanarenak aparteko tokia beharko luke—:

1. Arartekoak salatu berri duen Ertzaintza-ren jokaera Durangoko kale eraso baten harira: koadrila bereko hiru lagunak lekukotza isolatuek (...), laugarren baten atxilotze eta espetxeratzea ere eragin zuten. Hiru lagun horiek, auzipetuak eurek ere, ziega isolatuetatik laugarrenaren aurkako salaketa berbera errepikatuz atera ziren, arratoia zela zin zagian txisteko elefantea nola.

Gaztea, alta, auto istripua izan berria zen une hartan bertan Bizkaia eta Araba arteko autopistan, Ertzaintza beraren beste argiketara —*Atestados* diot, argiketarik izena baino ez du kasu honetan— batek baieztatzen zuenez. Lagun bera une berean bi toki ezbertinetan ikusi

INIGO AZKONA

—nahi— zuen Ertzaintzak eta, bizkitartean, bi urte eman ditu laugarren lagunak espetxean.

Bi urteko bahiketa, geu laguntzeko omen zegoen eta Balza buru duen poliziaren eskutik. Guantanamon bi urte t'erdi bahituta eman dituzten Arif Ikbal eta Ruhel Ahmed jatorri pakistandarreko britaniarrek horrelaxe definitzen dute terrorismoa: “Nor bait ilegalki atxilotu eta itaunketetan tortura erabiltzea da”. Bi lagunok filma egin dute, 30 hilabete Kubako espetxe horretan eman ostean, kargurik gabe askatuak izan ondoren.

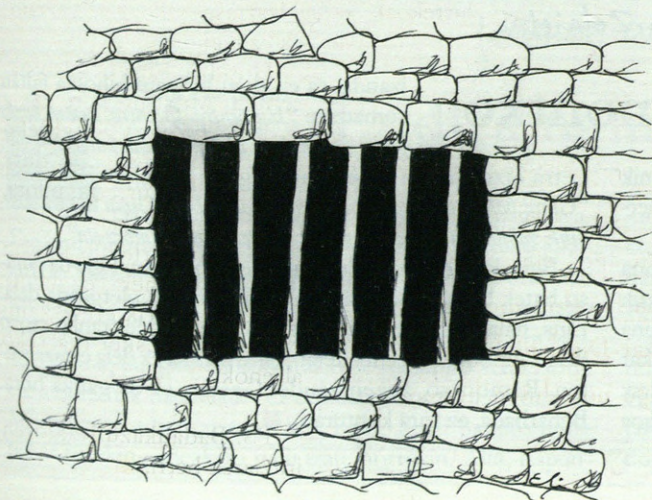
Bistan da, gurean tortura Intxaurrendoko *copyleft* bat da, ez besterik. Hardware librea. Gaiak ez du Jaurilaritzan ez dimisiorik, ez gobernu bilera osteko adierazpenik eragin. Ezta, dakidala, ETBn *Políticamente incorrecto*ko saiorik ere. M11ko atentatuaren goizekoaren ostetik, Ibarretxeri somatu diodan hankasartze lotsagarriena akaso. Orduko hartan, adarra joko zioten akaso. Oraingoan, etxe barruko kontuak ziren eta etxe barruko hautsak behintzat harrotzea merezi zuen. Luis Goia hil ez balitz, “*In the name of the father*” irlandarraren euskal bertsiorako aitzakia pare pearn zeukan.

Eta 2. Jose Mari Pastorren artikulua batek eragin dit, *Berrian*. Ikerketa kazetaritza ezingo diogu esan, nahiko agerikoa dena salatu baino ez baitzuen egin Pastorek. Jakingo duzue euskararen aldeko Kontseiluak azken 6 urtean egin duena egiteko, instituzionalago, profesionalago eta formalago, bistan da —baita garestiago ere—, Jaurilaritzak Euskalit fundazioa aukeratu eta izendatu du. Euskara zuzen erabiltzearen ziurtagiriak banatuko ditu enpresen artean, Eusko Label okelaren hizkuntza bertsioa, nolabait. Alta, Pastorek nahikoa izan du Euskalit fundazioaren web orrian sartu irten azkar bat egitea, akats gramatikalez jositako zenbait testu topatzeko. Hori bai, akatsen %100 euskal bertsioan. Kakalitate. Ingelesa eta gaztelera arras ongi menperatzen ditu web orri horrek. Oraindik, edozein Jaurilaritzako edozein Patxi Baztarrika euskal egunkari “instituzional” bat sustatzen ikusteko jaio gara. Euskaliten nagusi den hizkuntzan esaten den lez, “*al tiempo*”. ■

Gurean tortura Intxaurrendoko *copyleft* bat da, ez besterik. Hardware librea.

Gaiak ez du Jaurilaritzan ez dimisiorik, ez gobernu bilera osteko adierazpenik eragin. Ezta, dakidala, ETBn

*Políticamente incorrecto*ko saiorik ere

Aitor Zabaleta

KAZETARIA

Afrikako argiak

Gauza txarrenei lotuta azaltzen zaigu beti Afrika. Gizateriaren alderik tristeena datorkigu Hegoaldetik; ez dago hori ukatzerik. Hala ere, ohiko irudiez gain, nahitaezko topikoetatik harantzago, badago beste errealitate bat, ez hain ezaguna, poliki-poliki hezur-mamitzen ari dena. Afrikan esperantzak bere lekua duelakoan nago, eta pentsamendu horrekin idazten ditut hitzok, betiko berbak entzuteaz aspertuta.

Argi txikiak piztu dira iluntasun sakonean. Politikan, esaterako, gero eta herrialde gutxiago gelditzen dira diktadoreen menpe. Kontzientzia berria sortzen ari da aniztasunaren eta adierazpen askatasunaren eskutik. Lehen aldiz, gizarte zibila da eragile kontinenteko leku askotan.

Agintari ahalguztidunen sasoia atzean gelditzen ari da. Edozelan ere, eskubide zibilak onartzea ez da nahikoa, noski. Errespetatu egin behar dira, eta horretan hutsune handiak badaude ere, ekin diote bideari.

Marokon emakumeen eskubideen aldeko legea onartu dute; pentsaezina duela gutxi arte. Mendeetako ohiturak ez dira bat-batean aldatuko, baina martxan da iraultza txikia.

Malawin, presidenteak konstituzioa aldatu nahi izan du hirugarrenengo hauteskundeetara aurkezteko. Herritarrak kalera atera dira, eta atzera egitera behartu dute. Gauza bera gertatu zen duela bi urte Zambian. Gerrak ez dira bukatu, baina bake akordioak sinatu dituzte Mozambiken, Angolan, Sierra Leonan, Liberialan, Sudanen...

DANI BLANCO

Afrikan atzora arte utopikoa zirudiena gertatu da Liberialan: emakume bat aukeratu dute presidente. Hego Afrikan, adiskidetzera bideratu nahian dabilta. Kostako zaie, baina eredu da mundu guztian.

Europar kultura eta erlijioen arteko errespetuaz horrenbeste hitz egiten dugun bitartean, Afrikako bazter askotan aspalditik daramate praktikatzeko, nik neronek ikusita Senegalen, Ginea Bissaun eta Burkina Fason, besteak beste. Horrelakok ez dira zifretan azaltzen, baina balio handia daukate.

Ekonomiaren alorrean, %4,6 hazi zen Afrika 2005ean. Ez dago gaizki, baina askoz gehiago behar du aurrera egin ahal izateko. Iparraldean eta hegoaldean daude herrialde garatuak, kontinentearen motore izan daitezkeenak. Errealiteratara moldatzea da garapena, eta horretan asmatu ezinik dabilta. Duela 50 urte, Hego Korea Afrikako herrialde asko baino okerrago zegoen, eta begira orain.

Biktimismoak ez du balio dagoeneko. Agortuta dago argudio hori. Kolonialismoaren kontrako esloganak diktadoreen aitzakia izan dira urte luzeetan, eta horiek ere historiara pasatzear daude. Ez dago Afrikaren kontrako konspirazio unibertsalik. Laguntza behar du, noski, baina erantzukizuna berea da hein handi batean. Ezin dira ibili beti besteei errua leporatzen.

Kaiukoek Afrikara begira ipini dute Europa. Iluntasun sakonean piztu dira argi ahul batzuk. Mundua ezin daiteke begira gelditu, itzaltzeko arriskua ikusi gabe. ■

Afrikan

esperantzak bere

lekua duelakoan

nago, eta

pentsamendu

horrekin idazten

ditut hitzok, betiko

berbak entzuteaz

aspertuta

TXANDAN

Edu Zelaieta

Hala deitzen genion txikitan: Ramontxo. Gasteizko Alde Zaharreko haur arrunta zen, gu bezalakoa, aparteko gaitzik eta aparteko dohainik ez zuena. Eskolan, zenbait urtez elkarrekin suertatu ginen ikasgela berean, baita auzoan ere batzuetan.

Lehengoan Ramontxorekin topatu nintzen. Itxura ona hartu nion. Orain, bi alabaren aita dela esan zidan, eta pozik dagoela horregatik. Ez omen du munduko lanik onena, baina konforme ei dago duenarekin. Sei-zortzi urte baziren elkar ikusi gabe ohartarazi nuen nik. Gasteiztik kanpo bizi ote den: "Ez, ez. Gasteizen bizirik naiz, Judimendi auzoan". Alde Zaharrekoa

Ramontxo

izanda, ea ez zuen hiriaren bihotza faltan sumatzen: "Ez pentsa. Gainera, hemen parke gutxi dande. Eta alabak, bada, badakizu..."

Letra etzanarekin batera, aurpegiera ere aldatu zitzaion: "Garai bateko alde zaharra... ez da gauza bera. Orain edozein kaltetatik zabilta eta dena atzerritarrez beteta dago. Moroez-eta".

Egia da parke gutxi dugula Alde Zaharrean. Egia da guraso batek bere alabentzat onena nahi izatea ulergarria dela. Egia, halaber, azken sei-zortzi urteotan jende franko etorri dela kanpotik, eta zenbaitetan, elkarbizitza ez dela erraza izaten. Ramontxo, zuzen zaude: Gasteiz ez da gauza bera. Beharbada, ez zara konturatu. ■

Pako Sodupe

IDAZLEA

Euskaldunok Euskal Herrian

Euskal Herrian ere ibili ohi gara txangoan. Hainbatek ez, baina gero eta gehiagok izan ohi ditugu buruan gisa honetako galderak: prestatuak ote daude euskaldunak Euskal Herrian bertakotzat hartzeko? –duela urte batzuk Pragan, espainol batzuk, haserre, turismo-lekuetan espainolez ez zekite-la-eta; ez omen zeuden prestaturik!–, Espainoltzat joko gaituzte? Frantsestzat?

Larrun mendira abiatu gara. Bihurgunerik bihurgune Sarako San Inazio mendi lepoan gara, tren txikiko leihatilan. Guk euskaraz hango emazte gazteari eta hark gaztelaniaz. CFTA da trenaren kontzesioduna, SNCFri lotua. *Demoen* borrokak datozkigu burura, Baionako geltokian seinale euskaldunak jartzeko. Delako tren zerbitzu horren arduradunentzat, jendetasunari eta negozioari zor zaizkionak beteak dituzte txarteldegian gaztelaniaz dakiena jartzearekin. Saran espainoltzat harturik, gibelera eragiten digute, turista euskaldunak erakarri beharrean uxatzen dituzte.

Arratsaldean, Sarako harpe famatueta abiatu gara. Leihatilako emazteak euskara garbian diosku handik minutu batzuetara bisita gidatua dugula gaztelaniaz. “Aita: hamahirutik hamarrek badakigu euskaraz, gidariak ere bai, eta hala ere, zergatik mintzo da gaztelaniaz?” diost alabak. Joxe Miguel Barandiaranek

ALBERTO ELOSEGI

aztertutiko harpea gidariarekin soilik bisita daiteke, eta hori erdaraz, nahitaez, Sarako herri euskaldunean. SNCFk baino adeitasun gehiago du euskaldunon aldera, baina aski ez. Jarri zerbitzua euskaraz ere, euskaldun gehiago joan baietz! Abadia gazteluan...

Iparraldeko turista Hegoaldean euskaldunago hartzen al da? Leireko santutegian, onean, frantses harrera egingen diote; Xabierko gazteluan, gehienez, idatziren bat emanen diote euskaraz. Gasteizko zientzia-museoan, argibide-taulak gaztelaniaz irakurri beharko

ditu. Bai, dena ez da kalekoa, baleko bat datorkit: Bilboko Guggenheimen, aukera du nonahiko euskaldunak ikustaldia euskarazko entzungailuarekin egiteko; gehiago izanen dira, bai; haatik, ez gaude prestatuak euskalduna Euskal Herrian bertakotzat hartzeko.

Batzuk kexu dira gaztelania gehiago ikasten delako Iparraldean, frantsesa Hegoaldean baino; askorentzat irtenbidea han gaztelania ikastea eta hemen frantsesa: guretzat Euskal Herri guztian euskara hedatzea eta bigarren hizkuntza ingelesa.

Erakunde publikoen erabaki ausartagoak; euskara lege babestea eta bultzatzea Euskal Herri osoan, eta euskaldunon amorrazio santua eta ez dakitenak gureganatzeko trebetasuna: denak ere gutxi egoera iraultzeko! ■

Askorentzat irtenbidea

Iparraldean gaztelania ikastea eta

Hegoaldean frantsesa: guretzat

Euskal Herri guztian euskara

hedatzea eta bigarren

hizkuntza ingelesa

Joxemari Ostolaza

Kirola eta politika. Catalunya-ko PSCko Montillak bota du iritzizat

Ez dira nahasi behar

estakurua Nou Campen jokaturako Catalunya-Euskadi partidaren ondoren. Ez du maite Euskadiko jokalariek “ofizialtasuna” galdetzen zuen pankarta erakutsi izana. Catalunya-ko selekzioak ez omen luke hobekiago ordezkaturako bertakoa munduan, Barça baino. Girona, Tarragona, eta gainerako katalanak –oraingo selekzioetik ere alboratuak daudenak– ez dut uste ados egongo direnik Montillaren adierazpenarekin, nazioa hiri bateko talde bakar batekin ordezkatu nahi izate horrekin. Alta, Espan-

kirola nahasi nahi, argi da. Honetan ere ez gara bat, Ibarretxe bai baitaki guztion beharra duela fundamentuzko zerbitu egin nahi baldin badu, eta baketik harago Espainia adina Italia duela gogoko bere ahotik entzuteak, ni behintzat poztu egin nau. Nik, hala ere Frantziarekin alderatuko nuke Espainiarekikoa, azken mundialean *Allez les bleus* bezain bat *A por ellos obe* entzun behar izan baitut auzoetan. Jakina, Euskal Herriko selekzioa behar dugun denok ez dugu Espainia lehen auzo, eta Letizia printzesa arazo. ■

Andoni Egaña

BERTSOLARIA

Umorea

Bertsolaritzaren inguruan inkesta bat burutu da joan den urtean zehar. Emaizak gainbegiratu baino ez ditut egin oraindik. Atentzioa eman didan lehen datua: bertsozaleek bertsolariengan gehien estimatzen duten ezaugarria umorearena da. Zenbaiti ez zaio harrigarri gertatuko erantzun hori, bertsolaritzaz ari garela. Baina susmoa dut ez dela bertso arlora mugatzen jendearen umore irrika. Iaz eta aurten estreinatutako diren bi euskal filmeak ere —*Aupa Etxebeste!* eta *Kutsidazu bidea Ixabel*— bide beretik doaz, ñabardurak ñabardura. Ez dut uste kasualitate hutsa denik. Lekutan geratu dira “Ez kanta, ez dantza... herria lutuz dago-ta”ren garai haiek! Eta bestela balirudike ere, tamalez, etsipenarekin du zerikusia umoreak, ez etsipen ezarekin. Umoreak ez du balio gizartea aldatzeko. Balio du, aldatu ezinak aho-sabaian uzten duen lizun-zaporea goxatzeko. Ez da gutxi.

DANI BLANCO

Lan-mundua euskalduntzeko

ahaleginean ari direnak bildu berri dira

Miramongo eraikin batean. Niri

bertsotara deitu zidaten, bertsolariak

langiletik baino alferretik gehiago

izan duela ahaztuta akaso

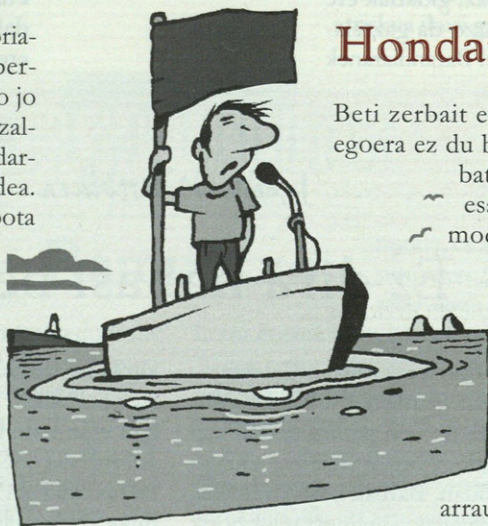
dela bakarria eginda baino, bakar hori egun-pasa bete bete bada behintzat. Hiru saio egin behar direlarik, “iritsi-egin-joan” baino ez dezakezu egin. Desgaste urriko jardura da, ez baita denborarik izaten joandako lekuan bertakotzen hasteko ere. Egun-pasek bestelako martxa dakarte: bertakoek adina ordu eman beharra. Txorakeria mordoa esan eta entzutea. Jan, edan, erre... jaietan dabilenak adinaxe. Bertakotu egiten zara, alegia. Atsedetik ez duzu hartzen... “Gehiago entretenitzen zaretela batetik bestera, esan nahi duk?” bota zidan hizpide hau atera zelarik aitona edadez osatu batek. “Ja! Hori ez duk berria! Beti izan duk hala. Nik ezkondata berrogeitaka urte zeramatzat eta bazekiat ongi ari haizela”.

Bertso botagabea

Kursaalean entzun nuen lehengoan. Historia-ko lehen txalo zaparrada, bota gabeko bertsoari. Niri ere algara eragin zidan eta txalo jo nion. *Kutsidazu*...n gertatzen da. Ez noa azalpen joriagorik ematera, bestela *gag* hori indargabetuko nuke eta. Grazia egin zidan ordea. Bizitza osoa daramagu bertsoak bota eta bota noiz algararen bat lortuko, eta bota gabeko bertso batek lortu du aspaldian sumatu dudan arrakastarik handiena.

Hiru ala bat

Udan, tarteka, egokitzen dira bi bertso saio edo hiru egin beharreko egunak ere. Horrelakoetan, ingurukoek aurpegiaren errukia dutela botako dizute: “Gaur hiru saio? A ze nekatua!”. Ez da zuzena inguruko- en ikuspegia. Urteen poderioz jabetu gara, egunean hiru saio eginez gutxiago nekatzen

irudiak:
Antton Olariaga

Hondarribia

Beti zerbait esan beharra gogorra da. Eta egoera ez du beti samurtzen bat batean, eta batik bat, aurrez aurre dagoenari esan beharrak. Askotan, gauzak modu batera antolatzen dira eta oso bestelakoan burutu. Udako jaialdirik politenetakoa izateko traza osoa zuen. Hondarribian, irailaren bian, Kontxako lehen igandearen bezperan, “bertso-estropadak” lelopean eta gai-jartzaile nahiz bertsolari arraun-zale garen taldetxoak. Inork espero ez zuela, bi egun lehenago, Hondarribi Kontxatik kanpo geratu zen ordea. Festara joateko asmoa genuen eta hileta-elizkizunetako bertsoen antzekoak bota beharko genitue-

« Ez dut era bakar batean oroitzen Joxe Miel.

Ez naiz bere izaera ezaugarri bakarrera
biltzeko gai. Poliedrikoa ezagutu nuen oso,
nahiz aurpegi bakarra izan

la sinetsita bertaratu ginen. Ez zen hainbesteko izan, nahiz entzulegoaren minak gure euforia ezkutatzera, gure ziriak kamustera eta tentuz kantatzera bultzatu gintuen. Ezinbestean. Guk ez baitugu lan sekula bakarrik eginen. Gu eta gure egoera, komunikazio zirkuituaren erdia baino ez baita. Horretan sentitzen gara zortedun: margolariak, kantariak, poetak... berdin berdin burutuko zuketuen euren lana Hondarribian, "Ama Guadalupekoa" Kontxan sartu edo ez sartu.

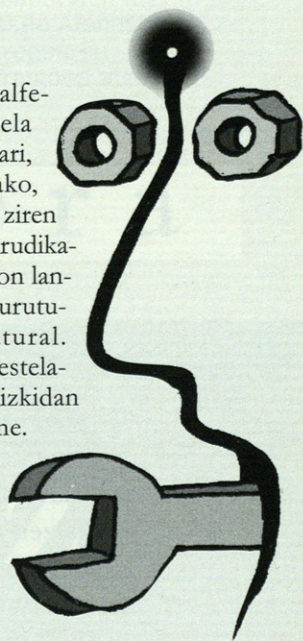
Beste laurogei urtean

Txirritak asmatu zuen bere buruari buruzko aurrikuspena. Ia laurogei urte joan dira lurperatu zutenetik, eta ez da inguruotan bere aipamenik falta. Lazkao-txiki - "t" hori letra larriz jartzeari txikitasunaren aurkako atentatua iruditu zait- jaio zela bete dira laurogei urte joan den irailean. Oroitzapenen zabuan kulunkatzeko parada polita. Ez dut era bakar batean oroitzen Joxe Miel. Ez naiz bere izaera ezaugarri bakarrera biltzeko gai. Poliedrikoa ezagutu nuen oso, nahiz aurpegi bakarra izan. Bertsolari gazteokin abegitsu eta harro-joerarik gabea, umore kutsatzaile sarri, piper tarteka, sentibera beti, ume-maitea zeharo, bertso saio berean desastre hasi eta onena baino askoz hobeto bukatzeko gai. Txirritaren erronka bera lasai jo zezakeen Lazkao-txikik ere. Laurogei urte joan dira eta beste laurogeita gehiagoan izango dira aipamenak. Bere bertsoak geratuko zaizkigu denoi; pasadizoak eta ateraldiak askori; bizipenak, sekula pasatzen ez direnak eta barruenetik atera ezineko horiek, bere jiran egokitze zoria izan genuenoi.

Ametsetan

Lan-mundua euskalduntzeko ahaleginean ari direnak bildu berri dira Miramongo eraikin batean. Niri bertsoetara deitu zidaten, bertso-

lariak langiletik baino alferretik gehiago izan duela ahaztuta akaso. Enpresari, sindikalista, Jaurilaritzako, Kontseiluko... bat etorri ziren etorkizun ametsetakoa irudikatzerakoan: gizarte bat non lan-harremanak euskaraz burutuko diren, natural natural. Amesten hasirik, niri bestelako kontuak etorri zitzaizkidan gogora. Bale. Konforme. Baina ezin al da hori guztia lortu, "lana" hiztegitik eta bizimodutik ezkutarazita?

Ezina

Emakume sofistikatu bati buruz adiskide bati entzun nion duela gutxi: "Gaztetxe bateko atea baino pintatuagoa zagok hori!". Grazia egin zidan ateraldiak. Tolosako Bonbereanean, atea ez dakit, guk zabalik harrapatu genuen eta, baina gainerakoa pintatuta dago. Txukun pintatuta, txukuntasuna baliotzat daukatenez gaizki pentsa ez dezaten. Auto-

« Bakarkako gaiak jota utzi ninduen:

'Zu psikologoa zara. Gaur ekarri dute
zure kontsultara neskato bat. Aitak
bortxatu egiten zuen. Amak, bitartean,
bideoz grabatzen zuen eszena'.

Zer esan ez nekiela geratu nintzen

gestioaren bide-zidorrean aurrera doaz bide idorra izan daitekeela uste dutenen iritziaren aurka. Baina Tolosatik bueltan beste gogoe-tagai bat nuen buruan jiraka. Bakarkako gaiak jota utzi ninduen. "Zu psikologoa zara. Gaur ekarri dute zure kontsultara neskato bat. Aitak bortxatu egiten zuen. Amak, bitartean, bideoz grabatzen zuen eszena". Zer esan ez nekiela geratu nintzen. Bertsolari izatea zaila dela pentsatu nuen lehen unean. Gero, lasaixeago, psikologo ez nukeela sekula izan nahiko. Pertsona izan nahi dudanez dudanez neukan azkenerako. ■

BERTSO BERRIAK

Jesux Mari Irazu

Hego haizetan jarriak

I

Udazken arre xamarra doa
kolore ta ekintzetan
egunari ere geroz ta gehio
kostatzen zaio goizetan
dena ez da onttua
(gaixotasun punttua)
ta ehiza mendi ertzetan
paseko bertso hauexek doaz
urriko hego haizetan

II

Fedeak bere burua ase
behar luke bere kasa
baina Elizak eskua estu
eta gerrikoa lasa.
Nork estutuko hebilak?
Ta, aginte zibilak
monagilo zintzo traza:
Lehen dirua ematen zion
eta orain poltsa pasa

III

Jainkoa eta Lege zaharraren
ateak bi maratila
batzuk famili berria sortu
orain gauzak korapila.
Zer babesa anaiak
hark bai aulki ta mahaiak
ai, *pilla pilla tortilla...*
Etxeko hitzik onartu ez-ta
Herriarenaren bila...

KARLOS CORBELLA

IV

Baserria da azken boladan
antzerki eta zinegai
isiltzeko ere ez nago gaizki,
baina barrenak ez du nahi.
Kutsidazu bidea
Neanderthal nirea.
Zenbat topiko merke, ai!
Zu laguntzeko dirurik ez da,
zuri parra egiteko bai.

V

Hilabeteak pasa ondoren
abisutik mendekura
dirudienez, aldeak bildu
dira elkarren gertura.
Berriro Norvegia
ametsen sor begia
pake hitzarmenen tenplura,
ta bide batez neguan argi
gutxi dagoen lekura

VI

Parajeotan ere geldirik
ez da egon sukaldea
klabea sartu ahal izateko
zeinek pasa du goldea.
Nahiz oraindik ez konta
zer telebista mota
ote daukaten gordea.
Majo kostako zaie egiten
dagona baino hobe!

Ingeniaritza
Leku
ikusezinetan
mugitzea
izango dugu

❑ *Ezpalak*
❑ *Argitalpenak*

❑ *Denbora-pasak*
❑ *Ihesi*
❑ *Makina bat kontu*

Denboraren makina
Teseo Atenasko
erregearen
arrastoen atzetik

ARGIA

erdiko kaiera

kultura eta aisia

Txalo konpainia Arteaz artez

Yasmina Rezaren *Art* antzezlan ezaguna estreinatu berri du Txalo konpainiak. Arteari buruzko eztabaida aitzakiatzat hartuta, giza harremanak ditu gai nagusi.

AINARA GURRUTXAGA

Argazkiak: Dani Blanco

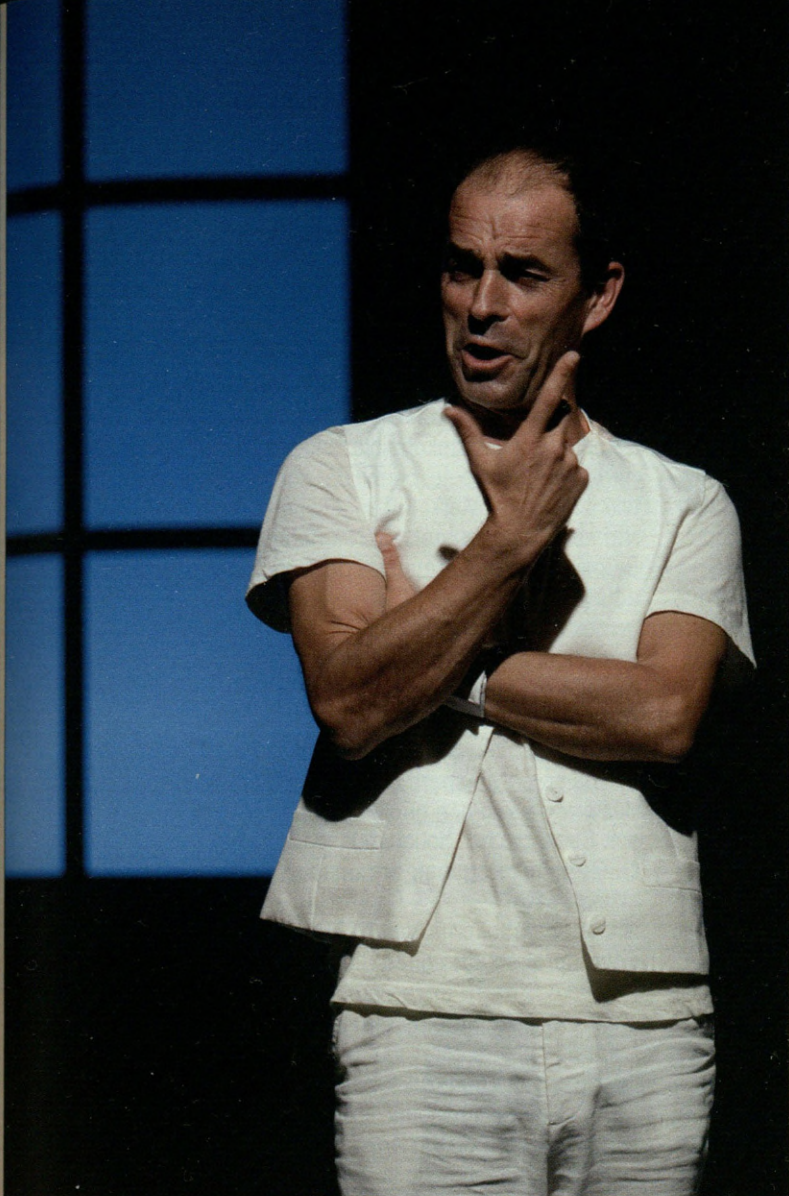

Mihise arteko eztabaidak

KASIMIR MALEVICHEN *Koadro zuria hondo zuriaren gainean izeneko margolana arte modernoaren ikono garrantzitsuenetako bat da, zalantzarik gabe. Errusiarrak 1918an sortutako lanak abstrakzioa muturreraino eramaneen zuen, ordura arte nagusi zen arte figuratiboa bazterrean utziz. Mundu zabalera hedatu zen abstrakzio hark berehala sortu zituen ika-mikak, ordea. Izan ere, lehen bistan guztiz zuria den margolan bat kontsidera al daiteke artelan? Nola bereizi artelana eta iruzurra? Erantzun zaila duten galderak, beti ere.*

Azken mendeko eztabaida horixe da, hain zuzen ere, Yasmina Rezaren *Art* testu dramatikoaren motorra, eta orain Txalo konpainiaren eskutik euskal oholtzetan ezagutzeko aukera izango duguna, *Artea* izenarekin.

Yasmina Reza autore frantsesak 1994an aurkeztu zuen estreinakoz antzezlanaren Parisen eta sekulako arrakasta lortu zuen. Berehala egin ziren mundu osoko antzoki garrantzitsuenetan *Arten* muntaia ezberdinak: Londres, Berlin, New York... Sariak ere berehala iritsi ziren: Lan onenaren Molier saria Parisen, Laurence Olivier Award saria komedia

onenari Londresen... Testua 35 hizkuntza baino gehiagotara itzulita dago, eta Julia Maríni esker orain baita euskarara ere.

Txalok, beraz, nazioarte mailan sona handia izandako lana dakar gurera, euskaraz. Horretarako Carlos Zabala aukeratu du lana zuzentzeko eta hiru eskarmentudun aktore antzezlanean ageri diren hiru gizonezkoak

gorpuzteko: Joseba Apaolaza (Ibon), Ramon Agirre (Sergio) eta Asier Hormaza (Marcos).

Testu preziatua lortzeko ahaleginak ez ziren samurrak izan, ordea. Xabier Agirre konpainiako arduradunak aitortzen duenez, urteak dira lan horren atzetik zebiltzala. Duela lau bat urte eskatu zizkioten lehenengoz Rezari antzezlan euskaraz egiteko egile-eskubideak, baita ezezko borobila jaso ere: "Lepo aberastuta dago eta hortaz ez zitzaion interesatzen euskaraz egiteko baimena ematea. Azkenean, duela urte bete, bere espainiar ordezkariarekin hitz egin eta Pariserako txartela ordaintzeko prest nengoela esan nion, berarekin hitz egin zezan. Azkenean ez dakit oso ondo nola, baina baiezkoa eman zuen", dio Agirrek.

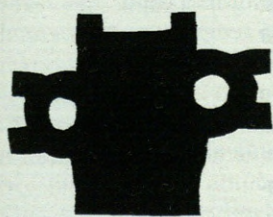
Harreman hauskorrak

Hamabost urte dira Ibonek, Sergiok eta Marcosek elkar ezagutzen dutela. Bilboko intelektualak dira, dirudunak. Sergiok azken inbertsioa margolan batean egin du, Antrios abangoardiako artistaren koadro batetan, hain justu. Koadroa zuria da erabat eta harengatik ordaindutako prezioa guztiz "abangoardiakoa", noski. Marcos lagunak artelana "kaka hutsa" dela iritzi dio, inozo batek besterik ez lukeela erosiko sinetsita. Ibonek, berriz, nahikoa du bere bizitzako gorabeherekin, ezkontzera doa eta prestaketa lanekin badu buruhauste franko. Sergiok egindako erosketa berriak eztabaida luzeak eragingo ditu hiru pertsonaien artean, euren arteko harremana zalantzan jartzeraino.

Egituraz oso sinplea da antzezlanak. Hiru lagun elkarrizketan, besterik ez. Antzezlanak aurrera egin ahala ordea, azalekoa dirudien hitz jarioak zentzu sakonagoa hartzen du. Poliki-poliki pertsonaia bakoitzaren izaerak eta pentsamoldeak biluztuz doaz, euren harremanaren hauskortasuna agerian utziz.

Hiru pertsonaia nagusien arteko gatazka ahalik eta modu argiengan azaldu asmoz, tes-

Argitalpen honen edizioan lankide:

k u t x a

Ramon Agirre, aktorea

"Nire ametsa egunerokoan dago"

AMALIA SAGASTI

Antzerkigintza edo komikigintzan aritzea, horra hor Ramon Agirre-ren gaztetako dilema. Parisen jasotako antzerki ikastaro batek argitu zion zalantza, ordea. Handik itzuli eta gutxira Antzerki eskolan ikastea erabaki zuen, duela hogeita bost urte. Euskal aktoreetan ezagunenetakoa bihurtu da ordu-tik, pertsonaia mordoa gorpuztu baitu dela antzerki, zine edo telebistan. Kafe baten inguruan, elkar-riketa atsegina ziurtatuta.

Konpainia ezberdin askorekin

ikusi izan zaitugu beti lanean, freelance moduan...

Aspaldi ari naiz horrela funtzionatzen. Batetik ez dudalako ekoizpen ardura horiek hartzeko gaitasunik ez eta gogorik ere, eta bestetik independentzia handia ematen didalako. Egia da horrela ibiltzeak ziurtasun eza ere badakarrela, noiz lan egingo duzun ziur ez jakite horrek. Baina ni gustura nago horrela.

Aktorea berdin inplikatzan al da beste baten proiektuetan?

Egun ez dago garai batean zegoen inplikazio ideologiko hori. Lehen talde bakoitzak bazuen bere ideologia, lan egiteko modua, estiloa esan dezagun. Hori jada ez da apenas existitzen. Baina aktore batek profesional mailan bere onena eman dezake, eta baita guztiz inplikatu ere. Ez dago zertan elkarrekin bizi, lo eta gosalduta.

Euskal Herrian konpainia handienek merkatua nolabait zurrupatu egiten dutela dioenik badago, ados al zaude?

Nik uste euskal antzerkiari beste arlo industrialekin gertatzen ari dena gertatuko zaiola: taldeak elkartu eta merkatua zurrupatu egiten dute, berdin da, zinemagintzan nahiz zapa-tilla industrian. Merkatu kapitalistaren ondorio zuzena da. Niri hori ez zait gustatzen. Nik nahiago dut dibertsitatea. Baina egia da gaur egun talde txikiek zailtasunak izaten dituztela beren lekua topatzen, eta ondorioz, proposamen berriek leku gutxiago dute.

Denborak antzerkiaren arte honetan jakinduria ematen al du?

Kezkagarriena kontrakoa litzateke, urteak pasa eta gero eta gutxiago jakitea. Denborarekin jendeak hobetu egiten du normalean eta espero dut nire kasua ere horixe izatea. Hasierako pasio hori gutxituz doa eta baita energia fisikoa ere. Baina oro har, hobetu egiten da.

Lanik gabeko egunak ere ugariak izaten dira aktoreen artean, ezta?

Nik lanik gabeko momentu horiek oso gustura hartzen ditut, aprobeztatu egiten ditut. Beste afizio batzuk badi-tudalako, gitarra jotzea adibidez. Tamainan lan egitea gustatzen zait, eta txupitoxa hartzeko denborarik ez dadila faltatu!

Zer gustatuko litzazuke, zein amets dituzu?

Nik ez dut amets handirik. Nire ametsa egunerokoan dago. Estreinu berri dugun *Artea* antzeztanarekin gustura ibil-tzea, lagun artean ondo konpontzea, eta ahal dela gustuko lanak egiteko aukera izatea. Horiexek dira nire ametsak.

tuaren autoreak berak eszena gainean ahalik eta elementu gutxien erabiltzeko aholkua egi-ten du. Txaloren muntaian Karlos Zabala zuzendariak autorearen nahia erabat errespe-tatzea erabaki du eta, hortaz, eszenan ageri

diren elementu apurrak zuriak dira eta baita per-tsonaien jantziak ere. Mihise zuri baten barruan egongo bagina bezala da, eta aktoreak, berriz, mar-golariaren kolore ezberdi-nak. Soiltasun horrek nahikoa hotz bihurtzen du eszenatokia, aktoreen lanaren baitan jarriz ikus-kizunaren pisu guztia. "Aktoreentzat esfortzu handia da. Hemen ez dago trukurik, aktoreak bakar-bakarrak daude eszenan ordu eta hoge minutuz, ez dira eszenatik irteten",

dio Xabier Agirrek. Txukun ari dira hiru akto-reak, komediak eskatzen duen erritmoari fin erantzunez. Antzeztanaren emanaldiak egin ahal sendotasun handiagoa hartuko du ziu-rrenik, aktoreek testuaren ñabardurekin jolas-teko parada izango baitu-te orduan.

teko parada izango baitu-te orduan.

Tolosako Leidor antzokian eginiko estrei-naldiaren ostean (irailak 29an) Euskal Herrian zehar bira egingo du Txalok *Artea* ikuskaria-rekin. Izan ere, dagoe-neko 2007ko martxora arte ia asteburu guztiak kontratatuta dituzte. "Antzeztanaren forma-tua oso moldagarria da, eta hortaz, herri txikie-tara ere joateko aukera izango dugu, antzoki txiki-tara". ■

Arrakastaren erregina

Yasmina Rezak (Paris, 1954) idazle izan aurretik aktore lane-tan jardun zuen Frantzian, Pariseko Jaques Lecoq antzerki eskolan ikasi ondoren. Baina idazketak ekarri zion nazioartean errekonozimendua. Berak idatzitako antzeztanaren artean dira: *Conversation après un enterrement*, *L'Homme du hasard*, *La Traverse de l'hiver* eta *Art* ezaguna. Azken honek egin zuen famatu idazlea 1994an. "Lauzpabost urte behar izan nituen Arten arrakastatik askatzeko. Ez nuen lortzen lan horretatik ihes egitea", aitortu du behin baino gehiagotan.

1999an argitaratu zuen Rezak bere lehen nobela: *Une désola-tion*, Frantzian 90.000 aletik gora saldu dituen lana. Igela argi-taletxeak aurtien plazaratu du Xabier labenek euskaratutako nobela, *Desolamendua* tituluarekin.

Argitalpenak

Diskoteka

IKER BARANDIARAN

Thrasha, metala eta programazioak bat eginda

Laukote honek ideiak gero eta argiago ditu, eta bere kabuz egindako bigarren lan hau asko landu du. Thrasharen, gaur egungo metalaren eta elektronikaren errekursoak oinarri hartuta idatzi dute. Lan trinkoa egin dute, eta diskoan aurrera egin ahala bestelako doinuak ere batzen ditu. Indarra eta erritmoa ederto batzen dituen *Harresia bita*; arabiar kutsuko doinuekin kontrastea eragiten duen *Barruan gaude*; doinu akustikoak eta heavya ezkontzen dituen *Itzaltzen ari den sua* balada; ekaitza eta barealdia irudimenez irudikatzen dituzten izen bereko bi kantu-sekuentziak; edota tximak *molinillo* gisa mugitzeko aproposa den *Aingeru eroriak*, esaterako. Tratu txarren, elizaren, boterearen eta barneko mamuen kontra egiten dute, eta ilargiaren aldeko aldarrikapena ere egiten dute, besteak beste. **I**

Arima eroslea

Kudai

AUTOEKOIZPENA

Iraupena: 43'31"

12,20 euro

KUDAI

«Autoekoizpenaren eta copyleftaren aldeko apustua gure filosofiarekin bat dator»

Iluntasuna hainbat hitzetan presente dago, baita azalean ere. Metala iluntasunarekin lotuta ulertzen duzue?

Musikak eta hitzek bat egin behar dute, eta gure musika batzuetan ilun samarra denez, hitzak ere hala lantzen ditugu. Beste batzuetan hitzak ilunak dira eta musika egokitu behar zaie. Hala ere, abesti batzuek sentimendu positiboagoak dituzte.

Esango nuke iragan heavya duzuela eta 90eko lehen thrash taldeek ere gogor eragin zaituztela.

Lau lagun gara eta iragan desberdinak ditugu, baina David eta Bortx talde heavyetan (Bletz eta Hira) ibiliak dira. Laurok batez ere thrasha eta metal "moderno" ditugu gustuko. Saiatzeko gara lauroi gustatzen zaiguna egiten eta estilo ezberdinetako errekursoak erabiltzen.

Ahotsa oso argia da. Mezua ulertzeari garrantzia handia ematen diozue?

Hitzak ulertzen badira, jendeak errazago abestu eta gogoratuko ditu kantak. Baina mezua apur bat

ezkututzen dugu metaforak eta paralelismoak erabiliz, norberak bere interpretazioa egin dezan.

Balada bitxia egin duzue, orkestrazioak sartu dituzue, a capella abestu duzue... Nabari da disko hau "mimatu" duzuela...

Aurreko diskoaren (*Hutsa*) prestaketa lanetan zailtasunak izan genituen eta ez genuen izan nahi beste

denbora gauzak behar bezala egiteko. Oraingoan dena ondo egiten saiatu gara eta denbora asko hartu dugu abestiak bukatu eta bakoitzari zerbait berezia emateko.

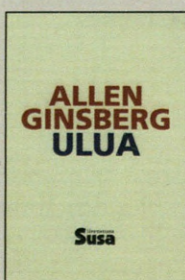
Autoekoizpenaren eta copyleftaren aldeko apustua egin duzue. Mereziz izan du apustuak?

Gure filosofiarekin bat dator. Lehenengo diskoarekin ez genuen aukerarik izan. Lan handiagoa dakar, baina ez gara damutzen. Gauzak aldatzen ari dira, eta talde gehiago gara autoekoizpena aukeratu dugunok. Musika industriaren egoera dela eta, bitartekariak eta gastuak murriztu egin behar dira, eta bide alternatiboak bilatu musika ezagutarazteko.

Liburutegia

PILAR IPARRAGIRRE

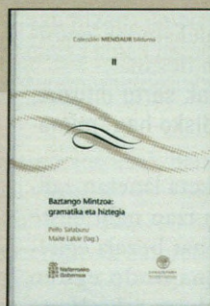

Ulua
Allen Ginsberg
SUSA
32 orrialde

Beat belaunaldiaren etika berria

Harkaitz Canok euskaratu duen Allen Ginsbergen *Ulua* izenburuko poema aurreneko aldiz eza-gutzera eman zen 1955eko urrian, San Franciscoko Six Gallery arte aretoan, egileak eta Jack Kerouacek antolatu zuten poesia errezitalean. Allen Ginsbergekin berak hain era zirraragarriaren irakurri zuen, bertan ziren entzuleena ez ezik, Beat belaunaldia bezala ezagutua izan denaren etika berriaren ikur ere bilakatu zela. 1956an argitaratu zuten, baina argitalpen hori bahitu egin zuten, poemak eduki obszenoak zituenaren aitzakian. Allen Ginsberg (1926-1997)

AEBetako XX. mendeko poetarik esanguratsuenetakoa eta Flower Power zein hippien mugimenduaren eragile-rik nagusienetakoa izan zen. **I**

Baztango Mintzoa:
gramatika eta hiztegia
Pello Salaburu, Maite Lakar

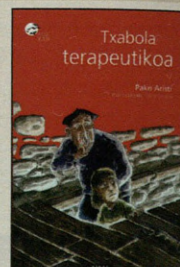
NAFARROAKO GOBERNUA,
EUSKALTZAINDIA
524 orrialde/ 20 euro

Baztanen egiten zen eta gaur egun egiten den euskal mintzoa

Nafarroako Ipar Mendebalean dauden hamabost herrik osatzen dute Baztango bailara. XVIII. mendean 7.500 inguru biztanle zituen. 1940an, berriz, 10.326. Urte horretatik aurrera biztanleen kopuruak gainbehera egin du, 2003. urtean 7.746 baino ez zituen haranak. Hizkuntzari dagokionez, euskarak bizirik iraun duen arren, azken berrogei urteetako bizimoduaren aldaketek izan dute harengan eraginik: gaztelania indartu da, batetik; eta Baztango euskarak belaunaldi berrietan goiti egin badu ere, batasunera jo du, berdintze aldera, beste tokietan egiten den mintzoarekin. Bilakaera horren guztiaren ganean hitz egin dute Pello Salaburuk eta Maite Lakar-ek *Baztango Mintzoa: gramatika eta hiztegia* liburuan. **I**

Aiton-amonek erakutsitakoak

Pako Aristik hamabi bat urteko neska-mutikoentzat idatzitako kontakizuna da *Txabola terapeutikoa* eta Jokin Larrearen marrazki umoretsuz horniturik dator. Oihana, gaixo dagoelako aiton-amonon baserrira sendatzera bidali duten neskak dugu narratzaile, bere jarduna hainbat elkarrizketekin nahasturik dagoen arren. Neskak badaki gaitz bat duela, baina ezin asmatu gaixotasun hori zein den. Lasaitasuna eta aire sanoa behar dituelako, gurasoen eztabaidetatik eta hiriko zurrumbilotik urrun egoteak on egin diezaiokeelako bidali omen dute baserrira. Aiton-amonak ez dira psikologoak, haien artean ez da errietarik ere falta, baina aitonak oso umore ona du, eta amona, erretxin samarra bada ere, bihotz handikoa da. Han ikasiko du Oihanak umorea eta maitasuna oso sendabide onak direla. **I**

Txabola
terapeutikoa
Pako Arias
ELKAR
96 orrialde
8,50 euro

Eskolan berdintasuna?

Lehen ez bezala, gaur egun elkarrekin dabilta neska-mutlak eskola edo ikastoletan. Nolanahi ere, horrek bermatzen al du heziketan beharrezkoa litzatekeen sexu bien arteko berdintasuna? Horixe da *Frida* aldizkariak azken zenbakian azaldu duten berebiziko galdera, duela hiru urte Emakundek abian jarritako *Nabiko* programaren bilakaera aztertzeke. Bestalde, zenbaki berean aurki daitezkeen gaien artean, Bagabiltza Fundazioaren nondik norakoak, hizkuntza sexista egun zertan den, tratatu txarrak jasaten dituztenek laguntza lortzeko eman beharreko urratsak eta Bilboko Udalean Emakumea eta Kooperazioa Saileko zinegotzia den Carmen Garcíari eginiko elkarrizketa daude. Carmen García Bizkaiko hiriburuko instituzioetan lan egiten duten emakumeen ganean egin den ikerketa baten ondorioen berri eman du. **I**

Frida
Batzuen artean
KAHLOMEDIA
66 orrialde

Iazko Mikel Zarate saria irabazitako saioa

Joseba Azkarraga Etxegibel abadiñoarrak idatzitako *Mendebaldearen mintzo mindua. Begiratu kritikoa gizarte eta kultura modernoari* izenburuko saioak eskuratu zuen iaz Euskaltzaindiaren eta BBK Fundazioaren artean antolatu ohi duten Mikel Zarate saio lehiaketa. Mendebaldeak lur deitzen zaion planetako bazter guztietan betitik, eta batik bat, globalizazioaren garaian eraiki duen mundua dauka hizpide. Egilearen iritziz, azkitan jarri beharreko zibilizazio-patroia da, Mendebaldekoa minduta dagoen mundua delako, eta bertan bizi garenok sufritza garamatzalako, bizitzak berezkoa duen sufrimendutik harago. Eta minok ulertzeko arrasto ugari eskaintzen ditu bere saioan Joseba Azkarraga Etxegibelek. **I**

Mendebaldearen
mintzo mindua
Joseba Azkarraga
EUSKALTZAINDIA, BBK
FUNDAZIOA
226 orri / 10 euro

Jazinto Rivas *Elgetaren* partiturak eta musika

Euskal Herriko Trikitixa Elkartek plazaratutako liburua eta CDa dira *Jazinto Rivas Elgeta (1906-1964)*. *Partiturak* izenburuarekin aurki daitezkeenak. Soinujole honen musikari buruz Koldo Izagirrek idatzitako *Elgeta, sasiaren sustraiak* liburuko zenbait pasarte eskaintzeaz gainera, hark jotako hamalau pieza jasotzen dituzte. Besteak beste, *Begira nago* (trikitia), *Udaberria da ta* (porrusalda), *Uzta* (arin-arina), *Laster bidean* (biribilketa), *Ubera* (fandangoa), *Zorritsu* (arin-arina), *Luzuiya* (fandangoa) eta *Eleuterio* (fandangoa). **I**

Elgeta. Partiturak

Batzuen artean

EHKO TRIKITIXA ELKARTEA

76 or + CDa. / 15 euro

MAITE GARAIGORDOBIL

«Jolas hauekin haurren jarrera kooperatiboa areagotu egiten da»

Noiztik ezagutzen da jolas hauen eragina?

Orlick izan zen aitzindaria. 1987an kooperazio jolasetan eta kiroletan oinarrituta Kanadan egindako esperientzia baten ondorioak azaldu zituen. Etorkizuneko neska-mutilek giza baliabideak eta baliabide materialak, hala nola ideiak, ahalmenak, interesak, sentimenduak, iritzia, jabetzak, denbora, espazioa eta erantzukizuna partekatu beharra onartzen zen kooperazio esperientzia haien helburu nagusia.

Eta zein izan da zerorren ekarpena?

80ko hamarkadaren amaieran, filosofia hori oinarri hartuta, era sistematikoan aplikatutako kooperazio jolasek haurren garapenerako hainbat faktoretan zuten eragina diseinatzeari, aplikatzeari eta ebaluatzeari ekin nion. 1987-1988 ikasturtean egin nuen kooperazio jolasetan oinarritutako lehenengo esku-hartze sozio-emozionalari buruzko programa, Haur Hezkuntzako 4-6 urte arteko talde batekin. Emaitzek erakutsi zuten onuragarriagoa izan zela haur kilil eta lotsatientzat, oldarkorrenzat baino; baina azken horiei ere harreman modu positiboagoan garatzen lagundu zien.

Eta, oro har, zein ondorio atera dituzu?

2003an plazaratu nuen *Jolasa* izenburuko lau programen eskuliburuan agerian utzi bezala, ikerketa askok erakutsi dute jarrera kooperatiboa areagotu egin dela era honetako programetan parte hartu duten haurrengan. Aldaketa hori ez da bat-batekoa izaten, jakina, pixkana gertatzen da. Baina prozesu horretan, taldeko kide gehienak zentzudunago agertzen dira eta gehiago kezkatzen dira ingurukoez.

M. C. / ARGAZKI PRESS

4-12urte arteko haurren garapenerako jolasak

Maite Garaigordobil Landazabalek hogeitau urte baino gehiago daramatza kooperazio jolasek

haurren garapenerako hainbat faktoretan duten eragina diseinatzen, aplikatzen eta ebaluatzen. Eta ahalegin horren emaitza da Ibaizabal argitaletxearen eskutik plazaratu duen *4-12 urte arteko haurren garapenerako kooperazio eta sormen jolasak* izenburuko liburuan jaso duena. Ezer baino lehen, adin talde bakoitzarentzat proposatzen diren programak administratzeko zer oinarri teoriko behar den aurkezten du, frogatu ahal izan delako esperientzia horretan parte hartzen duten taldeengan programak duen eraginean garrantzia handia duela programak zuzentzen dituzten helduek esku-hartze eredu honen ardatz teorikoa ulertzea. Gainerako kapituluetan, hainbat adin tarterako jolasen proposamenak aurkeztu ditu.

egileari galdezka

Kooperazio eta sormen jolasak

Maite Garaigordobil Landazabal

IBAIZABAL

320 orri / 22 euro

Hurrenez hurren, 6-8 urte arteko taldeei zuzendutakoa, 8-10 urte arteko- ei eskaini beharko litzaiekeena, 10-12 urte arteko haurren mailakoa eta, azkenik, 4-6 urte arteko haur taldeekin jolas esperientzia hau aurrera eramateko jarduerak azaldu ditu. Liburuan, gainera, jolas horiek aurrera eraman ahal izateko materiala eskaintzen da, eta baita programak ebaluatzeko erak ere. **■**

Ezpalak

KATIXA GARATE

Patxi Zubizarreta

irabazi du Euskadiko Literatura saria, haur eta gazte literaturaren atalean, *Pantaleon badoa* abenturazko lanarekin. Gaztelaniazko atalean, berriz, Javier De Dios López nabarmendu da Hiru argitaletxearekin plazaratutako *Comida para peces* antzezlanarekin. Lehen aldia da antzezan batu eta Euskal Herriko ez den egile bati saria ematen zaiona. Bestalde, oraintsu irabazi du Ramiro Pinillak Espainiako Narratiba saria *Las cenizas del hierro* eleberriari esker.

JOSEBA OLALDE

Haceria Arteak

kultur elkarteak hamar urte bete ditu. Arte eszenikoak sustatzeko sortutako Bilboko elkarteak 1.200 bazkide ditu. Elkarteak artista amateurrak eta lan munduaren arteko zubi lanak egiten jarraituko du eta musika, dantza eta antzerkia bultzatzen.

Xalbador eta Mattin

omendu-ko ditu asteburu honetan Urepelen Deiadarra elkarteak. Bertso saioak, kontzertuak eta bi bertsolari buruzko liburu aurkezpena izango dira.

Joseba Gotzon

ek bederatzigarren diskoa plazaratu du: *Gris*. Azken hemezortzi urteetan zuzenean jota baina inoiz grabatu gabe zituen kantuak bildu ditu. Disko akustikoa da eta aurreko lanarekin alderatuta, poperoagoa.

Zinebiklub, film laburrez gozatzeko

MIRARIA DA IA, gaur egun, film laburrak zinema aretoetan ikusi ahal izatea. Hutsune hori betetze aldera sortu zen *Zinebiklub* film laburren erakusketa egitasmoa. Euskal Herria, Espainia, Herbehereak nahiz Britainia Handiko film laburrak ikusi ahal izango dira urriaren 19tik abenduaren 21era, Bilboko Barrainkua udal zentroan. Hona horietako batzuk: Enrique Lópezen *Diot Gabriel Aresti*, Xabi Zabaletaren *Más allá del tóxico*, Ugo Sanzen *Los ojos de Alicia* (Espainia) eta Tomek Baginskiren *Fallen art* (Polonia).

Gazte antzerkiaren jaialdia Irunen

EZ DA ERRAZA antzerki profesionalaren munduan murgiltzea, are gehiago gaztea izanda. Hain zuzen ere, antzezle gazteen taldeei bide egiten laguntzea du xede Irungo Gazte Antzerkiaren XXII. Erakustaldiak. Txotxongilo saioak, tragediak nahiz komediak izango dira aukeran. Hamar taldek eskainiko dituzte ikuskizunak Irungo Amaia antzokian, Tunk aretoan eta Kabigorri ateneoan. Honakoak tartean: Hortzmuga (Euskal Herria), El orgullo de mamá (Valentzia), Tábula Rasa (Katalunia), Valeria Guglietti (Argentina).

Debajazz hirugarrenez

UDAKO JAIALDIEZ GAIN, jazzak urtean ere lekua izan zezakeela iritzita sortu zen duela hiru urte *Debajazz* jaialdia, Gaztelupeko Hotsak diskoetxeko Errabal zigiluaren eskutik. Musika beltzaren estilo ugari izango dira aurtengoan entzungai Elgoibarren, Soraluzen, Mutrikun, Deban eta Elgetan, urriaren 20tik 28ra: bluesa, jazz garaikidea, elektronika...

Harkaitz Canoren hitzok jaso zituen ...eta kitto aldizkariak:

«Kezkagarria da inoiz baina eskaintza gehiago egonda, jendeari gero eta zailagoa egiten zaiola eskaintza horretan bilatzea. Zure gustuko liburu bat bilatzeko liburutegietara matxetearekin joan behar duzu, best-seller torretak apartatzen, zu bila zabiltzan poesia liburu berezi horretara ailegatzeko. Irakurleari ia esfortzu heroiko bat eskatzen zaio».

Unai Iturriagak

Nabarrari esanak: «(Bertsolariak) ez gara lagun koadrila bat. Bertsolari batzuk nire lagunak dira eta beste batzuk ez dira. Baina ez gara lehiakideak, harmonia dago. Lopategiri entzun izan

diot lehen bestela zela. Elkar gutxiago ezagutzen zutenean eta bikoteka eta librean gehiago funtzionatzen zutenean, mundu hau lehiakorragoa zen».

Maitte Garbayo arte historialaria

Diario de Noticias de Alayan: «Emakumeak egindako artea gizonak egindakoaren berdina izan daiteke; arte feminista berriz, hizkuntza feministen bidez mintzatzen dena da, arte zirkuituetan emakumearen presentzia aldarrikatu eta ikusgai izateko eta bere artearen subjektu bilakatzeko borrokatzen duena (...) Emakumezko artistentzat zailagoa da artearen munduan lekua aurkitzea gizonen artea askorentzat baino; askok nolabaiteko errezeloa daukate artista feminista gisa definitzeko, horrek lerrokatu egin ditzakeela uste dutelako».

URDAZUBIko lezeak

Irundik 40 minututara
Dantxarinearik 3 km-tara

Argi eta soinu
gidatutako bisitak

Tel.: 00 34 948 59 92 41

Errota

Urte guztian irekia

Jaia lehen eta orain

Garai bateko folklore adierazpene-kin batera, ekintza eta modu berriak geroz eta leku gehiago dute jaietan. Bilakaera horren inguruan hitz egingo dute Eusko Ikaskuntzak urriaren 20an egingo duen *Festa berriak. Antzinako Folklore eta gaur egungo ekintzak* jardunaldian. Besteak beste, Josep Martí, Kepa Fernández de Larrinoa, Xabier Etxabe eta Oier Araolazak parte hartuko dute.

Pio Baroja gogoan

Urriaren 30ean 50 urte beteko dira Pio Baroja hil zela. Hura omentzeko ekitaldi andana antolazen ari dira urte osoan zehar. Eguntan Zurriola antzerki eskolak Barojaren *Paradox Rey* antzezlanaren irakurketa dramatizatuak egingo ditu Irunen eta Donostian eta azaroaren 9 eta 10ean, Barojaz hitz egingo dute Virginia Kareaga eta Luis Villacañasek Donostiako EHUn.

20 talde Danbakan

Danbaka musika lehiaketaren bigarren edizioan, Debagoieneko hogeitahortik parte hartuko dute. Urriaren 20tik aurrera, hamabostero, kontzertuak eskainiko dituzte hautatutako taldeek Elgetako Espaloia kafe antzokian. Irabazleak diskoaren grabazioa jasoko du saritzat.

ALBERTO ELOSEGI

Idazle eta literatura eskolak abian

UNEDek eta Euskal Idazleen Elkartek antolatzen duten Idazle Eskolak ikasturteari ekingo dio, laugarrenez. Ohiko ikasgaiez gain, garrantzi berezia izango du aurtun *Idazleak irakurle* mintegiak. Iaz abiatu zuten eta arrakasta handia izan zuenez, aurtengoan idazle gehiagok hartuko dute parte bertan: Laura Mintegi, Edorta Jiménez, Mariasun Landa, Harkaitz Cano... Bihotz Bakartien Klubak 2002an Larrabetzun abiatutako Literatura Eskola Euskal Herri osora hedatuko da ikasturte honetan, hainbat literatur elkar-terren laguntzaz. Antolatzaileek adierazi dutenez, iritzi trukerako txoko izaten segituko du. Kanturako testuak, Itxaro Borda eta Julio Cortazarren obra eta literatur kanonak izango dituzte hizpide, besteak beste.

Besteak beste Los Reyes del KO (Alemania), bertako Ortophonk eta Wagon Cookin eta Terela Gradin kantari galiziarra arituko dira zuzenean. Bestalde, iaz abiatutako talde berrien lehiaketa ez da jaialdiaren baitan izango aurtengoan. Bertan izen emateko epea abenduaren 15ean bukatuko da.

Latinoamerikar argazkiak Donostian

BERROGEITA HIRU EGILEREN 130 argazki daude ikusgai Donostiako Kubo aretoan paratutako *Mapa irekiak* erakusketan. Latinoamerikan 90eko hamarkadan landu izan zen argazkigintzaren ordezkaririk dira lanak. Erakusketak 500 argazkilariren lanaren gainean egindako liburu bat du abiapuntu. Hainbaten artean, politika, hiria eta oroimen kolektiboak jorratu dituzte argazkilariek. Azaroaren 5a arte ikusi ahal izango da.

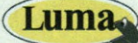
aldizkariak euskaraz

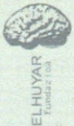
guztion neurria

Denbora-pasak

LUMA

Hitz gezidunak

	Zain, aiduru	▼	Itotzera behartuak	▼	Lehena eta azkena	▼	Norabait	▼	Areago
	Ezizena		Sasoi		Kasik		Elizaurreak		
		▶		▼		▼		▼	
	Zakotea	▶				(Infin.) Lortu	▶		
	* DEITURA					Kanpo			
Baretu	▼	Erdaraz, HIES	▶ ▼			Interjekzioa	▶ ▼		
Kazetarien lanbidea		Nekezak				Guztiz larritu			
▶		▼				▼			Kirol mota
(Infin.) Sartu	▶			Norat atzizkia	▶		Bokala	▶	Potasioa
Afrikako estatua				Ukatzeko			Puska		Interjekzioa
▶			▼		Oztopo	▶		▼	
					K birritan				
* IZENA	▶					Lehen 4 bokalak	▶		
Iparro-rratz						Sodioa			
▶				Abesti	▶				Sufrea
				Bokala					Uranioa
Ukapena	▶		▼		Ergela	▶		▼	

Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

1.- Katuaren umea. 2.- Kolore gorriko isurkari lodia. Zezen zikiratu. 3.- Errepikatuz, bor-bor. Egitekoa, beharra. 4.- Bokala. Zerbait. Armaren erdian. 5.- Karta joko. Igarobidea. 6.- Nor kasuaren atzizkia. Mila kilo. Röntgen. 7.- Ez ezin. Moila, nasa. 8.- Zintzoa. Une honetan. 9.- Hitzaurre.

GOITIK BEHERA

1.- Bekokia. Osmioaren ikurra. 2.- Erne! Izana. 3.- Arraunen euskarri. Gorputz luzea, biguna, zilindro erakoa eta uzkgarria duen animalia txiki. 4.- Galderetan. Oihal mota. Kontsonantea. 5.- Karrika. Ale landarea. 6.- Bokala. Bizkor! Rutenioaren ikurra. 7.- Oinaze. Bakun. 8.- Edateko. Frantziako airekoetan. 9.- Otx! AEBetako armadako kide.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1									
2									
3									
4									
5									
6									
7									
8									
9									

Bost bider bost

Ezker eskuin eta goitik behera, zenbaki bakoitzean hitz bera aterako zaizu.

	1	2	3	4	5
1					
2					
3					
4					
5					

1. Emakume izena. 2. Bizkor, arin!
3. Dardara. 4. Karta iragarle.
5. Antolatu.

Soluzioak

E	R	R	E	S	A	R	T	A	V	A	R	E
N	I	A	I	N	O	A	N	A	O	N	A	O
I	K	A	I	A	H	A	L	A	V	A	L	A
R	A	N	A	R	A	K	T	O	N	A	R	A
I	B	I	A	T	U	T	E	I	B	I	A	R
M	R	E	R	E	Z	E	R	R	E	R	M	A
A	N	A	L	P	A	L	L	A	N	A	A	A
I	D	I	O	O	D	O	L	A	I	D	I	A
E	A	M	E	K	A	T	A	K	U	M	E	A

Bost bider bost
1. Maite. 2. Azkar.
3. Ikara. 4. Tarot.
5. Ertzu.

A	U	K	I	V	K	A	O	K	U	A	A	A
S	A	T	N	A	K	N	A	N	T	O	A	A
O	I	A	V	I	K	I	Z	A	I	L	I	A
R	O	T	Z	O	Z	E	R	A	I	Z	A	A
K	A	T	A	R	A	R	S	A	R	S	A	A
A	Z	T	I	R	A	T	E	Z	A	K	A	A
E	R	A	I	D	A	S	I	L	A	L	I	A
O	R	L	A	O	N	A	A	A	A	A	A	A
A	N	Z	I	T	I	O	G	O	I	G	A	A
I	A	I	A	I	I	G	A	A	A	A	A	A

Kartoloak

Madrilen kontatzen dutenez duela aste batzuk PPko bi diputatu Kongresuko tabernan kafea hartzen ari zirela, zerbitzariak honako hau esan zien:

– Asmakizun bat jarri behar dizuet. Ea asmatzen duzuen: lau hanka ditu eta sekulako kiratsa dario. Zer da?

Eta diputatuek:

– Ez dakigu!

– Zer izango da bada! Zeuok! –zerbitzariak algarra batean–.

– Ederki sartu digu ziria –beraien artean haserre–.

– Zaude! –diputatu batek besteari– Bi diputatu sozialista datoz! Orain guk sartuko diegu ziria gorri zikin hauei.

Bi diputatu sozialistak kafetegira sartu orduko, bi popularrek:

– Asmakizun bat jarri behar dizuegu, eta ezetz, zuek bezalako bi xoxialixta gizagai-xok asmatu.

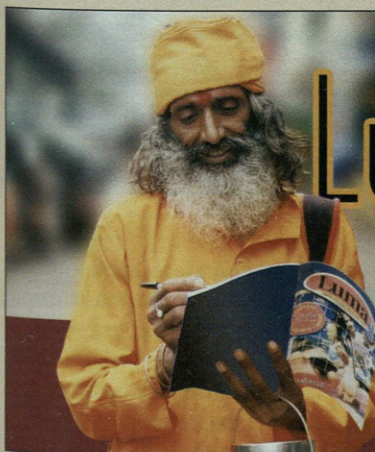
– Bota derrepente!

– Lau hanka ditu eta sekulako kiratsa dario. Zer da?

– Ez dakigu!

– Ikusten, zer nolako kartolo pareta zartzen? Zer izango da bada! Gu geu!

Kike Amonarrizen umorea

Lumanonahi

HARPIDETZAK
© 943 37 15 45 - www.argia.com/luma - luma@argia.com

+ *lumatxo*
hauertzak gehigarria

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

TESTUA ETA ARGAZKIAK:
AINHOA OIARTZABAL

Lekaroz (Nafarroa)

Infernuak borda dotorearen itxura du Baztanen

Etxalar eta Baztanen artean
Infernuko errota dago.

Adituek diotenez,
Ameriketatik artoa
ekartzearekin batera, XVII.
menderako martxan zebilen.

Hasieran, bi harri sinple
ziren, larruz estalitakoak.
Geroxeago, egur eta harriz
berreraiki zuten, baina XIX.
mende hasieran frantsesek
erre zuten. Hala ere, berriz
ere eraiki eta errota gaur egun
arte mantendu da. Bertara
egin dugu txangoa, ondoko
herritik, Lekarozetik, abiatuta.

Infernuko errota lurzoru malkar-
tsu eta sarbide zailekoa zen eta mar-
txan zebilen garaian, egurra alde
batera eta bestera eramaten zuten
baso lanetako langileek infernuan
egotea baino okerragoa zela zioten.
Dena den, izena zehatz-mehatz

nondik datorkion ez dakigu. Kon-
daira batek dio bertan deabruak
bere burua bota zuela inguruko hiz-
kuntza ezin zuelako ulertu. Bertze
batek dio pizten zuten txondorra-
ren keak eta sugarrak infernua zir-
ditela eta hortik datorkiola izena.

Herriz herri kantari ibiltzen ziren bi
anaia protagonista dituen istorioa
ere bada. Horren arabera, errota
inguruan egiten ziren akelarreetako
partaideek amildegitik behiti bota
zuten anaia zaharrena, pertsona bat
hiltzeko zeukaten erritua haustea-

gatik. Geroztik, larunbatero, larunbat santutan izan ezik, gorputz batek erortzerakoan egiten duen soinua eta oihu bat entzuten omen dira leku honetan.

Kondairak kondaira, bertara txangoa egitea erabaki dugu. Iristeko, Orabidea errepidea hartu behar dugu (NA-4453). Oronoz Mugairetik bi kilometro dagoen harrobitik joan gaitezke. Etxalar herritik abiatuta ere bai. Orabideak Etxalar, Baztan eta Zugarramurdi lotzen ditu. Otsondotik ere iritsi gaitezke bertara. Guk bigarren aukera hartu dugu, Etxalartik alegia. Hamalau bat kilometroko bidea egingo dugu autoan, estua eta bihurtune ugari duna, baina aldi berean paisaia zoragarriak dituen.

Kontrabando gune

Herritik abiatuta, Argatako bidea jartzen duen errepidea hartuko dugu eta Orizki auzotik barna, Orizkiko lepora iritsiko gara. Hemendik ere joan daiteke Infernuko errotara, seinalatzatua dago, baina bidea luzeagoa da, pare bat ordukoa eta guk nahiago dugu aurrera jarraitu. Errepide hau, antzina, mendietan zehar gaulana edo kontrabandoa egiteko oso maiz erabili izan zen. Halaber, ikazkinen ikatz-txondorrek urte askotan zehar pagoz beteriko baso zabal hauek keaz zipritindu zituzten. Etxalarko baserri urrunetatik Elizondoko azokarainoko ganadu transhumantzia ere aski eza-guna izan zen duela urte asko. Bertako gurdibide eta bidezidorrek Infernuko erreka aldeko errotara joan ohi ziren baserriarren urratsak ezagutu zituzten. Beste garai batzuk ziren, gogorak eta zailak, guda guztien ondotik izan ohi diren antzekoak.

Bidean, Etxebertzeko Borda jartzen duten seinaleak jarraitu behar ditugu. Jatetxe sonatua da eta batez ere amur-raina jatera gerturatu ohi da

Ezkerreko orrialdean, Infernuko errota, landarez inguratua. Goian, Etxebertzeko borda ostatua. Bertatik hasi dugu txangoa.

Antzinako errotatik gaurko irinoletara

Aiako Agorregi errota (Gipuzkoa).

Erromatarrak izan ziren errotak Euskal Herrian sartu zituztenak. Harrien artean, garia eta artoa xehetzen zuten lortutako irinarekin ogia egin ahal izateko. Gargar eta oloarekin, ganaduarentzako pentsua lortzen zuten.

Ordutik, Euskal Herrian 2000tik gora errota izan dira, ia denak ibai errotak. Itsas errotak denera hogeita hamahiru inguru baino ez dira izango eta hama-bost bat haize errota. Ibai errotak erre-kako uraren indarrak baliatzen ziren errotariak birarazteko. Itsas errota edo marea errota deiturikoez, aldiz, itsas uraren indarrarekin egiten zuten lan. Haize erroten hegala handiak, azkenik, haizeak mugiarazten zituen irina lortzeko.

Badirudi lehenik Ipar Euskal Herrian hasi zirela itsas errotak erabiltzen, XII. mendean. Haize erroten kasuan, Bizkaian ditugu datu gehien, XVIII. mende ingurukoetan. Ibai errotak lehenagokoa dira: VII. mendean Tuteran bazeuden jada. Araban, IX. mendekoak dira aurkitutako zaharrenak eta Bizkaian berriz, XI. mendekoak dira jasotako lehen datuak. Mende bat beranduago azaldu ziren Gipuzkoan.

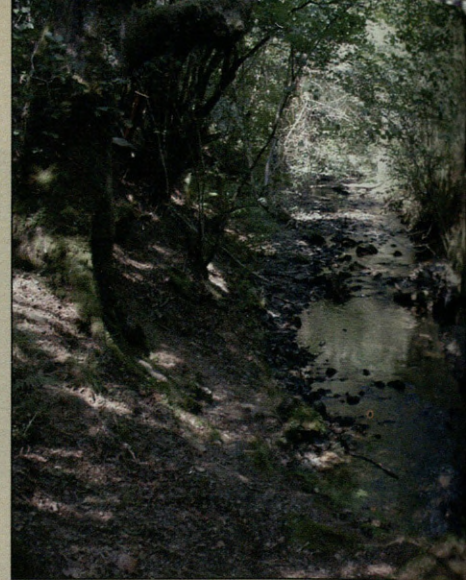
Ibai erroten artean, bi mota bereizten ditugu: gurgil handi bertikalak dituztenak —ur emari etengabea

behar dute— eta gurgil horizontalekoak. Euskal Herrian, gehientsuenak bigarren motakoak dira. Hauek ur gordailua dute, ur emari gutxiko sasoietan erabili ahal izateko. Ur gordailuko atea irekita, ibai errota martxan jartzen zen. Bertatik ateratzen zen ur txorrotada itzelak gurgil horizontala mugiarazten zuen. Era

berean, gurgil horizontalak goiko harria birarazten zuen eta goiko eta beheko harriaren artean, alea sartzen zen, harriek erabat txikitzen zutelarik. Errotariak harrien abiadura, irinaren lodiera edo kalitatea eta ehotze eritimoa kontrola zitzakeen.

Oraindik martxan dauden hainbat errota ezagutzen baditugu ere (Gipuzkoako Aiako Agorregi, Arabako Apellaniz eta Larrinoa, Bizkaiko Zeanurikoa...), gaur egun irina irinoletan lortzen da. Hauetan, prozesu guztia informatizatua eta mekanizatua dago eta txukunak dira, bai, baina arazo bat dute: ehoketa metalezko zilindro artean egiten denez, azala ez da behar bezala txikitzen. Ondorioz, irinolako irin integralarekin egindako ogia ez da errotakoa bezain osasungarria. Irinolan ehotutako azala ez da behar bezala xehetzen, zuntz luze eta zorrotz moduan geratzen da. Honek hesteak narritatzen ditu eta liseriketa ongi egitea eragozten du.

Agorregin, urak bi errota mugitzen ditu, burdinolaz gain.

jendea bertara. Autoa aparkalekuan utziko dugu. Dagoeneko Baztango lurretan gaude, Etxebertzeko Borda Lekarozko lurretan baitago. Hemendik hasiko dugu itzulia. Ibilbidea oso erraza da, seinale zuri berdeei erreparatu behar diegu. Kilometro eta erdiko osteratxo da gutxi gorabehera eta erreka parean doa. Infernuko erreka Baztango ipar mendebaldean du iturburua. Etxalarren, Tximista errekaekin bat egiten du eta Bidasoa ibaian bukatzen da.

Artoa xehetzeko sukaldean zain

Zuhaitz hostozabaleko basoa dugu inguruan. Gaztainak, pagoak, urritzak... Landaretzaz babestutako lekua da. Garai batean, Karliten gordeleku izan zen. Gerra ostean, Espainiako Estatuak erroten kontrola zuen eta irina deklaratu beharra zegoen. Garai hartan izan zuen jarduera gehien Infernuko errotak, ikuskatzailearen begietatik urrun eta ezkutuan baitzegoen. Jendea gauez joaten zen astoe-kin, gehienbat artoa xehetzeko asmoz. Berrogei kilotatik hiru errotariarentzat izaten ziren. Errotariak sukaldetxo zuen bertan eta bisitariak han itxaroten zuten beraien txanda iritsi arte.

Ehotzeko ardura duten errotariak mugitzeko, erreka uraren indarra baliatzen zuen. Errota honek gurgil horizontala du, baina ez du ur gordailurik, ur jauziaren saltoaz soilik baliatzen zen martxan jartzeko. Hala, uraren indarrak gurgil horizontala mugitu eta honek errotariak birarazten zituen. Egun, errota igarotzen duen ura Etxalarko zentraleraino

Ezker eskuin: Infernuko erreka eta errota barrutik eta kanpotik.

bideratzen da, aurreko mende hasieran eraikitako kanalaren bidez.

Baina itzul gaitezen ibilbidera. Etxebertzeko Bordatik errotarantz goazela, ezkerrera zubi bat ikusiko dugu, eta geroxeago beste bat, baina guk aurrera egingo dugu. Hirugarren zubia, ordea, zeharkatu egin beharko dugu. Eta baita laugarrena ere. Azken zubi honek Baztango lurrak Etxalarkoekin mugatzen

ditu. Izan ere, errotak sarrera bat Baztandik du eta bestea Etxalartik.

Konturatzera, errotan izango gara. Eskuinetik bide zidor bat ikusiko dugu. Orizkitik etorri gero horra iritsiko ginatke. Errota, harriz eta egurrez egindako mendi borda dotorea da. 60ko hamarkada amaieran erabiltzeari utzi zioten. Ordurako, gazte migrazioaren ondorioz inguruko baserri guztiak hustuak zeuden.

Errotaren jarduerak ere behera egin zuen. Etxebertzeko Bordako jabeak erosi zuen eta 1999an berritze lanak hasi zituzten. Orduetik, errota erakustoki gisa baino ez da erabili eta guk horixe egin dugu: Infernuko errotaz eta inguruko bidez gozatu. Ondoren, bueltako bidea hartzeko ordua iritsi da. Etxebertzeko Bordara bide beretik itzuliko gara, lehen aurkitutako zubi eta basoan zehar. ■

50 Jakin, GURE
URTE KULTURAREN
ALDIZKARIA

Jakin

haizea dakiten orriak

Harpidetatu zaitez eta oparia jasoko duzu
deitu: 943 218092
Idatzi: jakin@jakingunea.com
Ikusi: www.jakingunea.com

Harpidetza: 6 zenbaki 45 euro
Oparia: 50 urteotako 202 zenbakiak DVD batean

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

INGENIARITZA

Leku ikusezinetan mugitzeko sistema

AEBETAKO Georgia Tech-eko Frank Dellaert eta Bruce Walker ikerlariek SWAN (Audio Nabigaziorako Sistema Eramangarria) deituriko sistema antolatu dute. Sistema honen bidez itsuek edo ezinduek ez ezik, suhiltzaileek, soldaduek eta abarrek leku ezezagunetan edo ikusezinetan erraztasunez mugitzea izango dute.

SWAN sistema ordenagailu eramangarri batek, segimendurako txipak eta hezurretik soinu eroaten duten aurikularrek osatzen dute. Egun, ikertzaileek GPSan oinarrituz pertsona bat

Leku ikusezinetan mugitzea errazagoa izango da.

koka dezakete eta ordenagailuan duten ikusmen prototipo baten bidez GPSarekin kontrolatu ezin diren xehetasunak ikusarazi ditzakete, adibidez argiztapen postea edo oinezkoentzako kaleko aulkiak.

Diseinatutako sistemak egitura modularra duenez, ikertzaileek erraz samar gehi ditzakete zentzu pertzepziorako teknologia berriak. Teknologia hauek erabilera ahalik eta errazena izateko prestatzen direnez, suhiltzaileek nahiz itsuek arazo handirik gabe erabiliko dituztela uste da. Arazo korapilatsuenetakoa erabiltzaileentzako soinu gidatzaile errazak eta ulergarriak sortzea izan da, ohiko zaratak ez ditzaten oztopatu, adibidez trafikoaren zaratak.

Arestian aipatu bezala, une honetan SWAN ekipa batek

Osasuna

JABIER AGIRRE

Hannah Clark-en bihotza "berpiztu" egin da

LONDRESKO ospitale bateko kirurgialariek hamabi urteko neskato baten bihotzak berriro funtzionatzea lortu dute, hamar urtez "geldirik" egon ondoren. Eta bitarte horretan, transplantatutako bihotz bati esker iraun du bizirik neskak. Baina has gaitezen hasiera-hasieratik.

Galesko Hannah Clark neskatoak bihotzeko transplantatu bat jasan zuen duela hamar urte. Kardiomiopatia larri baten eraginez, Hannahren bihotza bere adineko neska bati zegokiona baino bi aldiz handiagoa zen. Baina ebakuntza hartan medikuek bere bihotza ez aktibo uztea pentsatu zuten, eta emaile baten bihotza transplantatu bazioten ere, bere bihotza gorputzaren barruan uztea.

Bihotz transplantatuak oso ongi funtzionatu du hamar urteotan, baina 2005eko azaroan, ohiko txeko batean, medikuak ohartu ziren neskaren gorputza transplantatutako bihotza ez onartzen hasi zela. Eta egoeraren larritasuna ikusita, orain artean sekula egin gabeko operazio bat egitea bururatu zitzaizen medikuei: lehendik ez aktibo zegoela bertan utzitako bihotza

berriro martxan jartzea. Bihotzak berriro funtzionatzeko aukerak urri samarrak ziren arren, horretan saiatu ziren, hamar urte lehenago transplante originala burutu zuen —eta dagoeneko erretiratuta zegoen— Magdi Yacoub doktore ospetsuaren aholkularitza eta laguntzarekin.

Ebakuntza arrakasta osoz egin zen Londresko Great Ormond Street ospitalean, 2006ko otsailaren 20an, eta medikuek gutxienez zortzi ordu iraungo zutela aurreikusi arren, lau besterik ez ziren behar izan. Geroztik pasatu diren hilabeteotan ez da inolako konplikaziorik azaldu. "Orain neska zoriontsua da, bere bihotz propioarekin, eta erabat normal funtzionatzen du. Istorioak amaiera zoriontsua izan du", dio Hannahren amak.

Aurreneko asteetan zainketa intentsiboak behar izan zituen, baina neska oso ondo osatu da, eta geroztik ez du ez onartzearen kontrako botikarik behar, barruan daukana bere bihotza baita. Adituak oso pozik daude, ebakuntza horrek bide liluragarri bezain garrantzitsua ireki baitu.

dituen elementuak honako hauek dira: motxila bat ordenagailu eramangarria eramateko, segimendurako txipa, hainbat sentsore, GPSa, iparrorratz digitala, erabiltzaileak burua norantz higitzen duen detektatzeko sistema, lau kamera argi sentsoreekin eta garezurrean zehar soinua igortzen duten aurikular berezi batzuk. Aurikular mota horiei esker, erabiltzaileek belarriak aske dituzte inguruko zaratak entzuteko eta aldi berean, aurikularren soinua entzun dezakete.

Sistema honekin egindako lehenengo frogak itxaropentsuak izan dira, baina orain laborategietatik kalera jauzia nola egin aztertzen ari dira. ■

INGURUMENA

Zerua ilun dago Asia hego-ekialdean

URTERO Indonesia, Borneo eta Sumatrako nekazariak basoak, baratzak eta zelaia erretzen dituzte euri garaia iritsi aurretik. Horrekin, lurra aberastea lortu nahi dute eta gehienetan halaxe izaten da; baina batzuetan euriak behar baino gehiago atzeratzen dira eta suteek eragindako kea milioika kilometro koadrotan barreiatzen da, beste estatutako hiriak kaltetuz.

Horixe gertatu da aurten Malasian eta Singapurren, eta ondorioz urriaren lehen hamabostaldian aipatu estatutako hiritarrak etxetik atera ezinik geratu dira.

Oraingoz ez da topatu biderik erreketak kontrolatuak egiteko. Alderantziz, hainbat interesen eragina medio, era basatiagoan eta kontrolik gabe erretzen dira zelaia.

Hemen ere interesak egon badaude eta atzean beti azaltzen da multinazionalen bat... ■

landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Kirikoketa

DANI BLANCO

KIXKIA, zarea, zakua, zumea, gurdia, matxaka, mazoa, pisoia, aska, dolarea, horia, patsola, giltza, urkatxua, apotea, pala, basaerrata, ziriak, tina, onila, barrikotea... Badauka bai zeini diosal eta oles egin sagarrak sagardotarako bidean. Aurten dezenteko, itxurazko sagar urtea dugu. Toki bakan batzuetan izan ezik aurten sagar urtea da. Sagar urte oparoa, ale asko izateaz gain ale horiek ederki

hazi baitira. Udako eta udazken hasierako eguraldi egokiei esker, bero eta nahikoa ur, ederki hazi: handi eta ezi. Aurten fruta guztia etorri da eder, baina iparralde honetakoa sagarra izaki beste guztiak hor dabilta sagarraren txistu eta ttuntunaren doinura lainezaren porusalda dantzatzen.

Uzten oparotasuna beti ospatu izan da. Urte osoko jardun eta ahaleginen emaitza behin mandioratuz gero irrintzi, kraskitin, uju, kantu eta dantza behar. Sagarraren jaia dolarean, dolareero egiten ari da han, hor, haruntzaxeago, hemen... Sagardotegietan gero eta sagardo industrialagoa egiten da, jendeak ez bide ditu egundo garai bateko etxeko sagardoen lurrinak ahosabaiaren artxiboetatik ezabatu eta sagarra ugari... Gero eta jende gehiago ari da etxeko sagardogintza lanaren heldulekuari tiraka. Bertakoaren, etxekoaren kalitatea, bejondeigula!

Ttun-ttun, firin-firin, ttakun-ttakun, ttinbilin-ttanbalan, alakiketa, txirikoketa, kirikoketa... Doinu anitz du gure ospakizunak. Lanean bertan erabilitako tresna eta lanabesak dira ospakizunei doinua jartzen dietenak, langilearen eskuak korapilatzen ditu lana eta jaia, XXI. mende honetan benetan iraultzailea. Sagarrarenak bi dira, batez ere: kirikoketa eta txalaparta. Txalaparta sagardoa egiteko dolareko lan guztiak amaitzean jotzen da, ttakun-ttan-ttakun. Kirikoketan sagarra jotzeko, zanpatuz txikitzeko, dantzatutako mazoak edo pisoiak eta jotako sagar hori dolare-askan egindako patsean zanpatzeko erabiliko den patsolak osatzen dute joko den musika tresna. Erritmoa? Lanekoa: "Kirikoketa, kirikoketa, kirikoketa, koketa, koketa, sagarra jo dela, sagarra jo dela, sagarra jo dela, jo dela, jo dela, jo dela". Urriko azken aurreko larunbat honetan Arizkungo Gamioxeare dolare barrokoan biziko dena: lana, besta, sagardoa, musika, dantza... Gaur egun iraultza.

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Ikerketa

Erremintak

Soluzioak

Zerbitzuak

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

Denboraren makina

NAGORE IRAZUSTABARRENA

Teseo Olinpotik erori da

Teseo askatzaile izeneko freskoan heroia ikus daiteke, Minotaurora hil ondoren. Ezkerrean izaki mitologikoa hilik ageri da. Mitologiaren barruan kokatu izan da Teseo bera orain arte, baina berriki aurkitutako hilobi batek Atenasko errege mitikoa benetan existitu zela frogatu dezake.

GREZIA, K.A. XV. MENDEA. Atenasko errege izango zen Teseo jaio zen. Etra amarekin pasa zuen haurtzarora Trecen hirian. 16 urterekin esan zion amak Egeo Atenasko erregea aita zuela; aita lurterra behintzat, urte batzuk geroago, Kretara bidean, itsasoko jainko Poseidonek bere semea zela jakinaraziko baitzion. Atenasera abiatu zen orduan Teseo gaztea. Bidean, besteak beste, Perifetes eta Sinis gaizkileak hil zituen. Bigarrenaren alabarekin amodio istorioa izan eta gero, Atenasera iritsi eta Medea aitaren emaztearekin hainbat tirabira izan ondoren, erregeak oinordeko izendatu zuen.

Greziar mitologian ohikoa denez, Teseoren sugetzarrak atal asko dauzka, baina ezagunena Minotaurarena da. Kretako Labirinto jauregian ezkutatzen zen gizaki eta zezenaren arteko

nahasketa beldurgarria. Izututa zeuzkan greziarrak, gazteen biziak eskaini behar baitzitzaizkion opari. Teseok mehatxuari amaiera eman eta munstroari aurre egitea erabaki zuen. Baita piztia hiltzea lortu ere. Baina Minotauraren jauregitik irtetea zaila zen eta horretan Ariadna Kretako Minos erregearen alabak lagundu zion. Teseoren bizitzako pasarte honek amaiera ederra izan zuen: Ariadnarekin ezkondu eta Kretako printzesa zena haren alboan eseri zen Olinpo mendian.

Bizitzaren amaieran Teseok erbestea hautatu zuen, Atenasko barne borrokak jasan ezinda eta bere autoritatea errespetatzen ez zela ikusita. Hainbat bertsio iritsi zaigu heroiaeren heriotzaz eta lurperatu zuten tokiaz. Horien artean zehatzena K.o. II. mendean Pausanias historialari eta geografoak jasotakoa da. Haren arabera, Atenasko errege mitikoaren hilobia Trecenen legoke, bere jaioterrian.

Berriki, Pausaniasen deskribapenak lagunduta, Eleni Konsolaki arkeologoak zuzendutako taldeak hilobi bat aurkitu du inguru haietan. Kupuladun egituraren barruan, giza arrastoez gain, urrezko objektuak, anforak eta jainkoen estatuak topatu dituzte. Horrek bertan ehortzita-ko pertsonaren garrantzia adierazten du. Arrastoen DNA analisiak K. a. XV-XIII. mendeak direla baieztatuz gero, arkeologoek hipotesiak indarra hartuko luke. Emaizten zain oraindik, baidira eta Konsolakik dagoeneko ondorengoa esan du: "Teseoren arrastoa aurkitu dugula uste dugu eta, beraz, benetan existitu zela pentsa dezakegu, ez dela legenda hutsa". Beste kontu bat da Teseoren bizitzaz kontatu dena benetan gertatu ote zen. Minotauraren arrastoak aurkitzea behintzat ederki kosta behar zaie. ■

ARRASTOAK

CANFRANCEKO GELTOKIA, Aragoiko Pirinioan, II. Mundu Gerraren hainbat pasarteren kokaleku izan zen. Aliatuen espioitza sarean gune estrategikoa izatera iritsi zen eta Pirinioetan naziek jasan zuten porrotean ere giltza izan zen. Hori da Ramón J. Campok *La estación espía. Las claves de la derrota de los*

nazis en los Pirineos (Península, 2006) liburuan aztertzen duena.

ARKIMEDES matematiko greziarraren testu batzuk lehen aldiz irakurtzen ari dira. III. mendean pergaminoan idatziak, geroago gainean berriro idatziak zeuden eta

orain erradiografia teknika berritzaile bati esker, teorema mekanikoen edo *Estomachion* lanaren jatorrizko bertsio grekoak irakur daitezke.

«Biktimen auzia konpontzeko etika publiko berria behar da»

Donostia, 1959. EHUⁿ Zuzenbidea ikasia eta bertako irakasle izana. Euskal autonomiaren zuzenbideaz zenbait ikerlan burutu du. Gipuzkoako Batzar Nagusietako abokatu lanetan aritua. EAEko Arartekoa da duela bi urtetik: “Zitzu batean joan zait denbora, lana nahi adina bizia eta handia da eta”, diosku. Politika, posiblearen eta egin nahi dugunaren artea ote den itaundu diogu: “Politika eta bizitza gauza bera dira. Arartekoaren egitekoak dira herriz, herritarren kexak bideratzea, eskubideak erabiltzeko dituzten trabak gainditzen laguntzea, eremu hau, bizitza bezala, oso zabala baita”.

MIKEL ASURMENDI

Argazkiak: Dani Blanco

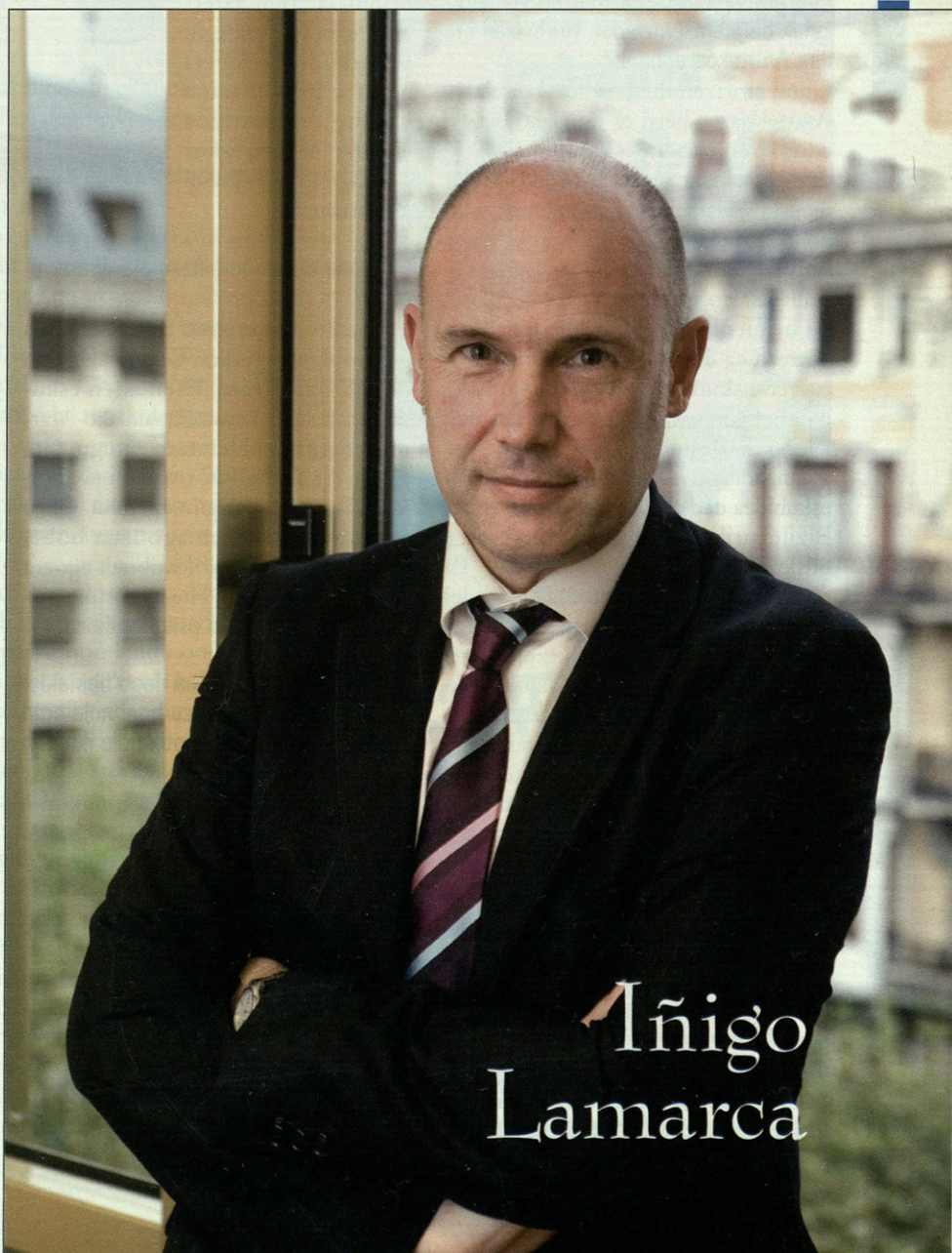
“Herritarrek badakite badela Ararteko izeneko pertsona eta erakundea, baina askok ez daki zehatz-mehatz zertan ari garen. Oso erakunde berria da hau, tradizioa falta dugu Euskal Herrian. Uneon herritarrek erakunde honen zerbitzuak eta helburuak hobeto ezagutu ditzaten bitartekoak lantzen ari gara” adierazi digu Iñigo Lamarcak.

Administrazio publikoa ordenamendu juridikoaren arabera kontrolatzea da Arartekoaren lana. Herritarrei dagokien kalitatezko zerbitzua bermatzeko herritarren kexak aztertu eta zuzendu egiten ditu Arartekoak: “Herritarrengandik gertu egotea eta administrazioan akuilu lana egitea da gure betebeharra”.

Iaz 1.559 kexa bideratu zituen Arartekoak, kexak hamalau alorretatik jaso zituen. Hona kexak nagusitzen diren alorrak: Babes ofizialeko etxebizitza, hezkuntza, funtzio publikoa –enplegatu publikoena–, gizarte prestazioak –oinarrizko errenta eta emergentziazko laguntza–, zahar egoitzak, osasuna, hirigintza publikoa, Udaltzaintza eta Ertzaintza.

Eusko Legebiltzarrean agertu zara berriki eta EAEko zerbitzu sozialen legea ez dela betetzen adierazi duzu. Azaldu iezaguzu zure zereginaren alde hau, arren.

Urteko txostenaren aurkezpenean kale gorrian bizi direnen egoera azaldu dugu. Azterketa sakon horretan hainbat gomendio eman diegu administrazioei. Diagnosian, besteak beste, 20.000 bizilagun baino gehiago duten herriek

Iñigo
Lamarca

ez dutela behar bezalako zerbitzu soziala eskaintzeko bitartekorik azpimarratu dugu. Udalen zerbitzu mugatua nabarmendu dugu, bereziki.

Udal batzuek legearen irakurketa murrizta egiten dutela, alegia.

Bai. Zenbait udalek errolda osatzeko oztopoak jartzen dituzte sartze eskubidea betetzeko, ordenamendu juridikoaren interpretazioa murrizta egiten dute. Erroldak herrian bizi diren guztien argazkia izan behar du. Pertsona bat kale gorrian dago ez duelako etxebizitzarik eta etxebizitza izatea exijitzen badiozu errolda egiteko, nola erroldatuko da? Adibidez, udalak pertsona bat karabana batean bizi dela egiaztatzeko bitartekoak baditu, bada erroldan sartzen lagundu behar dio.

Kale gorrian daudenak, baztertuak, etorriak begitantzen zaizkit. Hurbiltzen ote dira Arartekoarengana?

Gutxi etortzen dira, ez gutxi direlako, Arartekoaren berri ez dutelako baizik, edo beren egoera erregularizatua ez dagoenez instituzioetara jotzeko beldur direlako, salatuak eta kanporatuak izango diren beldur. Alor honetan bi gauza bereizi behar dira, batetik, etorkin gehienak lan kontraturik gabe eta bizileku baimenik gabe daudela. Legearen aurrean ez dute izate juridikorik, estatuen eskuduntza da hori arautzea, hainbatekin egiten da baina asko dira kanpoan. Bestetik, EAEn, gure esparruan, arautua edo ez, babesa jasotzeko eskubidea daukatela defendatzen dugu. Bizilekurik ez badute ere, bizi diren udalean erroldatuta izan behar dute. Ez gara konformatzen baztertuak izapidea ahalbidetzearekin, gizarte zerbitzuen babesa izan dezaten exijitzen dugu: adingabeak eskolatzea, osasun zerbitzuen eskubidea bermatzea, beste prestazioak barne. Ararteko erakundea giza eskubidearen legearen eta arautegiaren interpretazio zabalena egitearen aldekoa da, kasuon, ordenamendu juridikoa ahalik eta zorrotzen aplikatzea etorkinak lagunduak izan daitezen.

Preso sozialak dira beste kolektibo bat: Martutene, Basauri eta Langraitzeko kartzelak bisitatu zenituen iaz. Zer inpresioekin atera zinen?

Oso labur esanda: hiru espetxeetako instalazioak eta zerbitzuen egoera oso txarra iruditu zitzaizkidan. Preso

“Ez gara konformatzen baztertuak izapidea ahalbidetzearekin, gizarte zerbitzuen babesa izan dezaten exijitzen dugu: adingabeak eskolatzea, osasun zerbitzuen eskubidea bermatzea, beste prestazioak barne”.

hauek marginazioan daude, baina marginazio egoera batetik datozela kontuan hartu behar da. Normalki, espetxeko egoeraz hitz egiten da, baliabide eta ezaugarri eskasez. Horretaz gainera ordea, espetxeko populazioaren azterketa soziologikoa egin beharko litzateke eta gizarte prebentzioa landu. Prebentzioa landuko bagenu askoz gutxiago joango lirateke kartzelara.

Pertsona hauek hurbiltzen ote dira zurengana?

Bai, asko. Eskutitzen bidez, eta oso gogorak izaten dira. Guk kexak ezin ditugu izapiderratu, Estatuaren eskuduntza delako, kexak Espainiako Arartekoarengana bideratzen ditugu. Gu, gaiaren arabera, informazio eta aholkuak ematen ahalegintzen gara. Gero eta informazio gehiago izan hobe, espetxeetako giza kolektiboak egoera larriena bizi du eta: Hiesa, buruko gai-xotasunak, desoreka psikologikoa...

Genero biantzia deitua dago bestalde. Giza eskubideen urratze honi nola egin dakioke aurre? Arartekotik nola ikusten duzue egoera?

Errealitatea izugarria da, emakume askok bizia jokoan duelako, baina emakume hauek sarritan ez dute era-

“Ararteko erakundea giza eskubidearen legearen eta arautegiaren interpretazio zabalena egitearen aldekoa da”

soa salatu nahi bikote lagunarekiko sindrome moduko bat dutelako edota salatuz gero eraso gogorragoak etorriko zaizkien beldur direlako. Ezagutzen dugun generoko biantzia izebergaren punta baino ez da. Zaila da emakume hauek gurengana hurbiltzea edo gu haiengana. Normalki epaitegien salaketa jartzen dutenek bide bat zabaltzen dute, guk jasotzen dituzten etxebizitzak antolatzen laguntzen diegu, baliabide hauek behar bezala funtzionatzen duten segimendua egiten dugu.

Baliabide horiek baino gehiago beharko ditutze hala ere.

Bai. Emakumeen aurkako biantzia sexismoa eta matxismoa desagertu ondoren desagertuko da. Pertsonen pentsamoldea landu egin behar da, erasorik izan ez dadin prebentzio lana egin behar da, eta bien bitartean erasotzaileari dagokion zigorra aplikatu. Sexismoa eta matxismoa desagertzen ez diren bitartean emakumea gutxietsita dago eta gizon askok uste du “esku-bide batzuk” dituztela emakumeak indarrez menperatzeko.

Herritarrek administrazioan eskubideen urratze salaketa bideratu ondoren, zer iritzi duzu epaitegien lanaz?

IRUN ETA HONDARRIBIKO ALARDEAK

"Herriarren elkarriketa itxia da plazan"

"Botere publikoek berebiziko erantzukizuna daukate alardeen zereginen. Alarde mistoa bultzatzea eta babestea erakunde publikoen ardura da. Auzitegiek, Legebiltzarrak eta Gipuzkoako Batzar Nagusiek emakumeek gizonaren parean desfilatzeko eskubidea dutela ebatzi dute, aldiz, Irun eta Hondarribiko udalek ez dute legea bete. Erakunde guztiak, gehiengo eta gutxiengo joko tarteko ere, herriarren guztien ordezkariek dira, guztiena, eta euren nahiak eta eskakizunak bermatu behar dituzte. Zentzu horretan, bi zeregin daude: batetik emakumeen berdintasun eskubidea babestea, eta bestetik Irun eta Hondarribiko herriarren arteko elkarriketa lantzen laguntzea. Aurreiritzi izugarriak daude, zentzugabekiak... Ez dago elkarriketarik. Izugarrikeriak gertatu dira herriarren artean: komertzio batzuen aurkako boikota, adiskidetasuna hautsi da koadriletan eta zatiketak hainbat familiatan. Herri hauetan hitzak duen balioa galdu da erabat. Alarde tradizionalako kideekin eta bi alkateekin bildu izan naiz, eta mikrofono eta fokoak ez direnean, konponbiderako aukerak ikusi ditut, aukera xumeak, baina bidea elkarrekin egiten hasteko aukerak. Aukera hauek plazaratzeko orduan zaputzen dira orde. Tamalez, elkarriketa itxi da plazan eta kalean. Lan izugarria egiteko dago, komunikazio bideak berrezartzen direnean konponbidea erraztu daiteke, eta honek balio du ere herri honek bizi duen gatazkaren konponbiderako".

Denok dakigunez, prozedura gehiegi luzatzen da. Bitarteko gehiago behar dugu. Guk jasotzen dugun kexa asko prozedura luzeez doala esateko da. Herriarren kexa premiazkoa da, eta urtetan luzatzen bada, ez zaio behar bezala erantzuten. Administrazioak hartutako erabakia ez da eteten, ondoren epaitegiak, prozedura judiziala burutu ondoren, herriarrari arrazoi eman diezaioke, baina epaia hutsala gera daiteke urteen poderioz. Desoreka handia dago herriarren eta administrazioaren artean, honek galtzen badu, bigarren instantzia batean helegitea jartzea dauka azken epaia irmo izan arte. Herriarraren ahalmena mugatua da, ahalmen ekonomikoa besteak beste.

Bake eta normalizazio prozesua ez da zure alorrean, baina erakunde honetatik zure iritzia eman duzu. Azalduko al zeniguke berau?

Giza eskubideen eremuaz ari garela kontuan hartuta, begi-bistakoa da biktimen deskribapenean ez dagoela adostasunik gizartean, biktimen kategorian nor sartu eta nor ez erabakitzeko orduan, alegia. Inork ez du zalantzarik ETaren biktimak izendatzerakoan. Baina badira ere Estatuaren edo GALen biktimak, esaterako. Objektiboki denak biktima

mak dira, subjektiboki zein balorazio egiten den beste kontu bat da.

Diagnosia egitea komenigarria ikusten duzu.

Bai. Arestian aipatutako biktimaz gain, gerra zibilaren eta frankismoaren azken urtetako biktimen elkarrekin sortu dira. Torturaren aurkako taldeek torturatuak biktimatzat dauzkate. Ondo da. Baina ezaugarri askoko biktimak daude eta bakoitzaren egoera aztertu behar da nahaspila izan ez dadin. Eta Arartekoak ez du alor politikoan sartzeko asmorik. Biktimen auzian adostasun handia lortzeko, giza eskubideetan oinarritutako moralitate publiko edo etika publiko berria sortu behar dela diot. Esparru hori landu ondoren, biktima mota bakoitzak bere lekua aurki dezake gizartean, errekonozimendua. Hori lortzeko aurrebaldintza etika berria sustraitzea da, eta ondorioz biolentzia oro gaitzestea. Iragna aztertu eta aurrera begiratu behar dugu gure bizitzan biolentziak lekuri ez duela argi eta garbi izan dezagun. Eskabide politiko guztiek legekoak izan behar dute eta bakoitzak bere indarraren arabera balia dezala ziurtatu. Kostako da, baina itxaropentsua naiz, komunikazioa lantzen bada, biolentzia gaingiduta, eremu politikoan dauden elkar aditu ezinak leunduko ditugu. ■

**Musika,
jantziak...**

**Deitu eta katalogoa
eskatu !!!**

615 73 21 12

www.istilu.com

Xamar

«Herri honek beti jakin du bere hizkuntza zuela oinarri»

Hamalau urte dira liburu ederretik. *Orhipean*. Beste bat ondu zuen gero, *Orekan*, edukiz zailagoa. Lehengo bidea hartu du *Euskara Jendea* honetan, “gure hizkuntzaren historia, gure historiaren hizkuntza” eginez.

MIEL A. ELUSTONDO

Argazkia: Zaldi Ero

HIZKUNTZA, historia eta hiztunak. Horra hirutasuna *Euskara Jendea* lanean bildurik. Xamar (Garraida, Xamarrena etxea, 1956) dugu egile, Pamiela argitaletxearen eta Zenbat Gara elkartearen eskutik. Aurreko *Orekan*. Herri eta hizkuntzen ekologiaren lanean aztertu zituenak osatu ditu. Herria eta hizkuntza izan ziren estakuru orduan eta dira orain aitzakia. Liburu berrian, hala ere, *Orhipean* hartan erabilitako molde erakargarria itzuli da.

Euskara Jendea. Gure hizkuntzaren historia, gure historiaren hizkuntza. Izenburuak berak dio: euskararen eta Euskal Herriaren historia, biak bat eginik.

Nire akats edo bertute izan liteke. Jende ikasia oso espezializatuta dago. Gramatikariak batetik, historialariak bestetik, soziologoak... Ni, aldiz, ez nago deusetan espezializatuta. Dena interesatzen zait eta, irakasle eta hiztun gisa, bizia interesatzen zait, era guztietara. *Euskara Jendea* gure hizkuntzaren historia da, hiztunen bidez kontatua. Edo, alderantziz, hiztunen historia, hizkuntza ardatz harturik. Ezin dira bereizi. Hizkuntzaren bidez gara euskaldun. Bestenaz, beste zer-bait ginateke.

Zergatik merezi du iraganari begiratzek?

Etorkizuneko gakoak, anitzetan iraganean dira. Gako horiek behin eta berriz errepikatzen dira: zergatik, zer-

tarako, nola motibatu, nola egin aitzina euskara atxikiz... Gure historian dira horiek eta azalera ekarri nahi izan ditut, ez justifikazio bila joateko, ohartarazteko baizik. Etorkinak, multikulturalitatea, mestizajea... gai berriak direla iruditzen zaigu, baina ez da horrela: betidanikoak dira, bizibizirik izan dira gure artean.

Kontzeptualizatu gabe.

Horixe. Kontzeptualizatu eta definitu gabe. Multikulturalitatea? Mestizajea? Bizirik diren kultura guztiak dira etengabeko mestizaje baten ondorio. Bizirik daudelakotz! Ez dugu kultura isolaturik aurkitzen, ezta Ozeano

Barearen erdian dauden uharteetan ere. Batetik edo bestetik heldu zaien eraginpean izan dira.

Liburuan diozuna, tradizioa aldatzen ari da, eta etengabe gainera.

Bai, tradizioa bai. Jantzi eta ohiturak. Txapela eta beste. Baina herri honek beti jakin du hizkuntza propioa zuela funts eta oinarria. Etorri zaizkigun eraginak gorabehera, badakigu zer dugun bertakoa eta jatorrizkoa, eta kontzientzia hori ere beti atxiki da. Inportantea da hori nabarmentzea.

Hortaz, ez gara herri isolatua izan. Sekula ere ez.

Hizkuntza isolatua izateak pentsarazi ote digu, bada, herria bera ere isolatua dela?

Hori, batetik. Bestetik, berriz, historialariak gure anormalitate historikoa ezin azalduta dabilta. Alegia, nola da posible herri honek iraun izana beste guztiak desagertu direnean? Erromatar garaian, bereziki; erromatar uholdea Europan zabaldu ondoren, ordu arteko hizkuntzak desagertu edo erromanizatu ziren, latin inguruko izatera egin zuten, gure herriko hizkuntza izan ezik. Eta nola azaldu dute hori historialariek? Betikoa: "herri basa, interes txikikoa, isolatua...". Ez da egia! Euskaldunok erromatar legioetan parte hartu genuen, historikoki daki-gunez. Gainera, hizkuntzalariek garbiki erraten digute gure hiztegiaren %60-65 latinetik datorrela. Horrek isolamendua adierazten al du?

Justu alderantzizkoa.

Interakzio ikaragarria baina, kasu, bertan urtu gabe, oinarriari eutsiz baizik.

Zertaraino elikatu du mito hori geure nazionalismoak?

Ezjakintzatik abiatutik.

"Euskaldunak munduan ez dugu pare-rik" kantatzen genuen gure gaztetan.

Munduan ez dugu parerik... Mundua oso zabala da eta ez dugu ezagutzen. Geure burua ere ez dugu ezagutzen, hortik kontuak! Gainerakoei buruz aritzeko maneran gara!

"Geure burua ere ez dugu ezagutzen". Horregatik zaizkigu beharrezko taju honetako lanak.

Hori da nire ustea. Bertzenaz, egin egon balitz ez nukeen egingo. Nire ustez, herri honetan izugarrizko leizea dago egiten den ikerketaren eta jendeak, oro har, bere buruaz duen

jakintzaren artean. Alde handi hori orekatu behar da, eta hor kokatu dut nik lan hau: jendearen eskuera jarri ikerketa. Jendeak galdetzen dit: "Nondik atera duzu hori?", eta nik: "Baionan argitaratzen den historia aldizkari bateko halako zenbakiko artikulu bat". "Eta beste hori, non irakurri duzu?". "Bada, Bizkaian argitaratzen den hizkuntzalaritzari buruzko argitalpen batean Beñat Oihartzabalek egindako lan ikaragarri bat". Hor da jakintza. Hori transmititzea dugu problema.

Liburuan ageri den mapa bat dut hizpide, "euskaldunen ehunekoa eskualde-ka" dio, Siadecorena da, 1979koa. Ezagupena asko hazi omen da harrez-kerro.

"Hizkuntzalariek garbiki erraten digute gure hiztegiaren %60-65 latinetik datorrela. Horrek isolamendua adierazten al du?"

Ezagupena bai, hazi da, baina ez hizkuntza komunitatearen trinkotasuna. Hori ez. Sintomak ere, hizkuntzaren kalitatea dela eta... gaitza dela uste dute, baina sintomak baino ez dira. Sintomak. Lizarraga Elkanokoak idazten zituen predikuak zer dira, bada? Adibidez: "jendeak ze gogorra nola peña". Egiturak osoki erdarazkoak ziren, galtzeko zorian zen euskara. Eta galtzera heldu zen. Izan ere, hizkuntzak ez du egiten perfektu izate-tik erdara izatera, ez. Graduak daude. Elebitasuna? Hemen, elebitasuna? Hemen diglosia dago! Diglosia, garbi.

EAEn euskararen normalizazio legea legebiltzarrean lantzen ari zirenean, lege-testuan euskararen "egoera diglosikoa" aipa zedin saiatu omen

ziren batzuk. Baina ez zen lortu. Elebitasunaz ari gara beti, diglosia kontuak bazterturik.

Kontzeptuak disimulatzeke joera dugu, eta hori da problema. Diglosia. Euskara ikasten duten gazteak eta, ez dira elebidunak, diglosikoak baizik. Erdara dute nagusi. Euskara, erdarakadaz betetako bat, diglosikoak dire-lakoz. Hori dela eta, *Orekan* liburuak bazuen asmo didaktiko bat. Fun-tsean, materiala irakasleen esku uztea zen asmoa, gazteei hizkuntzen eko-logiaz erakusteko, gazteei erakustea beren egoera zein den, ustez eta eus-kaldunak diren, eta diglosikoak dira. Duela hamasei bat urte Katalunian izan nintzen eta guztiz harritu nin-tzen ikusirik UBiko gazteek soziolin-guistika lantzen zutela: hizkuntza

borroka, diglosia, duintasuna eta gisako horretako gaiak. Eta, bidenabar erra-nik, Txepetx erabiltzen zuten eredutzat, kontzeptu horiek esplikatzeke. Duela hamasei urte! Eta Txepetxek landutakoak! Axular nor zen erakusten diegu, eta on da, baina, ez al da inportanteago erakustea...

Beren baitan gertatzen dena.

Horixe, adibidez. Luzaro irakaskun-tzan jardun dut lanean Iruñean. Ikasle ohiekin topo egiten dudalarik, kontu-ratu naiz errutasun konplexua barne-ratzen ari direla. Baina arazoa ez da beraia.

Aldiz, irakaskuntzan egin ditugu ahale-ginik handienak. Eginahalak eta bi.

Dena, irakaskuntzaren bidez kon-ponduko dugulakoan. Barkatu, hiz-kuntzak erabilera soziala du, eta eskolak sekula ez du hizkuntza sal-batuko. Orain dela mende eta erdi horixe zioen Agustin Iturriagak. Eta duela ehun urte, berriz, Sabino Ara-nak idatzi zuen. Erabilera soziala da gakoa. ■

Babeslea: Emun

EMUN

LANA EUSKALDUNTZEKO
KOOPERATIBA

HIZKUNTZA AHOLKULARITZA ETA EUSKARAZKO ZERBITZUAK:

- Enpresa eta erakundeek premiei egokitutako euskara planen kudeaketa
- Itzulpenak
- Euskara formazioa

Uriburu, 9 behea 20500 Arrasate Tel. 943 711 847 • Martin Ugalde Kultur Parkea 20.140 Andoain Tel.943 300 978
emun@emun.com • www.emun.com

Eguzki energiaren munduko eremu handiena Nafarroan

Europako gizartean zein Euskal Herrikoan energia nuklearraren eztabaida berpiztu nahi da. Petrolioaren prezioak gora egiten duenez eta bere etorkizuna zalantzazkoa denez, Europan, nolabait, energia nuklearraren aldeko apustua egiten ari dira. Euskal Herrian aldiz, energia berriztagarrien aldeko apustua egin da azken urteotan. Nafarroaren adibidea azpimarragarria da.

DANIEL UDALAITZ

JOSU SANTESTEBAN

Milagrokoa bukatu artean, Castejongoa da Euskal Herriko eguzki panelen lur eremurik handiena.

DUELA HILABETE BATZUK, Ukrainia-ekin izandako arazo politikoengatik, Europako zonalde batzuetan Errusiako gasaren hornikuntza eten zen. Horrek ekarri dituen arazoak beste arrazoi indartsu bat izan dira energia nuklearraren alde daudenentzat, hala nola, multinazional batzuentzat eta presio ekonomiko eta industrialeko talde edo lobby batzuentzat.

Giro horretan, interesgarria da jakitea Euskal Herrian energia berriztagarriak etengabe ezartzen ari direla, batez ere eolikoa eta fotovoltaikoa, nahiz eta oraingoz gure energia kontsumorako nahikoa izan ez. Zentzu honetan, 2006ko urtean, gure herrian energia berriztagarriei buruz gertatu diren azken hiru berri onak jasoko ditugu. Hirurak Grupo Acciona-ren —bere garaian Nafarroako EHN enpresa publikoaren kontrola hartu zuen— eskutik datozkigu. Batetik, Bilboko portuaren barruan dagoen lehen itsas parke eolikoaren inaugurazioa; bestetik, eguzki energia lortzeko Euskal Herriko lur eremurik handie-

na martxan jartzea Castejonen (Nafarroan). Eta azkenik, urte amaierarako bukatuko den munduko instalazio fotovoltaikorik handiena Milagron. Azken horrekin zazpi izango dira Nafarroako eguzki energia lortzeko lur eremuak.

Milagro: munduko eguzki lur eremu handiena izango da

Milagroko instalazio fotovoltaikoak 9 megawatteko indarra izango du eta 854 jaberena —jabe partikularrak, herritarrek, alegia— izango da, azpiegitura berean eta zerbitzu berdinekin. Lur eremuaren kostua 64 milioi euro izango da. Orain arte munduko instalazio handiena Bavarian (Alemanian) zegoen, 10 megawatteko indarrarekin. Baina, instalazio alemana hiru lur eremutan eraikita dago.

Otsailean, Grupo Acciona Solar-ek Castejongo (Nafarroa) eguzki lur eremua abian jarri du. 275 jabe ditu eta Nafarroako seigarren eguzki lur eremua da. Lur eremu guztiek batera 10,20 MWp indarra dute, 1.673 eguz-

ki-jarrarritzaileetan banatuta, eta ia 1.173 jabe dituzte. Castejongoaren aurretik, honako hauek egin ziren: Sesmakoa (1,57 MWp eta 172 jabe), Arguedas I (0,98 MWp) eta Arguedas II (2,05 MWp) 376 jabeekin, Rada (1,71 MWp eta 199 jabe) eta Cintrúnigo (1,46 MWp eta 151 jabe). Hala, Nafarroa 2010. urtean elektrizitatearen ikuspuntutik guztiz burujabea izateko helburua betetzen ari da, bere energia berriztagarriekin —eolikoa, eguzkitikoa, biomasa, hidraulikoa eta abar— bere burua hornitzeko gai izango baita.

Zer dira eguzki lur sailak?

Eguzki lur sailak instalazio fotovoltai-ko txikiz osatutako lur eremuak dira, jabetza banakakoak, euren kudeaketa eta energia etekina hobetzen dute azpiegitura eta zerbitzu berak banatuz. Bada, Castejongo eguzki lur eremua Euskal Herriko instalazio fotovoltaikorik handiena da (2,44 MWp), 400 elektrizitate ekoizle ekipa ditu eta 275 jabe. Eremu horretan instalatuta-

Europako lehen itsas parke eolikoa Zierbenan

Otsailean inauguratu zen Punta Luzeron (Zierbenan), Bilboko Portuaren barruan, Europako lehen parke eolikoa eta munduko lehenetarikoa izango dena. Parke eoliko horrek urtero elektrizitate garbi eta berriztagarriko 23.500 megawatt ekoiztea aurreikusten da. Horrek esan nahi du, energia kopuru horrekin, 13.000 etxetako beharrei aurre egiteko gai izango dela, hau da, 40.000 pertsonen beharrei erantzuteko gai.

Parkeak 1.580 metro koadro ditu Luzeroko kai muturrean eta urtero 23.500 megawatt elektrizitate garbi sortzeko gai diren azken belaunaldiko bost aerosorgailuz osatzen da. Luzerokoa portu baten nasan ezartzen den lehenetarikoa da. Kokalekua eta eraikitze modua erabat berritailleak izan dira, portua estua delako eta turbinen mun-

L. J. / ARGAZKI PRESS

taian arazoak sortu zirelako. Inbertsioa 11 milioi euro baino gehiagokoa da.

Joan Jose Ibarretxek adierazi izan duenez, helburu estrategikoa energia eolikoak gaur egungo energia eskariaren bikoitza baino gehiago ekoiztea da; 2005ean %5a izan zen eta 2010erako %12ra heldu nahi da. Hala-ber, egun Araban, Bizkaian eta Gipuzkoan dauden bost parke eolikoek 400.000 pertsona hornitzeko energia ekoizten dute. EAEko energia kontsumoa 2,44 tona petrolioko baliokidea da pertsonako urtean.

Bestalde, Nafarroak indar eoliko handia du, Europako indar eolikoaren %2,2a. Nafarroan instalatutako indar eolikoa 899,36 Mw da eta 25 herrialdeetako Europak 40.502,5 Mw indar eolikoa du.

Nafarroak 2005ean 49,5 Mw gehitu zizkion bere indar eolikoari, Faltzesen Vedadillo parkea eraiki zuenean.

ko ekipoen jabeek 19 milioi euro inbertitu dituzte. Castejongo eremuan dauden instalazioek 4,4 milioi kilowatt orduko sortzen dituzte urtean, elektrizitate garbia eta berriztagarria. 1.400 etxek baino gehiagok kontsumitzen duten ekoizpena da hau.

Eremuak 110.000 metro koadro ditu. 400 eguzki-jarraitzaileetako bakoitzak silizio monokristalinozko 36 panel edo modulu fotovoltaiako ditu, 50 metro koadroko egitura batean eraikita daude, parrilla forman. Egitura horiek eguzkiaren ibilbidea jarraitzeko programatu dira, ekialdetik mendebaldera, urteko egun bakoitzaren eguzkiaren kokapen desberdinaren arabera, azimut-ardatzaren baitan egiten dute bira eta 45 graduko makurdura dute. Hau guztia argi ener-

gia jasotzeko egiten da, eta energia hau zelula voltaikoen bidez elektrizitate bihurtzen da.

Deigarria da sistema horretan partikularrek energia berriztagarrietan inbertitzeko aukera dutela. Jabe bakoitzak, batz bestea, 69.394 euro inbertitzen du elektrizitatea sortzeko instalazio horretan, eta batz besteko amortizazio epea hamar urtekoa da. Milagroko 854 jabe berriekin, Nafarroan 2.027 kide dira dauden zazpi lur sailen jabeak.

Grupo Acciona, munduko lehena

Acciona talde espainiarrak, EHN Nafarroako elektrizitate enpresa publikoaren jabe egin zenak, darama Nafarroan energia berriztagarrien zabalkuntza prozesua. Energia

berriztagarrien osoko eragile gisa duen estrategiaren baitan, Corporación Eólica CESA enpresa ere bereganatu du. Accionak bereganatu duen enpresa hori izan da, hain zuzen, Bilboko portuko parke eolikoa aurrera eramane duena.

Bereganatze berri horrekin, Grupo Accionak ehun parke eoliko baino gehiago eraiki ditu zazpi herrialdeetan, ia 3.000 megawatt instalatu ditu. Horregatik, talde hori munduko lehenetarikoa da parke eolikoak egiten, eta hirugarrena da aktibo propioetan. Talde honek 2005eko lehen bederatz hilaletan 3.454 milioi euroko salmentak izan zituen, aurreko urteko epe berean baino %17,1 gehiago. Eta 256 milioi euroko irabazi garbiak lortu zituen. ■

gure!
arteak
euskaraz

BFA
DFB
Bizkaiko Foru
Aldundia
Diputación
Foral de Bizkaia

Itxaropen epeleko bigarren aukera Lularentzat

Brasilen urriaren 29an, lurrikara handi bat ez gertatzekotan behintzat, Luiz Inacio "Lula" da Silvak beste lau urterako agintealdiari ekingo dio. Askok bigarren aukera emango diote, bera izan ezean lehendakaritzan eskuin-eskuineko gizon bat jarriko delako. Baina krisian dago Brasilgo ezkerre.

LURRIK GABEKOEN MUGIMENDUAK

(MST portugesezko siglatan) 2005eko ekainean agiri mikatz batean epaitu zuen Langileen Alderdiak (PT) Brasilgo Gobernuaren agintean darabilen politika: "Gaur egun agintean daukaguna ez da 2002an hautatu genuen hura. Ez daukagu ez ezkerreko eta ez zentro-ezkerreko gobernuarik, zentrokoa baizik, eta eskuinak kontrolatzen du bere politika ekonomikoa". Lularen buruhausteak ez dira, ageri denez, urteotako ustelkeria arazo zalapartatsuekin hasi. Eta lau urtez lehendakari izatearen abantailaz abiatu den arren, hauteskundearen lasterketa luzean espero baino oztopo gehiago aurkitu ditu gainditzeko.

Brasilgo hauteskundeotako lehen emaitzak epaitzeko idatzi diren kronika ugarien artean, bi behatzaile interesgarrirenak merezi du aipatzea. Raul Zibechi Uruguaiako *Brecha* astekariko idazlea da. Zibechiren ustez Brasilgo hauteskundeotako lehen itzularen emaitza nabarmenena da bigarrenaren irabazteko moduan kokatu dela Geraldo Alckmin eskuindarra, %41 botoz goiti bildu dituelako. Bertako oligarkiaren babesaz gain, Alckminek ia prentsa guztiaren laguntza eduki omen du. Lau familiarenak dira Brasilgo komunikabide nagusiak, eta hauek Venezuelen edo Mexikon jokatzeko duten bezain sutsu jokatu dute hemen ere hautagai neoliberalaren alde.

Baina Zibechirentzako inportantea goak dira Lularen mugimenduen beraren ahuleziak. Batetik, ezkerreko posizioak utzi eta politika ekonomikoa antolatzerakoan PTK "aurpegi gizatiarra" duen eredu liberaletik jo duela. Eta bestetik, ustelkeria. PTKo militante eta buruzagiek oposizioako politikariak nola erosten dituzten erakutsi dute komunikabideek, Lularen irudia oso zikinduz. Ondorioz dimisioak egon dira, eta gobernuak aitortu ditu hutsegite horiek. Baina Zibechirentzako "hamarka diputatu sobornatzea ez da oker bat, politika bat da. (...) Sindikatuetakako buruzagiek azken hogeitau urteotan finantzetako kapitalarekin harreman estuak lotu dituzte, enpresarioekin eta Estatuarekin pentsio fondoen gestioan parte hartuz; horiek baitira gaur kapitala pilatzeko dauden mekanismorik bortitzenak".

Zibechik egin du PTK hauteskundeotan jasandako atzerakadaren balantzea: 8 diputatu galdu; Sao Paulo, Minas Gerais eta Rio de Janeiro estatu gotorretan galdu; gobernuarekin lotuta dauden alderdi guztien artean 26 diputatu galdu, ondorengo gobernatzeko ahalmena ahulduz... Ondorioak ateratzeko hasita, idazle hau ados dator Leonardo Boff teologo aurrerazaleak esandakoarekin, alegia Lularena "aukera alferrik galduta" izan dela, bai brasildarrentzako eta bai Latinoamerikatik AEBei aurre egin nahi dietenentzako. Zibechi pesimistak dio azken lerroetan: "Itxura batera gutxi

Ondoko argazki nagusia 2005eko maiatzean MST-k (Movimiento dos Trabalhadores Rurais Sem Terra) Brasilia hiriburura antolatu zuen ibilaldian atera zuten. Ordurako urte eta erdi zeraman agintean Luiz Inacio "Lula" da Silvak. Ibilaldian bilduek Lulari eskatu zioten bete zitzala lau urtetan 430.000 familiari lurra emateko hauteskunde kanpaina egindako promesak, eta salatu zuten hori ez lortzeko gobernuak argudiatzen zuen diru falta gertatzen ari zela kanpo zorra txintxo ordaintzeagatik, eta Munduko Bankuak agindu bezala, Estatuaren aurrekontuetan nola edo hala superabita lortzeko ahaleginagatik. 15 egun eta 200 kilometroko ibilaldian 12.000 laborarik hartu zuten parte. Eskuineko txokotan agertzen den foto txikia Moreira Salesek Lula da Silvaren inguruan egindako *Entreato* film dokumentalekoa da; abioiko leihatilatik begira dago Lula.

izango da, baina eskuin-eskuinak irabazten badu, Lularen gobernu erdipurdikoa aren mira izango dugu".

ESKUINAK MUTURRA AZALDU DU

Brasilgo aktualitate politikoa oso hurbiletik segitzen duen beste ikerlari bat Emir Sader da. Rio de Janeiroko unibertsitateko irakasle hau ere kezkatuta agertu da Geraldo Alckmin eskuindarra irabazi eta bere agintepan Brasil berriro Washingtonen morroi izatera bihurtzearekin. "Brasildarrak ez dira ohartzen beren hautaketak izango duen garrantziaz. Barruko polarizazioak, hautagaien irudiak, Lularen gobernuak eragin duen despolitizazioak eta eskuineko komunikabideen ofentsiba krudelak eraman ditu herri-tarrak arduragabekeria horretara".

Baina Emir Saderren aburuz, Lularen agintaldiak berekin darama estrukturalak ahalduka: eredu neoliberaletik atera ez izana. "Gutxi egin du aurrera laborantza-erreforman, osasun publiko politika nabarmenik ez du eduki, transgenikoak sustatu ditu, irrati komunitarioak zanpatu egin ditu horiei bultzada eman ordez...". Emir Saderrek Lularen eskuineratzeaz luzeago idatzi zuen iaz *Le Monde Diplomatique* hilabetekarian. Hartan azaldu zuen zelako etena gertatzen ari zen PTren gobernuaren eta mugimendu sozialen artean.

Pasadizo batez argitu du Saderrek Lula da Silvaren bilakaera. Agintea

hartu eta laster, 2003ko urtarrilean, Da Silva Munduko Foroan azaldu zen estraina eta handik laster Davoseko Ekonomia Foroan. Batzuek interpretatu zuten horrela lehendakariak erakunde guztietan egon nahi zuela, pobrezia eta gosearen kontrako bere helburuak lortzeko. "2002an -dio Saderrek- bere aldeko sutsuen aurrean Lulak aldarrikatu zuen Foro Soziala izan zela munduko gizarte zibilak gizadiaren historia politiko osoan egindako gertakizun nagusia, baina gero agintean ez du Foro Sozialaren proposamen bakar bat hartu kontuan: ez kapital finantzieroaren arautzea, ez kanpo zorraren ordainketa etetea, ez ingurunea babestea, ez transgenikoen kontrako borroka, eta ez Porto Alegren onartutako proposamen bakar bat ere".

Aitortzen du Saderrek eskuak lotuta zeuzkala neurri batean Da Silvak bestelako politika ekonomiko bat egiteko, aurreko agintariek hartuta zeuzkaten konpromisoengatik. Baina bere aldetik Lulak bere gobernurako eta beste aginte guneetarako ekonomista liberalak aukeratu zituen -batzuk aurreko agintariek jardundakoak gainera- eta ez PTko ekonomialariak. Kudeatzaila liberal horiek egin dute legea urteotan, interes tasak oso goian edukiz, Nazioarteko Moneta Funtsak eta Munduko Bankuak gomendatu moduan Estatua- ren aurrekontuetan nola edo hala superabita lortzen ahaleginduz, jubilazio programak aldatu eta gogortuz...

Saderren ustez, Tony Blairrek aldarrikatutako Hirugarren Bide famatutik dabil Lula da Silva, eta dena sakrifikatu du atzerriko inbertsioak Brasila ekar-

tzeagatik. Horren ondorioz, sindikatu-ekin gorabehera handiak izan ditu PTren gobernuak eta nekazaritzan bestelako eredu bat eraikitzea aldarrikatzen duen MSTrekin ere bai. Ezkerretik laguntzai- leak galdu ditu, eta erdi mailako herritar- rak haserre dauzka bere politika mone- taristarekin ekonomia berotzen hasten ez delako. Azkenik, mundu aberatsago- an mugimendu ezkertiarrei gertatzen zaien bezala, Brasilgoak ere militanten sugarra galdu du: gero eta militante gutxiago, gero eta gehiago hauteskunde kanpainak profesionalen eta publizitate agentzien esku utzita.

Urriaren 29an, ondo bidean, eskuina berriro agintera iristek ikararren dituen herritarrek mobilizatuko dira eta Lula da Silvak irabaziko du Brasilgo lehendakari- tza beste lau urtetarako. Bigarren agin- taldi eta bigarren aukeran aurkituko duen egoera honela definitu zuen Lurrik Gabekoen Mugimenduaren buruzagi- tzak: "Krisi soziala daukagu aurrean; behartsuek ez dute biziraupenagatik baino egiten borroka, eta zenbait leku- tan salbaiakeria sozialaren zantzuak ikusten dira. Krisi politikoa ere bizi dugu: herritarrek ez dute beren burua ikusten ordezkapen sistema honetan, ez daukate aginte politikorik eta ezin dute egia bihurtu Konstituzio federalak dioe- na, alegia aginte osoa herriarengan datzala. Herritarrek politikariak gorrota- tzen dituzte eta denak zorro berean sar- tzen dituzte. Horrek guztiak krisi ideolo- gikoa dakar, gure herriarentzako proiektuari buruzko eztabaida falta du gizarteak. Eta apatia hau bere horretan geldituko den beldur gara". ■

<http://www.argia.com/nethurbil>
helbidean, gai honi buruzko informazio
gehiago eta Interneteko loturak.

**Produkturik
onenak,
Zinkunegi Optikan**

Aukerarik
zabalena
betaurreko graduatu,
ukipen-lente,
audiofono eta
eguzkitako
betaurrekoetan.

**ZINKUNEGI
OPTIKA**

Hernani, 4 - 20004 DONOSTIA
e-posta: zinkunegi@euskalnet.net
TEL.: 943 420 624

K A L I T A T E A

Bero-beroan

ONINTZA IRURETA

Iruñerrikoen nahiak eta Sanzen asmoak

IRUÑERRIKO IKERKETA *Soziolinguistikoa* izeneko azterlanaren emaitzak kaleratu ditu Nafarroako Gobernuak. Hiru hizkuntza eremuak biltzen dituen Iruñerriko herritarren erantzunak nabarmen dira euskararen aldekoak. Hona ale batzuk: inkestaturen %35,8ak haurrak D ereduan matrikulatuko lituzke, inkestaturen %80k baino gehiagok unibertsitatean eta Nafarroako Gobernuaren euskararen erabiltzea nahi du; eremu erdaldunean bizi direnen %71,7ak eremu mistoan egon nahi du. Iruñerri-tarrek eremu erdaldunetik mistora igarotzeko duten nahi horri erantzun dio Miguel Sanz Nafarroako Gobernuak presidentea: ez du "inongo asmorik" Euskararen Legea aldatzeko.

Quebec UNESCOn

ISIDOR MARÍ Universitat Oberta de Catalunya-ko Humanitate Ikasketen

zuzendariak Quebec-ek eta Kanadak maiatzaren sinatutako hitzarmena landu du gipuzkoaeuskara.net web gunean. Kanadak aitortzen du Quebecen hizkuntza eta kultura berezotasuna eta aitortzen du baita ere, nazioarteko esparruetan present izan behar duela, barne desberdintasunak eta Quebecen nortasun berezia onartzeko gai den federalismo ireki eta asimetrikoaren espiritu aintzat harturik. Quebecen ordezkarira iraunkorra izango du Kanadak UNESCOn duen ordezkaritzaren barruan. Marik hitzarmen hori dela-eta egindako hausnarketa honela bukatu du: "Batziek gehiegitan begiratzen omen dugu Quebec aldera. Beste batziek, berriz, hobe lukete aldian behin hara begira jarriko balira".

EEPren 2007ko ildok

EUSKARAREN ERAKUNDE PUBLIKOAK Iparraldean 2007an hizkuntza politika egiteko ildo nagusiak aurkeztu ditu. Helburu nagusia euskal hiztun osoak

sortzea izango da. Horretarako hainbat ildo prestatu dute, hala nola, familia, haur eta gazteak, hezkuntza (transmisioari dagokionez), aisialdia, bizi publikoa, hedabideak, argitalpenak eta toponimia. Zehar ildok izango dira helduen irakaskuntza, kalitatea eta motibazioa. Hizkuntza politikaren aurretxostena Aholku Batzordeak aztertuko du eta abenduaren 21ean EEPko Administrazio Kontseiluak erabaki beharko du ea 2007rako ildok eta aurrekontua onartzen dituen ala ez.

Euskarazko Unibertsitate Liburuen Gordailua

EUSKARAREN ETXEAN jarri dute, oraingoz 366 liburu dituen apalategia. Unibertsitateko Euskal Irakasleen Elkartearekin (EIRE) egin du hitzarmena Euskararen Etxeak eta liburuak fisikoki eta iraunkorki Bilboko egoitzan egoiteaz gain, liburuen katalogoa interneten eta Euskararen Etxean bertan intraneten jartzeko asmoa dute.

Ardoaren bidea

Urriaren 10ean, Arabako Eltziego herrian "Marqués del Riscal"-eko upelategi berriak ofizialki inauguratu ziren -1858an sortu zirenen jarraipena dira-. Frank Gehryk diseinatu ditu upelategiak, Bilboko Guggengheimen egile berak. Gehryk upelategien eraikuntza hasi zuenean, aldizkari honek "ardoaren Guggengheim" zela esan zuen, museo bilbotarrarekin zuen antzagatik, titanioaren erabileragatik, eta bere formengatik. Azken garai hauetan, erakunde publikoen laguntza handiarekin, gure upelategiak modernizatzeko asko inbertitzen ari dira. Horretarako arkitekto handi eta ospetsuengana jo dute. Bi adibide argi dira Calatravaren Ysioseko upelategiak, Laguardian eta Tuteran ondoan dauden Moneoren Chivite upelategiak. Balio erantsi handiagoa bilatzea da helburua

-upelategi modernoak hotel, erakusketa areto, ardandegi, bainuetxe eta abarrekin-, gure ardoaren bidean enoturismoa sustatu dadin, aberastasun, enplegu eta ongizate iturri bilakatuz. Hala ere, gaizki egingo genuke luxuzko enoturismoa baino ez bagenu sustatuko. Arabako eta Nafarroako 300 baino gehiago euskal upelategiek, bere historiari, arteari, kulturari, gastronomiari eta inguruneari esker, aukera askoz gehiago ematen dute eta ez litzateke zilegi euskal enoturismoaren eskaintza aipaturiko elitara baino ez murriztea. Gure upelategiak modernizatzeko erakunde publikoen laguntza jaso badu, administrariaren ardura enoturismoa bultzatzea da, baita, batez ere, herrikoia ere.

Juan Mari Arregi

BAHEA

Patxi Baztarrika Eusko Jaurlaritzako Hizkuntza Politikarako sailburuordea *Berrian*: "Azken asteotako zenbait erreakzioren argitan bistan da, ordea, zenbait bere burua oso deseroso edo kokatu ezinean aurkitzen duela Eusko Jaurlaritzak egin behar duena egiten duenean. Bitartean, gizarte-ekimenaren egitekoak lirakeenak beste zenbait interesekin nahasi eta erakunde publiko-ekiko paraleloak diren jardunbideak eraikitzen erabiltzen dituzte indarrak". **Galder Gonzalez EHUKo Ikasle Kontseiluko presidentea, Ludger Mees-en gutunari erantzunez, Berrian**: "Zure argudioetan garrantzitsuena, eta horregatik nioen argudioak gure kontra etor daitezkeela, unibertsitateak eduki ditzakeen arazo ekonomikoak erabaki politikoekin konpontzen direla esatea da. Pozten nau horrelako hitzak UPVko autoritate batek sinatzea. Orain arte 'horrelakoak egiteko dirurik ez dago' esan digutenean, horrelako argudioak erabili ditugu euskaltzaleok, eta 'utopikoak' izan da esan diguten gauzarik onena (utopikoak garelako, noski!)"

XABIER LETONA

MALTZAGATIK

De Juana auziaren baldarkeria

UR LASTERRETAN dirudi euskal politikak, baina ez dago horren samur ur jauziek jolasa edo haserrea adierazten duten. Urria giltzarri izango dela iragartzen ari da azken asteotan, baina hilaren azken txanpara goaz eta oraingoz ezer gutxi ikus daiteke adierazpen eta gertakarien zurrumbilotik haratago

Iñaki de Juanak gose greba utzi eta 27an egin beharko dio

aurre Audientzia Nazionalari, 62 eguneko borroka luzearen zauriak oraindik ere guttiz itxi barik. Sinesetza bada ere, drama honen atzean irudika dezakegun guztiak itxaropena pizten du, bai De Juanari berari dagokionagatik, bai horrek prozesuaren egoeraz adierazten duenagatik. Azken finean, auziaz negoziatu egin dela sumatzen dugu guztiok. Eta sumatu baino gehiago ere bai.

Hala ere, hemen ere geratzen dira galderak airean: zergatik emango bide du amore fiskalak bere 96 urteko espetxe eskaeran eta zer zentzu du honek? Pentsa liteke negoziazio horretatik izan dela dena, edo baita auziaren jostura ikuspegi juridikotik era baldarrenean egin delako ere. Auziaren akusazioen ahulezia oso agerikoa da kanpotik ikusita, eta fis-

kalak orain arte erabili duen akusaziorako idazkia funtsik gabekoa: "Gallizo" eta "El Escudo" artikulua ospetsuak agertzen ditu, baina delitua zehatz mehatz non dagoen adierazi barik; areago, ez du zehazten De Juanak ustez mehatxatzen dituen pertsonak zein diren eta mehatxua zertan datzan. Ulertezina egiten da auziek nola egin dezaketen aurrera tamainako akusazioekin, tamainako txapuzekin, baina zoritxarrez Auzitegi Nazionalen ohituegi gaude hala-koetara. Hain ohituak, ze Anna Politikovskaia kazetariaren bukatu gabeko Txetxeniako bere artikulua irakurtzen dugunean gehiena ezagun egiten zaigun.

HORREXEGATIK BAKARRIK, Ibarretxe lehendakaria, Arnaldo Otegi, Juan Joxe Petrikorena eta Fernando

Barrenaren aurkako auzi-peratzearena ondo ulertzen dugu gehienok. Helburua judiziala baino politikoa dela agerikoa da, baina oraingoa EAEko Auzitegi Gorenak egindakoa da. Lehenago Espainiako Auzitegi Gorenak egin zuen bezala. Eta gutxiagotan, baina Konstituzionalak ere egin izan duen moduan. Horrexega-

tik azken hiruzpalau urteetako astakeria judizialen aurrean Estrasburgok bere iritzia noiz jaurtiko duen zain gaude, datorrenean amorrua baino arrazoi izatearen irribar bihurria piztuko duen esperantzan; ordu-rako, logikoa den bezala, gatazka politikoak auzitegien beharrik izango ez duen baikortasunean.

Bitartean, badugu nora begiratu, azaroaren 7rako bukatzen baitu bere agintaldia Espainiako Botere Judizialaren Kontseilu Nagusiak (CGPJ) eta berau berritzeko gehiengo nagusi zabalak behar direlako Senatuan eta Kongresuan. Ez bide da aurreikusten akordiorik PPrean eta PSOEren artean eta beraz, denbora batez behintzat oso posible da CGPJk funtziotan aritu behar izatea. Harri koskor bat gehiago zirrikitu bila ari diren alderdi politikoe-tako negoziatzaileen oinetakoetan.

Hautagaien lehia EAn Iruñeko Udalerako

Jadanik argitaratua da prentsan Europako Legebiltzarrean ari den Mikel Irujo dela Eusko Alkartasunak Iruñeko Udalerako Nafarroa Bairen hautagai gisa aurkeztuko duena. Carlos Garaikotxea Mina eta Uxue Barkos ere ibili dira izenen dantzan, eta lehenena zerrendatik aspaldi erori bazen ere, NABaiko diputatuaren izenak dantzan jarraitzen du. batez ere badirelako bere alde egiten duten militante asko eta hauetako talde bat zuzendaritzaren ustezko erabaki hori berraztertze ahaleginean ari delako. Eako estatutuen arabera, hiriburuetako hautagai nagusiaren hautaketa zuzendaritza nazional dago, baina hiriburuko batzarra biltzea ere ezinbestekoa da.

BAHEA

Kontrastea egiten du Arnaldo Otegi krisiaz hitz egiten aritzea eta Patxi Lopez akordio historikoa iragartzen. Vocentoko medioetan.

Otegi bake prozesua oraindik krisian ikusten duen moduan, Lopezek 40 urteko biolentzia aroaren amaiera ekarriko lukeen akordiotik gertu gaudela zehazten du.

Ateologia

DANI BLANCO

Duela hiru hilabete hasi nituen teologia-ko ikasketak fakultate protestante ireki batean. Duela bi Satanek –anaia zaharrenaren eskutik– liburu bat eskaini zidan: *Tratado de ateología*, Michel Onfray, Bartzelona 2006 (Iparraldekoentzat *Traité d'athéologie*, Paris 2005), eta proiektu hedonista etikoa aldarrikatzen omen zuenez, erraz erori nintzen tentazioan. Beraz, liburua irentsi nuen Landetako pinudi lasai eta hondartza naturista eder horietako batean, non oso erraz bihurtzen baitzara kaio. Eta?

Liburua monoteismoen –judaismo, kristautasun eta Islamaren– kritika sutsu eta errukigabea da, aldi berean ateismo aktibo eta militantea aldarrikatuz, nahiz eta bere indar gehienak kritikan xahutu eta ez ateismoaren proiektu positiboa marrazten. Dena den, liburu hau irakurtzea osasungarria da, eta puntu askotan arrazoi eman behar zaio. Hona hemen irakaspen batzuk:

1. Ateismoa eta ateoak begirunez eta serio hartu behar dira, beren zintzotasun intelektuala eta moralala aitortuz, eta hori denon artean adostu beharrean gaudelako elkarbizitzaren oinarriak. Ergelkeria gehiegitxo esaten da atoei buruz, dena deskalkifikatzeko. Historian zehar ateismoaren aldeko jarrera landu dutenei buruzko bibliografia da liburuaren ekarpen interesgarrietako bat.

2. Neurrigabeko apaltasuna behar dugu judu, kristau eta musulmanek, itzal eta orrialde beltz asko ditugulako bakoitzak bere historian. Egindako bekatu larriak aitortzen oso uzkur eta berandu ibiltzen dira erlijio-erakundeak.

3. Bekatu larri horien artean daude hiru erlijio horien jarrerak munduarekiko, gorputzarekiko, emakumearekiko, arrazoi eta zientziarekiko, beste sinesle eta sinesgabeekiko... baita erakutsi izan duten “hiltzeko irrika” ere.

4. Benetako Jainko bakarrean sinesteak eta Egia Absolutuaren jabe sentitzeak hiru erlijio monoteista handiak arriskutsu bihurtzake. Beraz, komeni da erlijioei mugak jartzea –bide batez esanda, Estatuari edo beste edozein botere eta ideologiarri bezalaxe–.

5. Gizartearen antolaketa eta harremanetan laikotasun erradikala ezarri beharko genuke. Eta urrutira gabe, euskal gizartearen ere badugu

honetan zer eginik: erlijioa nahasiegi daukagu kultura, festa, politika... baita kirolarekin ere! Normala ote da gaur egun kiroltalde batek kopa edo lehiaketa irabazi eta biharamunean ez dakit zein santu edo birjinari eskaintzera joatea? Zer dela-eta joaten dira urtero gure agintariak, instituzio gisa, gizarte osoaren ordezkari, Loiolara, Arantzazura, Begoñara...?

6. Aurrekoaren ildotik, aurrerapauso handia litzateke, bakoitzaren erlijio-aukera gorabehera –eta erabat zilegi da “ez-erlijioaren” aukera–, etika laiko bat adostea, ahalik eta unibertsalena, horren gainean eraikitzeko gizarte-bizitza. Ez da lan makala, baina bai beharrezkoa: zuzenbidea, politika, zientzia, kultura, gizarte-bizitza... ezin dira egon erlijio jakin baten mende.

Ateismoa eta ateoak begirunez eta serio hartu behar dira, beren zintzotasun intelektuala eta moralala aitortuz, eta hori denon artean adostu beharrean gaudelako elkarbizitzaren oinarriak. Ergelkeria gehiegitxo esaten da atoei buruz, dena deskalkifikatzeko

Esanak esan, oro har, M. Onfrayrena kritika zabar samarra iruditu zait, zehaztasun, ñabardura eta finezia gutxikoa. Ez da neurriaren bila ibili, baizik eta gehiegi baliatu da gehiegikeriaz, karikaturaz, parodiaz; trufa eta iseka gehiegitxo egiten du ironia ankeraz. Nire ustez, hedonista batek umore gehixeago behar luke, eta gizakiaren izaera ere hobeto ulertu. Lehengo, oraingo eta geroke gure ezbehar guztien errua hiru erlijio monoteistei bizkarreratzeko, ez ote da errazkeria eta itsukeria handi samarra? Frantziako Iraultzaz geroztik Arrazoiak “argituri” Mendebaldean ere sarraski, auschwitz eta gulag askotxo izan da, eta dena hiru erlijioen kulpaz? Tira, tira! Gustu baduzue, irakurri liburua. Nik teologia lantzen jarraitu behar dut... baina hedonismo etikoari uko egin gabe: goza bizitzaz! ■

ASTE HONETAKO

zozketa

Terela Gradin & Manuel Gutierrez

DEBAJAZZ jaialdia
Urriaren 27ko kontzerturako
5 harpidedunentzat bina sarrera

Gaueko 22:30etan **Kasinoan**
Deba GIPUZKOA

www.hotsak.com

1

Wagoon Cookin & Ortophonk

DEBAJAZZ jaialdia
Urriaren 28ko
jazz-funky-house kontzerturako
5 harpidedunentzat bina sarrera

Gaueko 22:30etan **Espaloia Kafe Antzokian**
Elgeta GIPUZKOA

www.hotsak.com

2

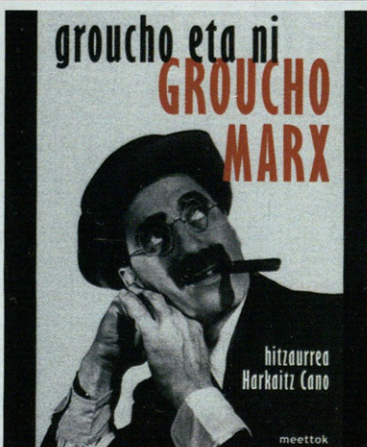
Bentazar Nekazalturismoa

Asteburu pasa
2 lagunentzat

Ollerias auzoa
Elosu ARABA

www.bentazar.com

3

Groucho eta ni

Groucho Marx

5 liburu opari

4

Munduko ipuinak eta Gartxot

2 produktu sorta opari

www.argia.com/denda

5

AURREKO ASTEKO IRABAZLEAK

UGARTE NEKAZALTURISMOA

- Kandido Agirrebalzategi Kortabarria (Deba)

ATALAIA JATETXEA

- Martin Garitaonandia Aristegi (Arrasate)

TARPOON URPEKARITZA

- Iturrama Institutua (Iruñea)

ARDIBIDEZ

- Beasaingo Udal Euskaltegia (Beasain)
- Kalakari taberna (Orio)

TXAPELA BURUAN ETA IBILI MUNDUA

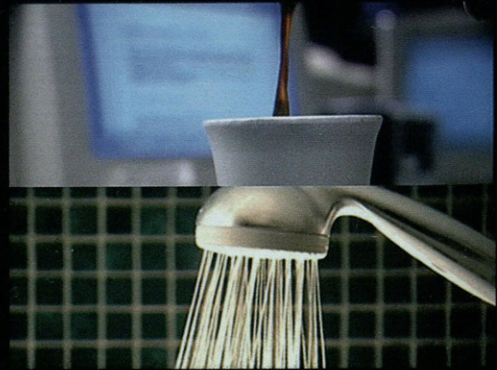
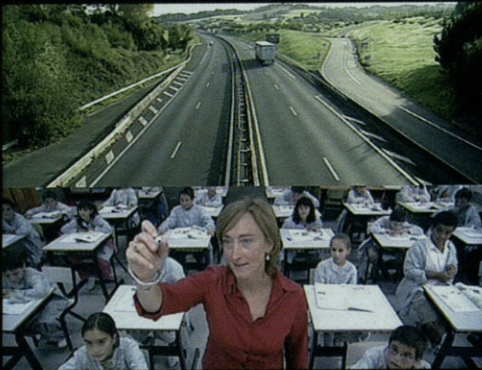
- Jose M. Epelde Iraolagoitia (Markina-Xemei)
- Erramun Osa Ibarloza (Garai)
- Teresa Alonso Henares (Bilbo)

PARTE HARTZEKO

Astelehenetik ostiralera **GOIZEZ 09:00-13:00 ARRATSALDEZ 15:00-18:00**

Tel: 943 36 72 85 • gunea@argia.com • www.argia.com/gunea

 euskadi**ir**ratia

gertu